

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HALK ARASINDA YAYGIN OLAN OKÜLTİSTİK
İNANÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ
(ORDU ALTINORDU ÖRNEĞİ)

CANSU YAZICI

DANIŞMAN
PROF. DR. MEHMET KENAN ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2021

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “Halk Arasında Yaygın Olan Okültistik İnançların Değerlendirilmesi Ordu Altınordu Örneği” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.... / / 2021

Cansu YAZICI

ÖNSÖZ

Tarih boyunca insan, gaybı her zaman merak etmiştir. Fıtratındaki inanma ihtiyacı ve merak duygusu ile de aklındaki sorulara cevap aramıştır. Bu cevapları ise çoğu zaman kendinden üstün gördüğü varlıklarda bulmuştur. Ateşe, yıldızlara, Ay'a, Güneş'e, tabiata ve bunun gibi birçok varlığa tapmıştır. Bilinmeyene ve geleceğe dair duyduğu merak, inançlarıyla iç içe geçmesine sebep olmuş ve bu durum ise bazı okültistik inançların doğmasına ve sürmesine olanak sağlamıştır.

Okültistik inançların konusuna giren büyü, fal ve astroloji gibi ilgi alanları, İslâm düşünürlerinin gaybı bilme hususunda, tevhit inancına zarar vereceği düşüncesiyle probleme olumsuz yaklaştıkları görülmektedir. Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de bu inançların varlığından haber vermekle birlikte bu tür inançların hakikatine dair bir beyanda da bulunmamıştır. Diğer bir deyişle naslarda bu tür inancılara itikadî manada bir değer verilmemiştir.

Çalışmaya okültistik inançların tarihsel arka planı araştırılarak başlanmıştır. Okültistik inançların tarihi süreçte nasıl doğduğu ve geliştiği, zamanla değişim gösterip göstermediğini incelenmiştir. Bunun yanında ilâhî kaynaklı dinlerde okültistik inançlara nasıl yaklaşıldığı da tespit edilmeye çalışılmıştır. Konunun itikadî bir boyutunun olması nedeniyle de kelâm ilmi açısından itikadî durumunu ele alınmıştır. Son bölümünde yapılan alan çalışmasıyla Ordu ilinin Altınordu ilçesi temel alınarak, çalışmaya katılan bireylerin okültistik inançlarla arasındaki ilişki incelenip analiz edilmiştir.

Bu tezin konusunun belirlenmesinden son aşamasına kadar her basamağında bana yol gösterip, önerilerini esirgemeyen kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mehmet Kenan Şahin'e, hocalarım Arş. Gör. Samet Karahüseyin ve Arş. Gör. Süheybe Rahme Yıldırım'a, büyük bir sabırla desteğini esirgemeyen eşim Ertuğrul Yazıcı, dostum Ayşe Hümeysra Şahin ve yıllar sonra görüp yol göstereceğini düşündüğüm oğlum Mus'ab Yavuz Yazıcı'ya teşekkür ederim. Ayrıca çalışmam esnasında öğrenmeme katkı sağlayıp beni bu yolda destekleyen bütün meslektaşlarıma, arkadaşlarıma, öğrencilerime ve yakınlarıma şükranlarımı sunarım.

Cansu YAZICI

ORDU 2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
Araştırmanın Çerçevesi ve Konusu.....	3
Araştırmanın Hipotezleri ve Varsayımları	3
Araştırmanın Önemi, Yöntemi, İçeriği ve Sınırlılıkları	4
Altınordu İlçesi ve Tarihî Yapısı.....	6
Okültizm.....	7
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
1. HALK ARASINDA YAYGIN OLAN OKÜLTİSTİK İNANÇLAR.....	10
1.1. BÜYÜ	10
1.1.1. Büyünün Tarihçesi	11
1.1.2. Büyü Çeşitleri	16
1.1.3. Büyünün Yapılış Nedenleri.....	17
1.1.4. Büyünün Psiko-Sosyal Etkileri	18
1.1.5. İlâhî Dinlerde Büyü.....	20
1.1.5.1. Yahudilikte Büyü.....	20
1.1.5.2. Hristiyanlıkta Büyü.....	22
1.1.5.3. İslâm'da Büyü.....	23
1.2. FAL.....	32
1.2.1. Falın Tarihçesi.....	34
1.2.2. Fal Çeşitleri	38
1.2.3. İlâhî Dinlerde Fal	39
1.2.3.1. Yahudilikte Fal	39
1.2.3.2. Hristiyanlıkta Fal	41

1.2.3.3. İslâm'da Fal	41
1.3. ASTROLOJİ.....	47
1.3.1. Astrolojinin Tarihçesi.....	48
1.3.2. Astroloji Çeşitleri.....	51
1.3.3. İlahî Dinlerde Astroloji	52
1.3.3.1. Yahudilikte Astroloji	52
1.3.3.2. Hristiyanlıkta Astroloji	54
1.3.3.3. İslâm'da Astroloji	54
İKİNCİ BÖLÜM.....	62
2. BULGULAR VE ANALİZ.....	62
2.1. ANKET ÇALIŞMASI.....	62
2.2. BİREYLER VE NİTELİKLERİ	63
2.3. İTİKADÎ BULGULAR.....	67
2.4. BÜYÜ İLE İLGİLİ BULGULAR.....	69
2.4.1. Büyünün Gerçekliğine ve Etkisine İnanç.....	69
2.4.2. Büyünün Etkin Gücüne Dair Görüşler	70
2.4.3. Büyü Yapma ve Yaptırma Nedenlerine Dair Görüşler	71
2.4.4. Büyü ile ilgili Deneyimler.....	74
2.4.5. Büyünün İslâm'a Uygun Olup Olmadığına Dair Görüşler	75
2.4.6. Büyüden Korunmak İçin Kur'ân Ayetlerine Sığınmaya İlişkin Görüşler.....	76
2.5. FAL İLE İLGİLİ BULGULAR	76
2.5.1. Fal İle İlgili Düşünceler	77
2.5.2. Baktırılan Fal Çeşitleri	77
2.5.3. Fal Baktırmanın Dini İnançla İlişkilendirmeye Dair Görüşler	79
2.6. ASTROLOJİ İLE İLGİLİ BULGULAR.....	80
2.7. CİNSİYETE GÖRE BÜYÜ, FAL VE ASTROLOJİYE DAİR TUTUMLAR	82
2.7.1. Büyü ile İlgili Tutumlarda Cinsiyete Bağlı Farklar	82
2.7.2. Fal İle İlgili Tutumlarda Cinsiyete Bağlı Farklar.....	84
2.7.3. Astroloji İle İlgili Cinsiyete Bağlı Farklılıklar.....	85
2.8. YAŞA GÖRE BÜYÜ, FAL VE ASTROLOJİYE DAİR TUTUMLAR	86
2.8.1. Büyü İle İlgili Yaşa Bağlı Farklılıklar	86
2.8.2. Fal İle İlgili Yaşa Bağlı Farklılıklar	87
2.8.3. Astroloji İle İlgili Yaşa Bağlı Farklılıklar	88

2.9. DİNDAR OLMA DURUMUNA GÖRE BÜYÜ, FAL VE ASTROLOJİYE DAİR TUTUMLAR.....	89
2.9.1. Büyü İle İlgili Dindar Olma Durumuna Bağlı Farklılıklar	89
2.9.2. Fal İle İlgili Dindar Olma Durumuna Bağlı Farklılıklar.....	91
2.9.3. Astroloji İle İlgili Dindar Olma Durumuna Bağlı Farklılıklar.....	91
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	93
KAYNAKÇA	98
EKLER.....	104
ÖZGEÇMİŞ.....	109

ÖZET

HALK ARASINDA YAYGIN OLAN OKÜLTİSTİK İNANÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

(ORDU ALTINORDU ÖRNEĞİ)

YAZICI, Cansu

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Ağustos-2021

Son dönemlerde sözlü ve yazılı gelenekte büyü, fal ve astroloji yorumlarının yapıldığı görülmüştür. İslâm düşünürlerinin gaipen haber verme olarak değerlendirdiği bu inançların tevhit inancına zarar verdiği ve insanlara bu alanların arka boyutunun psikolojik, sosyal ve itikadî manada tahrif ve tahrip ettiği düşünülmektedir.

Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, problemleri, hipotezleri, önemi, ön kabulleri, sınırlılıkları, Altınordu ilçesinin genel yapısı ve okültizmden bahsedilmiştir. Birinci bölümde halk arasında yaygın olan büyü, fal ve astroloji gibi okültistik inançlar ile ilgili kavramsal açıklamalar, tarihsel arka plan, çeşitleri ve psiko-sosyal etkileri ele alınmıştır. Bununla birlikte ilâhî dinlerin konuya yaklaşımı incelenmiş ve İslâm kelâmının bakış açısından bu bölümde bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise 304 kişinin katılım sağladığı anket çalışmasıyla elde edilen bulgular, analiz ve yorumları yer almaktadır.

Çalışma elde edilen bulgularla halk arasında okültistik inançlardan olan büyü, fal ve astrolojinin itikadî olarak değerlendirmesi yapılarak tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Okültizm, Büyü, Fal, Astroloji.

ABSTRACT

THE ASSESMENT OF THE FAITHS OF OCCULTISTIC THAT COMMON BETWEEN THE FOLKS OF ORDU ALTINORDU

YAZICI, Cansu

Master Thesis, Basic Islamic Sciences

August-2021

In recent days, we have been seeing the comments on spell, fortunetelling and astrology. It is being considered that these beliefs, which are considered as news from invisible world by Islamic thinkers, harm the Tawhid (divine unity) belief and background of these fields also falsify people in terms of psychology, social and creedal aspects.

In the beginning of the study, we have referred the subject, aim, problems hypothesis, importance, pre-admissions, limitations, general structure of Altınordu district and occultism. In the first chapter, we have discussed the occultism, occultistic faiths, conceptual definitions about spell, fortunetelling and astrology that are common in public and also mentioned the historical background, its types and psycho-social sides of the subject. Besides that, different religious approaches have been studied and Islamic perspective from the point of Kalam field have also been analysed in this chapter. In the second chapter, we have presented the findings, analysis and comments obtained from the questionnaire in which 304 attendants took part.

The study have been completed with the creedal assessment using the findings gained from occultistic faiths such as spell, fortunetelling and astrology.

Keywords: Kalam, Occultism, Spell, Fortunetelling, Astrology.

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirketi
b.	: bin
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
Hız.	: Hazreti
İFAV.	: İlahiyât Fakültesi Vakfı
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
md.	: Madde
M. E. B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
MÜİFV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
ODÜ	: Ordu Üniversitesi
ö.	: ölümü
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
s.a.v	: sallallahu aleyhi vesellem
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: ve benzeri
y.y	: yüzyıl

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Bireylerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	63
Tablo 2: Yaşlarına Göre Dağılımı.....	63
Tablo 3: Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	64
Tablo 4: Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	65
Tablo 5: Mesleklerine Göre Dağılımı	66
Tablo 6: Dini İnanca Göre Dağılım.....	67
Tablo 7: İman Esaslarına İnanma Durumuna Göre Dağılım.....	68
Tablo 8: Bireylerin Kendisini Dindar Bulmaya Yönelik Tutum Dağılımı	69
Tablo 9: Büyünün Varlığına ve Etkisine Dair Dağılım	70
Tablo 10: Büyünün Etkin Gücüne Dair Dağılım	70
Tablo 11: Büyünün Etkin Gücü Olup Olmadığına Dair Dağılım	71
Tablo 12: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı I	71
Tablo 13: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı II	72
Tablo 14: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı III.....	72
Tablo 15: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı IV.....	72
Tablo 16: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı V.....	73
Tablo 17: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı VI.....	73
Tablo 18: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı VII	74
Tablo 19: Büyü Deneyimlerine Dair Dağılımı I	74
Tablo 20: Büyü Deneyimlerine Dair Dağılımı II.....	75
Tablo 21: Büyünün Dini Hükümünü Bilme Durumuna Göre Dağılımı	75
Tablo 22: Büyünün Yapılmasının Uygunluğu Durumuna Göre Dağılımı.....	76
Tablo 23: Büyüden Korunmak İçin Kur’ân Ayetlerine Başvuranların Dağılımı. 76	
Tablo 24: Eğlence İçin Fala Bakanların Dağılımı.....	77
Tablo 25: Fincan Kapatma Durumuna Göre Dağılımı.....	77
Tablo 26: Kahve Falına Baktıranların Dağılımı.....	77
Tablo 27: Fal Çeşitlerine Göre Dağılımı.....	78
Tablo 28: Fal Baktırmanın Dini İnançla İlişkinine Göre Dağılım.....	79
Tablo 29: Fal Bakmayı Dini İnançlarıyla İlişkilendirenlerin Dağılımı.....	79
Tablo 30: Falın Gelecekle İlgili Beklentilerine Cevap Vermesine Göre Dağılım 80	
Tablo 31: Bireylerin Astrolojiye İnanma Durumuna Göre Dağılım	80
Tablo 32: Bireylerin Burcunu Bilme Durumuna Göre Dağılım	80
Tablo 33: Bireylerin Günlük Burcunu Okuma Durumuna Göre Dağılım	81
Tablo 34: Bireylerin Okuduğu Burç Yorumlarının Günlük Hayatına Etkisinin Varlığına Göre Dağılım.....	81
Tablo 35: Bireylerin Yıldızlara Bakarak Çıkarılan Yorumların Tahminine Göre Dağılımı	81
Tablo 36: Cinsiyetlerinin Büyü ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım	82
Tablo 37: Cinsiyetlerinin Fal ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım.....	84
Tablo 38: Cinsiyetlerinin Astroloji ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım85	
Tablo 39: Yaşın Büyü ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım.....	86
Tablo 40: Yaşın Fal ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım	88
Tablo 41: Yaşın Astroloji ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım	88
Tablo 42: Dindar Olma Durumunun Büyü ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım.....	90

Tablo 43: Dindar Olma Durumunun Fal ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım.....	91
Tablo 44: Dindar Olma Durumunun Astroloji ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım.....	92

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Bireylerin Cinsiyete Göre Dağılımı	63
Şekil 2: Yaşlarına Göre Dağılımı	64
Şekil 3: Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	65
Şekil 4: Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	66
Şekil 5: Mesleklerine Göre Dağılımı	66
Şekil 6: Dini İnanca Göre Dağılımı	67

GİRİŞ

Bilimsel alanda her gün yeni gelişmelerin yaşandığı modern dünyada eski çağlara kadar uzanan büyü, fal ve astroloji temelli birtakım inanç ve yorumlarına sıkça rastlamaktadır. İnsanoğlu varlığının bidayetinden beri her zaman gayba ilgi duymuş ve merakını gidermek ve bilinmeyene ulaşmak için çabalamıştır. Bu merakı uğruna da çoğu zaman batıl inançlara yönelmiş ve doğru bilgi kaynaklarından uzaklaşarak, daha çok, içgüdüleriyle hareket etmiştir. Bu durum gaybî bir bilgi olan kıyamet hakkında Hz. Peygamber'e soru soran ashaptan da yola çıkarak daha da anlaşılabilir. Öyle ki Yüce Allah'ın *"Ne zaman gelip çatacak?" diye sana kıyamet saatini sorarlar. De ki: "Onun hakkındaki bilgi sadece rabbimin katındadır. Vakti geldiğinde onu açığa çıkaracak olan ancak Allah'tır. O (kıyamet), göklere de yere de ağır gelecektir! Sizi ansızın yakalayacaktır!" Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi Allah katındadır, fakat insanların çoğu bunu bilmezler."*¹ mealindeki ilâhî beyanında kıyametin ne zaman kopacağına dair bilginin sadece Allah katından olduğu bildirilmiş ve bu konuda Hz. Peygambere bir ilim verilmediğine işaret edilmiştir. İslâm'da gayba ait bilgiler ancak vahiy ile bilinebilmektedir. Dolayısıyla da gaybı yalnızca Allah'ın bildiği göz önünde bulundurulursa bu konuda bir bilgi kaynağı olarak vahiy olamadan yapılan teşebbüslerin bir temelini olmadığı ve insana yarardan çok zarar getireceği aşikârdır.

İnsan düşünen bir varlıktır. Allah insanı diğer canlılardan farklı olarak akıl özelliği ile yaratmıştır. İnsan çevresini Allah'ın verdiği bu özellik ile kavrayıp, algılamaktadır. İnsanın akıllı bir varlık olarak yaratılması onun dünyaya belirli sorumluluklar için gönderilmiş olduğunu göstermektedir. Allah insanı en şerefli varlık olarak yaratmış² ve ona sorumluluk yüklemiştir. Allah'a kulluk etmek gibi³ insan bu evreni anlamak ve yaratıcısını tanımakla mükelleftir. İnsan yeryüzünde israf⁴ ve ifsat etmeden⁵ yaşamalı ve Allah'ın Kur'ân-ı Kerîm'de buyurduğu ve kendisini tanıttığı şekilde O'nu tanıması gerekir. O'na yapılan kulluk vazifesi ise

¹ A'râf 7/187.

² İsrâ 17/70.

³ Zâriyât 51/56.

⁴ A'râf 7/31.

⁵ A'râf 7/56.

hakkıyla yapıldığı takdirde Yüce Allah mükâfatlandıracaktır.⁶ Kaldı ki yüce yaratıcı insanı yaşadığı evrende sorumluluğunun gereğini gerçekleştirebilecek ve Yüce Allah'ın varlığını ve birliğini kavrayabilecek üstün bir donanım ile yaratmıştır. Ona her şeyden önce akıl ve irade gibi üstün yetenekler vermiştir. O, Allah'ın verdiği akılla 'nereden geldim, ben kimim ve nereye gidiyorum' sorularının cevaplarını aramaktadır. Buradan yola çıkarak evrenin bir yaratıcısının olması, yaratıcının nasıl tanımak gerektiği ve akıbetinin ne olacağını merak ederek çeşitli yollardan arayışlarda bulunur. Dolayısıyla da kişi aklını selim bir şekilde kullanarak objektif bir açıdan baktığında bunların cevaplarını bulabilecek donanımdadır. Geçmiş yaşanıp bittiği için insan geçmişi tarihsel çerçevede inceler geçmiş için merak söz konusu olmayabilir ama bilinmeyenler ve gelecek dediğimiz gayb âlemi hakkında her zaman bir merak duyacaktır. Çünkü yaşanmamış ve üzerinde kararlar almadığımız bir bilinmezlik söz konusu olduğunda bu giz insanı rahatsız edebilir. Eğer kaynaklardaki gelecek ile ilgili haberler insanı belirli oranda tatmin etmezse farklı yollardan bunu öğrenmek isteyebilir.

Görülme-yene ve gizemli olana ilgi insanoğlu var olduğundan beri akli kurcalayan bir durum olarak görülmektedir. Bu durumdaki merak sayesinde ve insanların istekleriyle çeşitli alanlar, bilim dalları ve kişiler ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu alanların astronomi, fen bilimleri, meteoroloji vb. gibi kimisi bilime katkı sağlarken, okültistik inançlar dediğimiz insana faydasından ziyade zararı olan alanların da ortaya çıktığı görülmektedir. Bir başlık altında toplanırsa bunlar falcılık, tarot, kehanet, teozofi, gnostisizm, astroloji, spirütializm, ruh çağırma, fizyonomi ve grafoloji gibi alanları oluşturmaktadır. Araştırma bu kavramlardan da bahsederek ülkemizde yaygın olarak görülen büyü, fal ve astroloji alanlarıyla sınırlandırılmıştır.

Çalışma Ordu ili Altınordu ilçesinde yapılan alan çalışması ile desteklenerek, insanların bu alandaki olumlu olumsuz inanışlarını göz önünde bulundurularak değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmada, Dinler Tarihi, Halk Kültürü, Türk İnanışları, Din Psikolojisi ve Din Sosyolojisi bölümlerinden konuya katkı sağladığı ölçüde yararlanılmıştır.

⁶ Tevbe 9/72.

Araştırmanın Çerçevesi ve Konusu

Bilimsel bir araştırma yapılacağı zaman araştırmayı yapan kişinin sorması gereken soruları vardır. Bunların başında “ Neyi araştıracağım?” sorusu gelir. Bu sorunun cevaplanması ile araştırmanın çerçevesi ve konusu belirlenir. “Niçin araştıracağım?” sorusu tezin amacını, “Nasıl araştıracağım?” sorusu ise tezin metodunu ortaya koymaktadır.⁷

Bu araştırma toplumumuzda büyü, fal ve astroloji gibi yaygın bulunan okültistik inançların, sınırlandırılarak araştırılması ve bu konuda görsel ve yazılı basında yer alan ilişkiden yola çıkarak tanımlanması, itikadı etkileyen bu durumlara açıklık getirmek amacıyla planlanmıştır. Araştırmanın konusu genel başlıklar altında gruplandırılacak olursa; ankete katılan bireylerin nitelikleri, dinî inançlar ile ilgili verilerin sonuçları, büyü ile ilgili verilerin sonuçları, fal ile ilgili verilerin sonuçları ve astroloji ile ilgili verilerin sonuçları gibi başlıklardan oluşmuştur.

Araştırmanın amacı ise Ordu ili Altınordu ilçesinde yaşayan insanlar arasında, okültistik inançlardan yaygın olan büyü, fal ve astroloji başta olmak üzere ilgili inançları tespit etmek ve genel bir prototip oluşturarak, kelam ilmi açısından değerlendirmesinin yapılmasıdır.

Araştırmanın Hipotezleri ve Varsayımları

Hipotez, teste tâbi tutulmamış, doğrulanması ve yanlışlaması yapılmamış geçici hükümler ve önermelerdir. Tabi ki her önerme bir hipotez değildir. Bir önermenin hipotez olabilmesi için önermenin doğru olup olmadığının bilinmemesi, önermenin doğrudan test imkânının bulunmaması gereklidir.⁸

Bu araştırma, çalışmaya katılan bireylerin İslâm kelamı yönünden okültistik inançlara bakış açısını ortaya koymak için oluşturulmuştur. Bu yönde hipotezler;

- Çalışmaya katılan bireylerin nitelikleri ile büyü, astroloji ve fal konusunda davranış ve tutumları arasında bir ilişki vardır.
- Çalışmaya katılan bireylerin dini inanç ve duygularıyla büyü, astroloji ve fal ile ilgili inançları arasında doğrusal bir ilişki vardır.

⁷ Zeki Aslantürk, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma, Metot ve Teknikleri*, MÜİFV Yayınları, İstanbul, 1999, s. 39.

⁸ Aslantürk, 1999, 43.

Kavramsal olarak “bazı mantıkî sonuçlara varabilmek veya olayları açıklayabilmek için doğru olduğu farz edilen fikir”⁹ olarak görülen varsayım, hipotezlere kaynak olan araştırmayı destekleyen genel ilkelerdir. Bu araştırmada, büyü, fal ve astrolojiyle ilgili inançlar ve görüşler hakkında bilgi vermede tüm ilçenin görüşleri dikkate alınamamış ve araştırma yalnızca Ordu ili Altınordu ilçesinde anketin elektronik ortamda ulaşabildiği kişi sayısınınca sınırlı tutulmuştur. Ankete katılan tüm bireylerin, ankette yer alan ifadeleri belirtmek istediğimiz anlamda algıladığı, kullanılan anket yönteminin bilgi toplamak konusunda iyi bir araç olduğu, uygulanan istatistiksel yöntemlerin, istenilen sonuca ulaşmada yeterli oldukları varsayılmıştır.

Araştırmanın Önemi, Yöntemi, İçeriği ve Sınırlılıkları

Bu çalışma İslâm ve diğer dinlerin ilgi alanına giren ve dünya üzerinde yaşayan her kesimden insan tarafından takip edilen okültistik inançlarla bağlantılıdır. Bundan dolayı önceki dinlerde olduğu gibi bu problem İslâm dinine inanan kimselerin olduğu toplumlarda da ciddi anlamda bir karşılık bulmuştur.

Gelişmekte olan toplumların, değerleri anlama şekli de değişkenlik gösterebilmektedir. Bu da yaşanan yere göre farklılaşabilmektedir. Okültistik inançların itikadî açıdan olumlu bir karşılığının olup olmaması ve bu durumun itikadî durumu nasıl etkilediği açısından önemlilik arz etmektedir.

Bir araştırmada kullanılan teknik ve yöntemlerin çeşitlilik göstermesi o çalışmada güvenilir ve geçerli sonuçlara ulaşmak için önemli bir durumdur. Her araştırmacı kendi çalışmasına uygun yöntemi kendi seçmektedir. Araştırmacı bu çalışmada anket yöntemini seçip uygulanmıştır.

Ordu ili Altınordu ilçesinde yaşayan insanların büyü, fal ve astroloji gibi okültistik inançlara yaklaşımını değerlendirmek için literatür taraması ve alan çalışması olmak üzere iki yöntem kullanılmıştır. İlk bölüm için kaynak taraması, çalışma ile ilgili verilerin toplanması, sınırlılıklarının belirlenmesi ve bilgi birikiminin ortaya konulması için literatür çalışması yapılmıştır. Konuyla ilgili kitaplar, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, dergiler, sempozyum ve paneller, internet veri tabanı gözden geçirilmiştir. Birinci bölüm teorik, kavramsal ve ilahi dinlerin bu konuya bakış açısını oluştururken, ikinci bölümde araştırma

⁹ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ülke yayınları, İstanbul, 1994, s. 1112.

yöntemi, ankete katılan bireylerin nitelikleri, verilerden elde edilen bulgular ve analizleri yer almaktadır.

Bu çalışmada alan araştırması için anket yöntemi kullanılmıştır. 2020 yılında dünya üzerinde yayılan Covid-19 salgını, mart ayında Türkiye’de de yaygınlaşması sebebiyle anket yöntemi birebir elden değil, elektronik ortamda hazırlanılan form ile yapılması uygun görülmüştür. Ordu ili Altınordu ilçesinde sanal ortamda hazırlanan elektronik anket ulaşılan kişilere uygulanmıştır. İlçede yaşayan insanların okültistik inançlara yönelik tavır ve tepkilerini ortaya koymaya özen gösterilmiştir. Çalışmada, alan araştırmasına karşı bilimsel bir yöntem seçilmiş olup, veriler de aynı şekilde bilimsel ölçütlere göre tespit edilip değerlendirilmiştir.

Çalışmaya katılan bireylerin seçiminde ırk, dil, din, cinsiyet, yaş ayrımı yapılmamış olup, aynı çevre etrafında sınırlandırılmıştır. Bütün veriler kelam ilmi kabulleri etrafında değerlendirilmiştir.

Çalışma giriş, iki ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak halk arasında yaygın olan büyü, astroloji, fal konuları ile bir takım diğer okültistik inançlarla ilgili teorik çerçeve, tarihsel süreçleri ve ilâhî dinlerin bu inançlara bakış açısı ele alınmıştır.

İkinci bölümde alan araştırmasına yer verilmiş olup, elektronik ortamda anket yöntemiyle elde edilen bulgular ve yorumlamalar yer almaktadır. Likert tipi sorular SPSS yöntemiyle oluşturulan tablolar halinde çalışmada bulunmaktadır. Çalışma değerlendirme ve sonuç bölümüyle tamamlanmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları ise;

- Araştırmanın alanı Ordu ili Altınordu ilçesi ile sınırlıdır.
- Araştırma anketin ulaşabildiği birey sayısı ile sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen sonuçlar örneklem ile sınırlıdır.
- Araştırma 2020-2021 yılları arasında yapılmıştır. Bundan dolayı zaman içinde inanç ve tutumların değişebileceği nedeniyle araştırma yapıldığı zaman ile sınırlıdır.
- Çalışma sonucunda elde edilen bulgular anketin uygulandığı çevre ile sınırlıdır.

Altınordu İlçesi ve Tarihî Yapısı

Hitit tabletlerine göre M.Ö. 17. yüzyılda Ordu, Kaşkarların ülkesi ve Hitit hâkimiyetindeydi. Hititler'den sonra bölgeye Frigler, daha sonra Kimmerler hâkim olmuştur. Yunan tarihçi Ksenophon (M.Ö. 431) “Onbinler’in Dönüşü” adlı eserinde Ordu yöresinin yerli halkı olarak Kolhlar, Halibler, Mossinoikler ve Tibarenler'den bahsetmektedir.¹⁰ Kimmerler döneminde Miletoslular, yörenin kıyı kesiminde ticaret kolonileri kurmuş, Kimmerler'den sonra hâkimiyet, Med ve Persler'in (M.Ö. 547-334) eline geçmiştir. Mithridates'in kurduğu Pont Satraplığı M.Ö. 280 - M.S. 63 tarihleri arasında hüküm sürmüştür. VI. Mithradates'in oğlu Pharnakes'in bu bölgeye hâkim olduğu ve adından dolayı buralara Pharnakia denildiği bilinmektedir. 25 yıl sonra Pontus kıyıları, Roma ve Bizans hâkimiyetine geçmiştir. Ordu ve yöresi 1207-1461 tarihleri arasında Trabzon Devleti'nin yönetiminde kalmıştır. Bu devleti de Fatih Sultan Mehmet ortadan kaldırmıştır. Ancak Ordu ve yöresi Osmanlılar tarafından değil, 1270'lerden 1380'lere kadar uzanan süreç içerisinde Hacıemiroğulları'nın mücadeleleri sonunda fethedilmiştir. 1396 yılında Türkler bütün varlıklarıyla bölgeye bölükler halinde yerleşmiş ve Hacıemiroğulları Beyliği halkı bir ordu biçiminde örgütlediği için başkentlerine de Ordu adı verilmiştir. Hacıemiroğulları Beyliği de 1427 yılında Osmanlı Devleti'ne ilhak edilmiştir. Ordu şehri bugünkü yerinde 18. y.y sonlarında oluşmaya başlamıştır. Fatih Sultan Mehmet tarafından 1455 yılında yazdırılan Tahrir Defteri'ne göre Ordu yöresinin resmi adı, Vilayet-i Canik-i Bayramlı'dur. Ordu 1920 yılına kadar Trabzon vilayetine bağlı bir kaza iken 04 Nisan 1921 tarih ve 69 sayılı “Ordu Müstavil Livası Teşkiline Dair Kanunla “, merkezi Ordu Livası olmak üzere Canik Sancak'ına bağlı olan Fatsa kazası da Ordu'ya bağlanmış ve müstakil Ordu Livası teşkil edilmiştir.

Bugün Altınordu ilçesinin bulunduğu yerleşim alanı son şeklini ise 22.03.2013 tarih ve 28595 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 14.03.2013 tarih ve 6447 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle İlgili Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile almıştır.¹¹

¹⁰ Ksenophon, On Binlerin Dönüşü, (Çev. Sinem Ceviz), Parola Yayınları, İstanbul, 2014, s. 165.

¹¹ <http://www.altinordu.gov.tr/tarihce> (26.03.2021).

Türkiye Cumhuriyeti'nin Karadeniz Bölgesi, Ordu'da yer alan Altınordu ilçesi ilin merkezini oluşturmaktadır. TÜİK 2020-2021 raporlarına göre, Ordu'nun 761.400 kişi olan nüfusunun, 224.100 kişisi Altınordu ilçesinde yaşamaktadır. İlçenin toplam erkek nüfusu 109.603, toplam kadın nüfusu 114.497'dir. Toplamda 92 mahalleden oluşmaktadır.

Okültizm

Okült kelimesi, Latince "occultus" sözcüğünden gelmekte olup "saklı" ve "gizli" anlamlarını taşımaktadır. Fransızca "occultisme" kelimesi "okültizm" şeklinde dilimize geçmiş olabilir. Oxford sözlüğünde ise *occult* (okült) kelimesi "zihnin idrak edemediği veya etmediği şey; bilinen gerçeklerin, sınırların veya anlayışın ötesindeki şey" manasında ilk defa 1545 yılında kullanılmıştır. Bu kelime bir asır sonra bir yan anlam kazanıp, gizemli ve gizli doğaya ait bilgi barındıran veya doğanın güçlerini ve etkenlerini kullanan antik ve ortaçağ bilimlerinin konusu olarak geçmiştir.¹² Türkçe'de gizli bilim, gizilcilik olarak tanımlanan kelime terim manasıyla mahiyetinin ne olduğu tam anlamda bilinmeyen ruhî (nefsanî) yetileri kullanarak veya ruhlar âlemi ile bağlantı kurularak duyular ötesi olan yani gayb âlemi hakkında olay ve varlıklardan haber verilebileceğini veya olağanüstü işler yapılabileceğini iddia eden akımlar için kullanılan genel bir kavramdır.¹³ Bilimsel olmayan, okullarda eğitimi görülmeyen öğretileri konu alan 'gizli' bilginin araştırılmasıdır. Maji¹⁴, antropozofi¹⁵, teofizi¹⁶, rüya yorumlamaları, falcılık, ruh çağırma, yoga,

¹² Mircea Eliade, *Okültizm, Büyücülük ve Kültürel Modalar*, (Çev. Cem Soydemir), Doğu Batı Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 67.

¹³ İlyas Çelebi, *Okült Eğilimlerin Dini İnançları Yozlaştıran Etkileri*, Günümüz İnanç Problemleri Sempozyumu, Erzurum, 2001, s. 2.

¹⁴ Maji: "Rahiplerin veya bilge kişilerin çalışmaları" manasına gelen ve Farsça kökeni magi olan kelime, Yunanca "megaia" şeklinde yazılıp, Latince "magus" kelimesinden türemiştir. İngilizce'ye ise "magic" olarak geçmiştir. Okültistlere göre hayvan organları veya garip yazılar gibi uydurma araçlarla olmayıp, manyetizma yöntemiyle yakından ya da düşünce gücüyle uzaktan yapılan bir büyüdür. Bkz. Alparslan Salt, Cem Çobanlı, *Dharma Ansiklopedisi: Parapsikoloji, Mistisizm, Okültizm, Ezoterizm, Teozofi, Spiritüalizm, Neo-spiritüalizm*, Dharma Yayınları, İstanbul, 2001, s. 220.

¹⁵ Antropozofi: İnsan doğasının dört düzeyi olan duyular, imajinasyon, esin ve sezgi üzerine kurulu olan spiritüel büyüleme yoludur. Bkz. Helmut Werner, *Ezoterik Sözlük*, (Çev. Bülent Atatanır, Murat Batmankaya, Derya Demirbaş, Uğur Önver), Omega Yayınları, İstanbul, 2005, s. 585-586.

¹⁶ Teozofi: Felsefe ve tanrıbilim arasında, panteizme dayalı bir gizemcilik ile sihir ve büyüyle karışan anlayıştır. Doğaya hâkim olmak, birtakım gizemli formülle doğayı kullanabileceğine inanan kişiler doğanın sırlarını Tanrı'nın sevdiği kişilerine verdiğine inanırlar. Bkz. Orhan Hançerlioğlu, *Dünya İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 502.

kabala¹⁷, gnostisizm¹⁸, tarot, simya¹⁹, astroloji²⁰, spiritüalizm²¹, radyestezi²², kehanet²³, demonoloji²⁴, numeroloji²⁵, yoga, nekromansi²⁶, fizyonomi²⁷, şiromansi

¹⁷ Kabala: Ortaçağ Yahudilerin mistik öğretisinin genel adıdır. Kitab-ı Mukaddes'in esrarengiz konularına dayanır. Filistin'de başladığı düşünülen, 6. yy'dan sonra Babil bölgesinde gelişmiştir. Uluhiyetin boyutlarını veren, sayı ve harflerin yaratıcı gücünü tartışan eserler vermişlerdir. Bkz. Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Samsun, 1998, s. 207.

¹⁸ Gnostisizm: Bağımsız bilginin anlık sezgilerle elde edilebileceğini düşünen, tanrısal bilgiye tam manasıyla ulaşılabilirliğini savunan Hristiyan gizemciliğidir. Bkz. Orhan Hançerlioğlu, *Dünya İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, sf.171.

¹⁹ Simya: Bakır, demir, kurşun gibi madenlere çeşitli uygulamalar yapılarak altın ve gümüş gibi değerli madenlere çevirme yollarını araştıran, bu yolla evrenin işleyişini anlayıp buna müdahale etme amacı taşıyan bir mevhum ilimdir. Bkz. Salt, 2001, 388-389.

²⁰ Astroloji: Güneş, Ay ve yıldızlar gibi kozmik nesnelerin konumlarının, dünya ve insanların hayatı üzerinde etkileri olduğunu varsayarak gelecek ve insan karakterleri hakkında yorum ve tahminlerde bulunan bir alandır. Bkz. Salt, 2001, s. 34.

²¹ Spiritizm: Ölülerin ruhlarının maddi ancak ince bir cismi koruyarak sonsuz bir hayat sürdürüklerini, maddi şahsiyete sahip olduklarını, bunların açıkça gözlerle görülemez de yaşayan kişilerle bazı hal ve durumlarda özellikle medyum denilen kişilerle iletişim kurabileceğini kabul eden alandır. Bkz. Rene Guenon, *Modern Dünyanın Bunalımı*, (Çev. Mahmut Kanık), İnsan Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 152.

²² Radyestezi: Madenlerin ve suların yerini bulmada, canlıların sağlık durumlarını, çeşitli hastalıkları teşhis etmede bakır veya başka maddeler kullanılarak yapılan çubuklarla bilgi edinmeyi gaye edinen bilim dalıdır. Bu alanda çevredeki ve insandaki enerjiden yararlanıldığı bilinmektedir. Bkz. Salt, 2001, 347-348.

²³ Kehanet: Gelecekte meydana gelecek olaylar hakkında psişik yöntemler²³ olan istiareye yatarak veya kendiliğinden görülen rüyalarla, akla aniden gelen düşünceler, önsezi, sezgi ve ilhamlarla veya maddi yöntemler denilen fallar ve çeşitli işaretlerin gözlemiyle önceden hüküm vermektir. ²³ Kâhinlik uzun zamandır var olan bir uzmanlık alanıdır. Bkz. Salt, 2001, 188-197; W.B.Crow, *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, (Çev. Fulya Yavuz), Dharma Yayınları, İstanbul, 2002, sf.30.

²⁴ Demonoloji: Cin, insanlar ve ilahlar arasında aracılık yapan ruhlar, ilahi güç ve şeytan manasındaki *demon* kelimesinden türeyen bu varlıklardan haber alarak bilgi edinmeyi amaçlayan alana verilen isimdir. Cin ve şeytanların insana hükmedecek şekilde etkisi altına alan daimonları sınıflandırma çalışmalarıyla bazı okültistlerin ve bilimsel bir dayanağı olmadan ortaya çıkan büyü ile ilgilenenlerin ilgi duyduğu bir düşünce formudur.

²⁵ Nümeroloji: Sayıların eşyanın kemmiyeti yanında, eşyanın özünü kapsayıp, tabii düzenin arkasında yatan etken olduğunu düşünen inançtır. Bu inanca göre sayıları doğru yorumlayabilen kişiler kâinatın düzenini açığa çıkarabilme yetisine sahip kimselerdir. Bir insanın sayısal değerini bilen bu yetiye sahip kişi, o insanın yeteneklerini, düşüncelerini, korkularını ve kaderini tanıyabilir. Doğum tarihini ve isimi tek bir sayısal değere indirgeyerek, bulunan sayıların analiz edilmesiyle oluşan bir alandır. Sayı mistiğinin kurucusu Yunan felsefecisi Pythagoras olduğu düşünülmektedir. Bkz. Annette von Heinz, Frieder Kur, *Gizli Bilimler Ansiklopedisi Kâhinler, Falcular, Teologlar, Parapsikologlar, İnişiyeler, Teozoflar, Medyumlar, Psişikler, Mistikler, Okültistler, Şifacılar, Simyacılar, Akımlar, Kavramlar, Mekânlar*, (Çev. Bülent Atatanır), Omega Yayınları, İstanbul, 2004, s. 295.

²⁶ Nekromansi: Bir yönüyle oraklara benzetilen bu kavram ölü ruhların çağırılıp sorgulanması sanatı olarak kaynaklarda geçmektedir.²⁶ Ölülerin ruhlarıyla bağlantıyı profesyonel ruh çağırıcılar kuruyordu. Bu kavram demonoloji ile ilişkili olarak en alt demon sınıfına giren ölü demonlar olarak adlandırılıp genellikle kötü mizaçlı olduklarından istenilen bilgileri almakta zorluk çıkarabildikleri belirtilmiştir. Bkz. Heinz, 2004, s. 288-289.

²⁷ Fizyognomi: Doğanın insan bedenini ruh özelliklerine göre yaratıldığına inanan Pythagorasçılar tarafından ortaya çıkmıştır. Yüz çizgileri ve diğer cismî özelliklerden yola çıkarak karakter analizi yapan bu öğretisi, daha sonra farklı bir boyut kazanarak, spekülâtif delillendirme çabaları ve kozmolojik elementlerle ilişkilendirilmesiyle onun bilimsellikten uzak bir sınıfa girmesine neden olmuştur. Bkz. Heinz, 2004, s. 132.

(el falı), frenoloji²⁸, grafoloji²⁹, teürji³⁰ vb. alanları içine almak suretiyle çok yönlü bir içerik kazanmaktadır.³¹

Dinî literatürde, gaybî olanın bilimsel olmayan kaynaklarla açıklanması olan okültizm, hakikatin bilgisine aklî yöntemlerden uzak olağandışı ve bilimsel temelleri olmayan yollarla ulaşmaya çalışmaktadır. Buna benzer bir kavram olan ezoterizm ise bilgi ve kuralların halka açıklanmayarak kapalı bir topluluk içerisinde yalnızca belirli özelliklere sahip olan müritlere aşama aşama verilen gizli ilim doktrini³². Ezoterik bilgiler, akla ve ilme aykırı sayılan bazen efsanevi unsurlar içerebilmektedir.

Gizli bilimler denildiğinde, eski geleneklerden kaynaklanıp günümüze kadar devam eden batınî (ezoterik) düşünce anlaşılabilir. Okültizm, ezoterizm gibi kavramların hepsi temelde aynı unsurları taşımaktadır. Okültizm, bilginin gizliliğini, ezoterizm ise bilginin ehil olmayanlardan gizlenmesini ifade etmektedir. Gelecekle ilgili gizli bilgilere fal, büyü gibi yollarla ulaşılacağı düşüncesine okültizm denmektedir.³³ İki kavramın da temelinde gizli düşünce vardır.

Bu unsurlar zamanın ihtiyaç ve şartlarına göre farklı biçimlerde ifade edilerek adlandırılmıştır. Bu araştırmada halk arasında yaygın olarak görülen okültistik inançlardan olan büyü, fal ve astroloji ele alınmıştır.

²⁸ Frenoloji: Kafatası şeklinin girinti ve çıkıntılarına bakılarak kişinin karakter yapısını ortaya koyup bunlardan gelecek hakkında söylemler çıkaran öğretilerdir. Bkz. Heinz, 2004, s. 137.

²⁹ Grafoloji: Kişinin yazdığı el yazısı üzerinden bireysel özelliklerini tespit edip, bu özelliklere göre o kişinin istikrarlılık, istikrarsızlık, girişkenlik, çatışma ve ilgi derecesinden yola çıkarak çeşitli söylemlerde bulunup çıkarımlar yapılmasına dayanan öğretilerdir.²⁹ Bkz. Heinz, 2004, s. 149.

³⁰ Teürji: Göksel ruhlarla bağlantı kurarak yapılan sihir ve büyüdür. Yıldızlarda ve onlarda bulunan ruhlarla ilişki kurularak büyü yapılmasıdır.³⁰ Kozmik ve doğaüstü denilen güçlerin ve bunlarla olan ilişkilerinin incelenip güçlerinin kullanılması alanı olarak tanımlanan okült bilimlerden birisidir. Bazı okültistlere göre ise dua gibi, varlığın başka yaratılmışlarla değil, yalnız kendisiyle ilgili bir konuda ilahi yardım sağlama girişimlerini içermektedir. Bu *ak büyü* olarak da adlandırılmaktadır.³⁰ Orhan Hançerlioğlu, *Dünya İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, sf.505; Salt, 2001, s. 436-437.

³¹ Mehmet Kenan Şahin, *İslâm ve Okültistik İnançlar: Dini Açıdan Okültistik İnançlar*, Gnostik Akımlar ve Okültizm Sempozyumu, Malatya, 2012, s. 13.

³² Recep Akdoğan, “Gizli İlim/ Ezoterizm”, Recep Akdoğan (ed.), *Günümüz Kelam Problemleri*, Klm Yayınları, İstanbul, 2018, s. 398.

³³ Akdoğan, 2018, 399.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HALK ARASINDA YAYGIN OLAN OKÜLTİSTİK İNANÇLAR

1.1. BÜYÜ

Büyü, eski Türkçe’de büyü, bügi, bögü şeklinde yazılarak “sihirbaz, din adamı” anlamına gelmekte olup, “akıllı” anlamını kazanarak bilge ile aynı manada görülen bir kavramdır.³⁴ Fransızca ve Almanca *magie*, İngilizce *magi*, *magic* kelimeleri ise aslında Yunanca *magos* kelimesinden geldiği bilinir. Pehlevi’de *magu* kelimesi bu kavramı karşılamış olup İslâm kaynaklarında *mecûs*, *mecûsi* olarak geçen kelimeler, tabiattaki bazı varlık ve olayları yönettiği, gâipten haber verdiği, büyücülükle bazı işleri gerçekleştiren sınıf için kullanıldığı söylenebilir. Büyü, “tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurularak veya kendilerinde gizli güçler bulunduğu inanılan bazı doğal nesneler kullanılarak zararlı, faydalı veya koruma gayesiyle bazı sonuçlar elde etmek için yapılan işler” şeklinde açıklanabilir. Kutsal kabul edilen kaynaklarla ilişki bulunmaması ve etik amaç taşımaması büyü’nün temel özelliklerinden sayılabilir. Büyü’nün amacı olaylara ve insana tesir ederek maddî açıdan fayda sağlama, zarar verme hatta öldürme, çocuk, ürün ve mal çoğaltma, hastalıktan kurtulma gibi amaçlarla tabiat olaylarını ve güçlerini kontrol altına alarak çeşitli yollarla iyilik veya kötülük etmektir. Tarih boyunca günümüze kadar büyücü, sihirbaz, şaman, hekim gibi isimlere sahip olan bu alanda bilgi sahibi olduğu düşünülen kimselere yaptırılır. Büyü uygulamasında ruhlar, cinler, şeytanlar, canlı veya ölmüş bazı hayvanlar, cisimler, şekiller ve isimler kullanılırdı.

Arapça’da sihir olarak geçen bu kelime 'bir şeyi olduğundan farklı göstermek, aldatmak, başka şekilde göstermek ve gönlü bağlamak veya çelmek anlamında *mastar*, 'aldatma, hile, sebebi gizli iş' manalarında isim olarak kullanılmakta olup Arapça’da sihir kelimesiyle karşılık bulan büyü geniş kapsamlı olduğu görülmektedir.³⁵

Sihir ile büyü arasında farklar bulunmaktadır. Bazı dillerde büyücü kelimesi *magi* olarak geçse de, Türkçe’de büyücü ve sihirbaz aynı manaya gelmemektedir. Sihirbazlıkta görüşü, gözü aldatan, renk yanıltması ve el çabukluğuna dayanan bir

³⁴ Kaşgarlı Mahmut, *Divan-ı Lügat-ı Türk*, (Çev. Besim Atalay), TTK Yayınları, Ankara, 1998, C. 1, s. 428.

³⁵ Bekir Topaloğlu, İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2019, s. 304.

hokkabazlık işi vardır.³⁶ Sihirbazlar, manyetizma, telepati, hipnoz ve illüzyon teknikleri uygulanır. İllüzyon, dış uyarıcıların olduklarından başka bir halde anlaşılması için yapılan birtakım faaliyetlere verilen isimdir. Manyetizma, bir kişinin, başka bir kişiyi ruhsal egemenliği altına almak maksadıyla onu etkileyebilmesidir. Hipnoz ise insanların bakış, nazar veya söz yöntemi ile uyutulmasını ifade eder. Telepati, Yunanca tele (uzak) ve pathos (duyulan şey) sözcüklerinin birleşiminden oluşan kişiler arasında konuşma olmadan ruhsal yol ile sağlanan bir haberleşme tekniğidir.³⁷ Büyücü ise iyi ve kötü varlıkların yardımını sağlayan, büyü için kullanılan teknikleri, efsunlu sözleri, iksirleri, muskaları ve buna benzer başka eşyalar veya canlılara ait nesneleri bilip kullanan kişilere verilen addır.³⁸ Kâhinler ve cadılar da büyücülerle karıştırılsa da onların bir teknik değil, kişisel yeti ve ya kabiliyet olarak görülmektedir.³⁹

Arapça'da büyücü manasına gelen *sâhir* kelimesi, büyücü anlamını taşımakla beraber daha geniş manayı ifade eder. Büyü ve sihir arasında şekilsel farklılıklar da bulunmaktadır.

1.1.1. Büyünün Tarihçesi

Büyü, Paleolitik dönemde dahi örnekleri bulunan ve çeşitli yöntemlerle uygulanan bir olgudur. İlk devirlerde mağara duvarlarında rastlanan kargı saplı hayvan resimleriyle beraber bulunan bazı mumyaların kırmızı bir boya ile kaplandığı görülmüştür. Bu kırmızı boyanın büyüsel bir anlam taşıdığı ve bu boyayla kaplanan mumyanın dirileceğine inanılmıştır.⁴⁰ Eski Mezopotamya'da ruhsal varlıklarla bağlantı kurmak, çeşitli büyü ve sihir yöntemleriyle onlardan istifade etmek için yönlendirme uygulamaları din adamlarının görevi sayılmaktaydı. Kökleri Sümer-Akad yazılı eserlerine kadar etki eden bu uygulamalar tüm Ortadoğu ve Akdeniz etrafında çoktanrılı (politeist) sistemleri etkisi altına aldığı gibi, semâvî dinlerde de yer almıştır. Bu konu hakkında pek çok kitap yazılmış, dini otoritelerin yasaklamalarına karşı insanların ilgisi

³⁶ Topaloğlu, 2019, 304.

³⁷ Pars Tuğlacı, *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1985, C.9, s. 2813; Hançerlioğlu, 2000, 499.

³⁸ Hikmet Tanyu, “Büyü”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, C. 6, s. 501.

³⁹ Tanyu, 1992, C. 6, 502-503.

⁴⁰ Tanyu, 1992, C. 6, 501-503.

önlememiştir.⁴¹ Kur'ân-ı Kerîm'de Harût ve Mârut isimli varlıkların Babil'de halkı uyarak sihir yapmayı öğrettiği anlatılmaktadır.⁴² Bunun yanında birçok arkeolojik çalışma da Kur'ân-ı Kerîm'in bu haberini doğrulamaktadır.⁴³

Hititler, perilerin ve kötü ruhların varlığına inanırlar ve onların kötü işlerinden korku duyarlardı. Büyü yapmak yasak olup cezası ölüm olsa da bir büyü karşısında karşılığında büyü yaparak eski büyüünün çözülmesine izin verilirdi.⁴⁴

Mısır ve Mezopotamya'da bulunan tılsımlı sözler ve büyü formülleri içeren çok sayıda metin günümüze ulaşmıştır. Törenleri çoğunlukla büyü ile ilgiliydi. Milattan sonra birinci ve dördüncü asırlar arasına ait hayvanlar ve insanlarla alakalı büyü formül ve merasimleri, büyüünün geçerli olması için çeşitli temizleme şekillerinin içinde olduğu Yunan ve Mısır'a ait papirüs örnekleri vardır. Mezopotamya'da rahipler aynı zamanda büyü ile ilgili törenleri düzenlemekle sorumluydular. Başta Babil olmak üzere kötü ve karanlık güçlerden korunmak için tılsımlı kolyeler ve muskalar kullanırlardı.⁴⁵ Babil halkının hayatlarının her alanında büyü ile ilgili bir bağlantı vardı.⁴⁶ Babil hekimliği bile uzun süre kabul edilmeyen kötü güçleri en basit tekniklerle, tılsımlar, büyü ve efsunlu sözlerle kovmayı amaçlayan bir çeşit büyücülük tekniği olarak düşünülmüştür.⁴⁷ Bunun yanında insanların taşları üzerinde taşıyarak kötü güçlerden uzak kaldığı inancı mevcuttu.

Eski Mısırlılar büyü yoluyla ölümü ve hayatı etkileyebileceğini, tabiat güçlerine hâkim olabileceklerini düşünüyorlardı. Çok tanrılı bir inanca sahip olan Mısır, tanrılarını aldatabileceklerini, onları zorlayarak bir şeyler yaptırabileceklerine inanıyorlardı. Bu nedenle Mısırlılar büyücülere büyük önem verirdi. Ölümlerine iyi davranmadığını düşündüklerinde büyücülerin ayinlerle tanrılarını cezalandırılabileceğine inanıyorlardı. Tanrılarını zorlayabileceklerini ve istediklerini yaptırabileceklerini düşünürlerdi. Mısır'da herkes büyü yapamamakla

⁴¹ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2011, s. 21.

⁴² Bakara 2/102.

⁴³ Ernst Zbinden, *İslâm'da ve Eski Ortadoğu'da Cin ve Ruh İnançları*, (Çev. Ekrem Sarıkçıoğlu), Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1994, s. 119.

⁴⁴ Sarıkçıoğlu, 2011, 43.

⁴⁵ W.B.Crow, *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, (Çev. Fulya Yavuz), Dharma Yayınları, İstanbul, 2002, s. 83.

⁴⁶ Crow, 2002, 81.

⁴⁷ Mircea Eliade, *Babil Simyası ve Kozmolojisi*, (Çev. Mehmet Emin Özcan), Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2020, s. 61.

birlikte bu konuda özel yetileri olan kişiler, özellikle Tanrılarla iletişim halinde olan kişiler seçilirdi. Ak büyü kadar, kara büyü de yapılır, yapılan bir büyüyü bozmak için bir başka büyü yaparlardı. Büyüleri doğal bir olgu olarak gören Mısır'da Hz. Musa'dan önce kanunen yasal, kabul ediyorlardı.⁴⁸

Irak'ta yaşayan Keldâniler, ilm-i nücûmda (yıldız ilmi olan astronomide) ve astrolojide çok ilerleme kaydetmişlerdi. Kur'ân-ı Kerîm'de "Sâbie"⁴⁹ adıyla anılan Keldâniler, bütün hadiselerin yıldızların etkisi sonucu oluştuğuna inanırlardı. Buna göre de iyilik ve kötülük, fayda ve zarar, mutluluk ve üzüntü semavi olan bu cisimlerden kaynaklanmaktaydı. Buna bağlı olarak Keldâniler her yıldız için bir put dikip, heykel yapıyor ve bunlara tütsüler, çeşitli efsunlu sözlerle yaklaşıyorlardı. Müşteri yıldızını hayır ve şer için, herhangi bir yolla başkasına zarar verip savaşmak için Zuhâl yıldızını, afetler ve salgınlardan korunmak için ise Merih yıldızını yüceltiyorlardı.⁵⁰

Eski Japonlarda, Şinto ayinlerinde büyücülerin tılsımlı sözlerle tanrılara isteklerini yaptırmaya dair herhangi bir duayla karşılaşmadığı gibi, büyü herkesin kolaylıkla uygulayabileceği bir alan olarak görülmemiştir. Genellikle zühd hayatı yaşayan kimseler cincilik, büyü gibi gizil işlerle uğraşırlardı. Budizm Japonya'ya geldikten sonra eski uygulamaların gelişip Budizm'in gizil uygulamalarıyla birleşmiştir. Konfüçyüsçülük büyü'nün yayılmasını büyük ölçüde azalsa da Şintoizm ekolleri çeşitli hastalıkların tedavisinde büyüye başvurumaktadırlar.⁵¹

Eski Çin'de Taoizmle büyü özdeş duruma gelmiştir. Konfüçyanizm büyüye karşı çıktıktan sonra, büyücülerin uygulamalarını Budist ve Taoist rahipler sürdürmüşlerdir. Büyü'nün insanı yaşamında ve öldükten sonrasında güçlendirerek ruhlarını ve daha ötesinde tanrıların kontrol altına aldığına inanıyorlardı.⁵² Bu nedenle büyü hayatlarının her alanında vardır. Sonucunda halk kültürü büyüsel maceralarla dolmuştur.

Hinduizm'de büyücülüğün geniş yer tutmasından dolayı Vedalar'da büyü ile ilgili olan ve olmayan konuları ayırmak güçtür. Vedik döneminde ise büyüye olan ilginin arttığı fark edilmiş olup, ülkede tıp alanında bile büyü yöntemine

⁴⁸ Tanyu, 1992, C. 6, 503.

⁴⁹ Bakara 2/62, Mâide 5/69, Hac 22/17.

⁵⁰ Ali Osman Ateş, *Kur'ân ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2003, s. 195.

⁵¹ Tanyu, 1992, C. 6, 503.

⁵² Yusuf Çakar, *Gizli İlimler*, Yedirenk Yayınları, İstanbul, 2005, s. 66.

başvurulmuştur. Farklı ekonomik güçte olan insanların şifa bulmak için adak adadıkları ve bunun yanında birçok büyüsel uygulamaya ilgi duydukları görülmüştür.⁵³

Antik Yunan'da Heketa adlı tanrı büyü ilahesi olarak benimsenmiştir. Şehirlerde büyücüler yaşarlardı. Antik Yunan filozoflarının çoğu büyüye inanmakla birlikte Porphyrios gibi kendini büyüye adayanlar olmuştur. Ünlü matematikçi Pisagor'un ekolünde de onun sayılarını kullanarak büyülü daireler içinde sayıları kullananlar olmuştur. Pisagorcuların büyü uygulaması yaptıklarını ileri sürenler de olmuştur.⁵⁴

Eski İran'da büyü ile din birbirine karışmıştır. Gathalar'a bakıldığında Zerdüşt'ün yalnızca tevhidi yerleştirmekle kalmayıp, büyü ve diğer batıl inançlarla mücadele ettiği görülmektedir. Avesta'da aynı süreç devam etmesine karşın daha sonra oluşan dinî yapıda tahribat ile büyü insanların hayatlarına dâhil olup önemli yer tutmuştur. Daha sonrasında Müslümanların Mecusî dedikleri zümre ortaya çıkmıştır.⁵⁵

İyiliğin kötülüğü yenmesi gibi bir amaç taşıyan bu inanışlarda iyi ruhların ve cinlerin aracılığıyla, yapılmış olan kötü ruh ve cinlerin zarar veren etkilerini gidermek maksadıyla kurbanları büyü ritüeline, duaları tılsımlı sözlere, Zerdüşt döneminin meleklerini ise ateş, sığır ve yer cinlerine dönüştürdüler. Bunun için ak büyü denilen büyüler uygulanmıştır.⁵⁶

Birçok Türk kavminde kehanet, falcılık, cincilik ve büyü vardı. Şamanizmi benimsemiş Türkler'de 'kam' kelimesiyle ifade edilen, tanrılar, ruhlar ve cinlerle bağlantı kurabildiğine inanılmıştır. Kam, efsunlu sözlerle büyü yapıp, kâhinlik yetisiyle insanların düşüncesinden geçeni bilirdi. Gaybiyattan haber verir, hastalıkları ve cin çarpmasını tedavi ederdi. Üfürerek, davul döverek, efsunlu sözler söyleyerek görünmeyen varlıklarla bağlantı kurarlardı. Kam denilen bu kişiye 'ürüng' denilen bir ücret verildiği bilinmektedir.⁵⁷

Eski Türkler çocukları görünmeyen varlıkların etkisinden ve nazardan korumak için ilaçlarla efsunlanmıştır. 'Yelvi' ve 'arbağ' kelimeleri de büyü

⁵³ Çakar, 2005, 66.

⁵⁴ Tanyu, 1992, C. 6, 503.

⁵⁵ Çakar, 2005, 67.

⁵⁶ Tanyu, 1992, C. 6, 503-504.

⁵⁷ Tanyu, 1992, C. 6, 505-506.

manasında kullanılmıştır. Yılan zehrini gidermek için efsunlu sözler okunmuştur. Bunun yanında dudaklardaki uçukların sebebini kötü varlıklara yorup, özel bir ayinle ‘uçukçu’ denilen kimselere efsunlatmışlardır. Kaşgarlı Mahmud'un eserinde, yağmur, dolu ve kar yağdırmaya yarayan çeşitli efsunlanmış taşlara "yatı" denildiği ve bunun bir tür büyü olduğu ifade edilmiştir.⁵⁸ Atın boynuna ‘moncuk’ denilen nazarlıklar, taşlar ve ‘tunmar’ adı verilen bir çeşit muska asarlardı. Başkırtlar hastanın veya nazar değen kimsenin başından bir bez gerip üstünde kurşun döker, bunun suyunu hastaya içirip şifa bulacağına inanırlardı. Kurşun döken kişi kurşunun suda aldığı şekle bakarak hastalığın sebebini söyler ve alınan kurşun hastanın elbisesine dikilirdi. İslâm dini ile daha tanışmamış Türklerde afetlere ve belalara karşı koruma amacıyla muska ve tılsım takma adetleri yaygındı. Bununla ilgili materyaller 8. yy. ve 14. yy. arasında Doğu Türkistan'da arkeolojik çalışmalarda bulunmuştur.⁵⁹

X. asırda Türklerin büyük kitleler halinde İslâm'ı benimsemelerinden sonra, İslâm'ın yasaklamasına karşı sihir ve büyü, geride bırakılması gereken âdetlerle, Eski İran, Mısır ve Mezopotamya'dan sonra Anadolu Türklerinde de varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Eski âdetlerini bırakamayanlar bu fikirlerini meşrulaştırmak için çeşitli eserler yazmışlardır. Risâle-i Perihan eseri yazarı gibi yazdıkları bu metinlerdeki ilimleri Hz. Fatıma'ya dayandıranlar dahi olduğu bilinmektedir. Şemsü'l-Ma'rifi'l-Kübra adlı Ahmed el-Bûnî'nin Arapça yazdığı eserde dört yüze yakın tılsım biçimleri ve binlerce efsunlu söz vardır. Aynı örnekleri günümüze yakın yaşayan Mustafa İloğlu'nun Gizli İlimler kitabında da görülmektedir. İnsanların bilgisizliğinden faydalanıp korkutmak veya maddî çıkar sağlamak maksadıyla bu gibi kitaplara Kur'ân-ı Kerîm'in ayetlerini dâhil edenler de olmuştur. Bu eserlerde kızların kısmetini açmaktan, çiçek hastalığının tedavisine kadar birçok gayeye, efsun ve ayetlerden gülsuyuna, karanfil tozu, safran ve koyun bağırsağına kadar çeşitli büyü materyallerine yer verilmiştir.⁶⁰

Günümüzde Türkiye'nin birçok yöresinde farklı uygulamalarla büyü geleneği varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Türkiye'de büyü genel olarak kötü niyetle yapılmaktadır. Eşlerin arasını açmak, sakatlamak, uyutmak, malına ve canına zarar vermek gibi çeşitli kara büyüler yapılsa da tedavi ve koruma amacıyla

⁵⁸ Kaşgarlı, 1998, C. 1, 159.

⁵⁹ Tanyu, 1992, C. 6, 505.

⁶⁰ Tanyu, 1992, C. 6, 504.

yapılan ak büyü örnekleri de mevcuttur. Başta muska olmak üzere, büyü yapılmak istenen kişinin elbisesinden parça almak veya bedeninden tırnak, saç örneklerini alıp efsunlayıp yatak ve yastık altına, kapı eşiğine, merdiven altı veya mezara konulması gibi büyü uygulamaları yapılmaktadır. Bakır, kurşun, demir, demirci örsü, at nalı, toprak, yumurta, tespih, çakı, fotoğraf, ip, düğme, horoz kanı, koyun işkembesi, bal mumu, domuz bağı büyü için sıklıkla kullanılan malzemelerdendir.⁶¹

1.1.2. Büyü Çeşitleri

Büyü çeşitlerinden sempatik büyü iki kısma ayrılır. İlki ‘kontajiyöz’ olarak da isimlendirilen temas büyüsidür. Sempatik büyüün bu çeşidi kişiden alınan tırnak, saç veya elbise parçalarıyla yapılmaktadır. Buradaki aslî düşünce parçanın bütüne olan aidiyetidir. Bu büyü sayesinde parçanın sahibi olan kişinin kontrol altına alınabildiği, kalbî ve akli melekelerinin yönlendirilebildiği düşünülmektedir. Genellikle kişinin menfaatine yapılan bu uygulama, zarar vermek için de kullanılmıştır. Polinezyalıların bir kişinin elbisesinden bir parçayı mezara bırakarak o kişinin ölmesini dilemesi buna örnek olarak gösterilebilir.⁶²

Sempatik büyüün ikinci kısmı ‘taklit büyü’ veya bir diğer adıyla ‘homeopatik büyü’ bir şeyin taklidi sayesinde o şeyin aslını etkileme düşüncesine dayalı bir büyü çeşididir. Bu çeşit büyü Frazer'in "Benzer benzerini meydana getirir." ilkesine dayanmaktadır. Taklit büyü korkulan veya hoşlanılmayan bir kişinin etkisiz hale getirilmesi ve ya ölmesi isteğiyle yapılan büyüdür. Bahsi geçen taklitten kasıt ölümü istenen kişinin fotoğrafı ve kişinin çamurdan, balmumundan veya ağaçtan yapılan bir figürüdür. Kişinin fotoğrafı yakılarak ölmesi umulur. Tarih öncesinde mağara resimlerinde bile örneklerine rastlanılan bu büyü çeşidinde maksat kişinin zarar görmesidir. Peru yerlileri aynı büyü uygulamasını yapacakları kişinin yoluna yağdan ve tahıldan yapılmış bir maddeyi koyup yakarak uygulamışlardır. Malayalılar ise hasımlarına ait parçalardan yaptıkları balmumu taklitlerini yakarak istediği kişinin öleceğine inanırlardı. Aynı uygulama Amerikan yerlilerinde de görülmüş, Malayalılardan farkı balmumu taklidi yakmak yerine kalbin bulunduğu bölgeyi kesici bir aletle çizerek ölümü istemeleridir. ‘Voodoo’

⁶¹ Durmuş Arık, Ahmet Hikmet Eroğlu, *Halk İnanışları El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2017, s. 301-304.

⁶² Sevim Asımgil, *İnsanlık Tarihinin Gizemli Dünyası Büyü- Sihir- Fal- Yıldızname- Kehanet-Nazar*, İpek Yayınları, İstanbul, 1999, s. 36.

veya ‘vudu’ denilen balmumundan yapılmış bebekler de bu büyü çeşidine örnek verilebilir. Taklit büyüü faydalı, zararlı olmaları bakımından dört gruba ayrılabilir.

- Ak Büyü: Kişinin veya toplumun faydasına yapılan büyüdür. Uzakta olan bir kişinin gelmesi, dava kazanmak, bir kişinin sempatisini kazanmak, kayıp olan bir eşyanın veya değerli nesnenin bulunması, kötü büyülerin etkisinin bozulması, afetlerin önlenmesi, lohusaların kötü güçlerden korunması, hastalıklardan korunmak veya şifa bulmak niyetiyle bu büyüye başvurular olmaktadır. Bu büyü çeşidinde din adamlarına başvurulur, ayetlerden ve dualardan faydalanılır.⁶³
- Kara Büyü: İnsanlara can, mal, sağlık gibi konularda zarar vermek amacıyla kullanılır. Sevenlerin ayrılması, eşlerin boşanması, cinsi iktidarın giderilmesi, hasımların hastalanması veya sakat kalıp ölmesi, bir insanın dilinin bağlanması, kişinin uyuyamaması için bu büyü türü uygulanır.
- Aktif Büyü: Bu büyü, güçlü iradesiyle tabiat olaylarını yönetim altına alıp kontrol edebileceğine inanan kişinin uyguladığı çeşittir. Bu büyüü yapan kişi çevresini parapsikolojik bir yaşamı olduğuna ikna eder. Uygularken çeşitli tekerlemeler, büyüye özel sözler, dualar veya beddualar kullanır. Güney Afrika'da yaşayan kabilelerden Zulu kabilesi, kızgın kömür üzerine su dökerek yapılan bir büyüün fırtınayı önlediğine inanmaktadır.
- Pasif Büyü: Bu büyü çeşidi savunma ve korunma için yapılır. İnsanlara zarar veren uğursuz ve kötü güçlerin etkisinden korunmak için muska yapıp taşıyarak uygulanır. Nazar boncuğu veya şifalı taş olarak takılması söylenen üzerine okunulup üflendiği ifade edilen nesneler de bu gruba girebilir.⁶⁴

1.1.3. Büyünün Yapılış Nedenleri

İnsanların yaşadığı psikolojik baskıdan kaynaklanan güçsüzlük durumlarında büyüye başvurdukları söylenebilir. Sağlık konularında insanların alternatif bir çözüm olarak bu tarz uygulamalara yöneldikleri görülür. İslâm dininde ise bu uygulamalar hoş karşılanmadığı bilinmektedir.

Büyünün şifa bulmak, eşler arasını düzeltmek, yapılan bir büyüü bozmak, insanları günden alıkoymak, kaybedilen bir eşyayı bulmak gibi faydalı amaçlar

⁶³ Asimgil, 1999, 39.

⁶⁴ Asimgil, 1999, 40.

için kullanılmasının yanında başkalarına zarar verme niyetiyle yapıldığı da vakidir. Başkasını öldürmek, hasta edip sakat bırakmak, kişiler arasını bozmak, hasımlarının hayvanlarını öldürmek, bir yerin harap olması veya kişileri göçe zorlamak gibi buna benzer birçok sebepten büyü yapılır.⁶⁵

Büyü ile ilgili yazılan kaynaklar yerli ve ya yabancı ne kadar çeşitli olursa olsunlar ana unsurun insan olmasından dolayı sebepler aynı doğrultudadır.

1.1.4. Büyünün Psiko-Sosyal Etkileri

İnsan beden ve ruhtan oluşan bir varlıktır. Fıtratına bağlı olarak üstün gördüğü bir güce sığınma, inanma ve ona bağlanma ihtiyacı duymaktadır. Ruh ve beden ihtiyaçlarına göre birbirini etkilemektedir. Psikolojik sıkıntıları olan bir kişi dini algılamada yoksunluk çekiyorsa ruhunu rahatlatmak isteğiyle mantıksal bir süzgeçten geçirmeden alışlagelmiş veya geleneksel bilgiyi kabul edebilir.⁶⁶ Batıl inanç ve hurafe denilen birtakım geleneksel bilgiler genel olarak çaresizlik ve korkudan kaynaklanmaktadır.⁶⁷ Eski asırlara dayanan büyü, fal ve astroloji ve bunun yanında birçok psiko-sosyal sebeplere dayanan okültistik inançlar ortaya çıkmıştır. Büyü, fal, astroloji gibi okültistik inançlara yönelme eğilimi korku, stres, kaygı, bir neden bulma ihtiyacı, güvenlik ihtiyacı, güçsüzlük, çaresizlik, bireysel merakların tatmini, sorumluluğu başka güçlere yöneltme, belirsizlik duygusu, geleceği bilme arzusu gibi sebeplere dayandırılmaktadır.⁶⁸

Etnoloji, antropoloji, sosyoloji, fenomenoloji, dinler tarihi, mitoloji gibi bilim alanlarıyla ilgilenenler büyü konusunun niteliği, anlamlandırılması, sınıflandırılması, dinin bu konu ile ilişkisi, kaynağının ne olduğuna dair çalışmalar yapmışlardır. Bunlar arasında Levi- Strauss, M. Mauss, E. B. Tylor, Levy Bruhl, B. Malinowski gibi bu konuda araştırmalarıyla ün kazanmış kişiler vardır. Antropolojik açıdan büyü kavramını ilk inceleyen kişi E. B. Tylor'dur (ö.1917). Tylor büyüü psikolojik unsurlarla da açıklamakla beraber yoğun olarak içtimâî açıdan incelemiştir. Büyüyü daha sonrasında Frazer'ın da benimsediği tarzda sahte bilim olarak kategorize etmiştir. İlkel kabilelerin yaşanan hadiselerle büyü arasında

⁶⁵ Asimgil, 1999, 41.

⁶⁶ Veysel Uysal, *Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 24

⁶⁷ Sedat Örneş, *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara, 1971, s. 42.

⁶⁸ Ceyda Burçin Aydın, *14-18 Yaş Arası Gençlerde Büyü, Sihir, Nazar vb. Tutumlar*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2012, s. 53-62.

bir kozalite kurduğunu ve dinle büyüün aynı düşünce sisteminin farklı parçaları olduğunu belirtmiştir. J. G. Frazer (ö.1941) ise bu konuyu daha üst noktaya taşıyarak din ve bilim arasındaki ilişkiyi inceleyerek bütün dinlerin kaynağının büyü olduğu görüşünü ortaya atmıştır. Ona göre bunlar birbirini tamamlayan aşamalar olduğunu düşünmekteydi. Büyünün dinden çıktığı görüşünü benimseyenler arasında E. Durkheim, J. H. King, A. Lang, R. R. Marett gibi araştırmacılar da vardır.

K. Beth büyüden ve dinden önceki devirde kişisel olmayan bir kudrete inanmanın varlığını ortaya atarak, büyü ile dinin iç içe olduğunu ifade etmektedir. Diğer bir grup ise her iki görüşe de karşı çıkmaktadır. Bunlardan biri olan F. W. Schmidt eserlerinde tek bir Tanrı inancının dinin başlangıcı olduğu, ancak bu monoteizmin zaman geçtikçe bozulup tahrif olmasıyla büyüsel uygulamalar ve çok tanrıcılığın ortaya çıktığını, sonrasında ilahî vahiyler gelene kadar bu durumun aynı şekilde bozuk bir halde sürdüğü görüşündedir.

Levi Bruhl ve M. Mauss ise büyüün aynı kaynaktan çıkan iki ayrı kol olduğunu ileri sürmüşlerdir. Malinowski ise büyü ile dinin karşıt olduğunu savunmaktadır. O, bireylerin ferdi ihtiyaçlarıyla büyüün bağlantılı olduğu konusunda Durheim ile benzer fikirlere sahip olduğunu, büyüün psikolojik manada ferdi ihtiyaçlardan kaynaklandığını, bireyin gücünün yetmediği yerde büyüün bir güven unsuru ve geri kalmış toplumlarda bir ümit kaynağı olduğunu ifade etmiştir.⁶⁹

Günümüzde büyüye inananlar ve inanmayanlar dışında onun bir çeşit hipnoz olduğunu düşünenler de vardır. Hipnoz, kişinin iradesini kendi isteğiyle hipnoterapi uygulayan kişiye vermesi ve onun tarafından yapılacak olan telkinleri kabul etmesidir. Hipnozla benzerliği olduğu düşünülen büyüde, büyü yapılan kişinin iradesinin kendi isteği olmadan kontrol altına alınması söz konusudur.⁷⁰

Büyüyü ferdî ve zihnî bir konu, kişinin tabiatı algılama biçimi olarak anlamlandıran geleneğin yanında M. Mauss (ö.1950) ve E. Durkheim (ö.1917) gibi önemli araştırmacılar büyüü sosyolojik boyutta incelemişlerdir. Durkheim dinin cemaati, büyüün müşterileri olduğunu, büyü yapan kişinin kutsal nesneleri

⁶⁹ Bronislaw Malinowski, *Büyü, Bilim ve Din* (Çev. Ender Gürol), İstanbul, 1964, s. 61-64.

⁷⁰ Sinan Yılmaz, *Nazar Büyü Fal*, Divan Kitap Yayınları. İstanbul, 2014, s. 34.

müşterileri için bir araç olarak kullandığını ifade etmiştir.⁷¹ Ona göre büyü ferdi bir iş olup, din olgusunun birleştirici özelliğinden yoksundur.

Büyü tabiattaki bir güce yönelmekse, din her şeye gücü yeten bir ilahî varlığa yönelmektir. Büyü de günah algısı yokken, dinde günah anlayışı vardır. Büyü ferdi, din içtimaidir. Büyüde bir menfaat hesabı varken, dinde itaat ve bağlanma vardır. Büyüde kapalılık ve gizlilik varken, dinde açıklık vardır. Dindeki ibadet, dua, ahlak, birlik ve dayanışma gibi temel olgulardan büyüde yoktur. Büyüde dini uygulamalardaki ruhanî özden, derin ve manevî inanıştan daha baskın halde maddî araçlar, dış unsurlar, katı şartlar ön plandadır. Büyü Tanrıların veya Tanrı'nın gücünün üstünde bir şey yapmak veya onları zorlayarak bir amacı gerçek kılmak iddiasındadır. Dinde Tanrı'ya itaat etmek, O'nun sevgisini ve hoşnutluğunu kazanmak, gazabından sakınmak, ceza ve mükâfatıyla tedbir almak söz konusudur. Büyü ahlaki ve ilahî otoriteden yoksundur. Bu yüzden menfaatleri için dinde kutsal kabul edilen şeyleri araç olarak kullanabilir. Büyü yapan kişinin bilgi ve yetisi veyahut amacı bitince sona ererken, din devam eder.⁷²

Büyünün insanları tabiata hükmetmesi amacının bilimin gelişmesine katkı sağladığını düşünenler de olmuştur. Aynı astrolojinin astronomiyi, simyanın kimyayı hazırlaması gibi büyüün de günümüzdeki teknolojiyi hazırladığı ileri sürülmüştür.⁷³

1.1.5. İlâhî Dinlerde Büyü

1.1.5.1. Yahudilikte Büyü

Kitab-ı Mukaddes'te büyü için en çok kullanılan sözcük *kshp* kökünden gelmektedir. Akkadca'da kara büyüye denk gelen bu kelimenin İbranice karşılığında kara büyü ve ak büyü arasındaki manası yeterince açık değildir. *Mekhaşefah* olarak bilinen başka bir kelime açıkça kara büyüye denk gelmektedir. Diğer bir kelime büyücü manasına gelen *aşaf*tır. *Mekhaşefim aşafim* kelimesiyle

⁷¹ Tanyu, 1992, C. 6, 501.

⁷² Tanyu, 1992, C. 6, 506.

⁷³ Cafer Karadaş, *Büyü ve Din İslâmî Nokta-i Nazardan Bir Değerlendirme*, Dergi Park, Usûl, I, 2004, s. 120.

birlikte kullanılmıştır.⁷⁴ Tılsımcı olarak bilinen *lahaş*⁷⁵ kelimesi de Mısırlılar, Babilliler ve Hititlilerde olduğu gibi yılanı büyülemek manasında kullanılmıştır.⁷⁶

Kitab-ı Mukaddes'te üç ayrı büyücü profili bulunmaktadır. İlki asıl işi gelecekte veya gaybdan haber verme olan *meonen* (falcı), *kesamim* (müneccim) ve *menaheş* (kâhin) olarak adlandırılan kimselerdir. İkincisi, Doğrudan büyü ile uğraşan *mekhaşef* (efsuncu, büyücü) ve *hover* denilen tılsım ve büyü ile insan iradesini bağladığı düşünülen kişilerdir. Üçüncüsü ise cinlerle iletişim kurarak, ölü ruhlardan bilgi alıp hem gaybdan ve gelecekte haber veren hem de büyü ile uğraşan kişilerdir. Kitab-ı Mukaddes'te arasında krallarında bulunduğu büyü ile ilişkili uygulama çoktur. İsrailoğulları'nın ilk kralı Saul'un cincileri ülkeden kovdurduktan sonra Filistin karşısında zayıf düştüğünde bir cinci kadın yüzünden ölmüş Samuel ile görüştüğü rivayet edilmiştir.⁷⁷ Menasseh'in cinler ve büyücüler kullanarak oğullarını ateşten geçirmesi,⁷⁸ Kral Yoram'ın annesinin büyücülüğü⁷⁹ gibi meseller rivayet edilmiştir. Bunun yanında halkında sahte peygamberleri, büyücüler, falcıları ve müneccimleri dinlediğinin ifade edildiği yerler de bulunmaktadır.⁸⁰

Kitab-ı Mukaddes şiddetle büyüü yasaklamış olması o dönemde halkın bu tür işlerle ilgilendiğini göstermektedir. Mısır ve Babil kadar çeşitlenmiş olmasa da büyü halk arasında yaygın olduğu görülmüştür. Tanrı iradesinin beşeri amaçlara alet olmasına ve tek Tanrı inancına aykırı olduğu için büyü yasaklanmıştır. "Efsuncu kadını yaşatmayacaksın."⁸¹, "Müneccimlik ve sihirbazlık etmeyeceksiniz." "Cinci olan erkek veya kadınlar mutlaka öldürülecektir"⁸² gibi ayetler bu yüzden kullanılmıştır. Çünkü kâinat Tanrı'nın hâkimiyeti altındadır, bunun için bir insan iradesinin doğaya hâkim oluşu kabul edilmemektedir. Tevrat tefsirinde bu ayetler için Tora tefsirinde Gaon, "büyücü kadını" (mekhaşefa) "es-sâhîr" büyücü erkek olarak çevirmiştir, Yahudilere göre büyü yapmak kadınlar

⁷⁴ Daniel 2/2.

⁷⁵ Yeremya 8/17.

⁷⁶ İşaya 3/3.

⁷⁷ 1. Samuel 28/3.

⁷⁸ II. Krallar 33/6.

⁷⁹ II. Krallar 9/22.

⁸⁰ Yeremya 27/9, Hezekiel 13/18-20.

⁸¹ Çıkış 22/18.

⁸² Levililer 19/26, 31, 20/27.

arasında daha yaygın görülmüş bundan dolayı sihir yapan kişinin pasukta “büyücü kadın” olarak geçtiğini ifade etmiştir. Gaon’un erkek büyücü olarak tefsir etmesinin sebebini büyü yapma amacının şehvetperest insanların kadın veya kızları elde etme amacı olması sebebiyle bu işi erkeklere daha uygun görmüştür.⁸³ Yahudi hukukuna göre büyü yapan kimseye verilecek ceza şahitlerle tespit edilmesi sonucunda recmedilerek (sekila) öldürülmesidir.⁸⁴ Gaon, ceza şeklinin daha hafif bir ceza yerine taşlanarak öldürülme olmasını, büyücülerin insanlar üzerinde Tanrı gibi hükmettikleri imajıyla insanların imanı ile oynadıklarını ve tanrıyı oynamanın şirk olduğu bu sebeple de bu cezanın verildiğini ifade etmektedir.⁸⁵ Levililer, 26. ayet tefsirinde “la tenahaşu” yani “nahaş” kelimesi sihir, füsün, hokkabazlık, yıldızların hareketlerini ve etkilerini hesaplama ve tahminde bulunma (tencim), bakıcılık, falcılık ve münecimlik yapma, üfürükçülük, kehanet gibi istikbale dair zan ve tahminde bulunma anlamlarına gelmektedir. Hayvan veya kuşun hareketlerinden anlam çıkararak kehanette bulunmak, bir kişinin elinden asasının ya da ağzından ekmeğinin düşmesini veya yolda yürürken kedi köpek, geyik gibi hayvanların geçmesini hayra ya da şerre yormak da bu kapsamda değerlendirilen diğer batıl inanç ya da kabullerdir.⁸⁶ Bunların yanında bu tür işlerle uğraşanların başına gelecek kötü şeylerden kurtulamayacağı⁸⁷ ifadesiyle ak büyüünün de yasaklandığı rivayeti vardır.⁸⁸ Bu yasaklar Hz. Musa’nın sözlerini içeren Talmud’ta da yer almaktadır. Mişna’da puta tapıcılıkla büyü aynı sayılmaktadır. Orta çağda ve dönemimizde Hristiyan ve Yahudiler büyücülerin, doğaüstü sıklara sahip olmaya kalkışan şeytanın halkı olmakta suçlamışlardır.⁸⁹

1.1.5.2. Hristiyanlıkta Büyü

Yahudilikte olduğu gibi Hristiyanlıkta da büyü yasaklanmıştır. Ahd-i Cedid’te Ahd-i Atik’e göre konu daralmış ve daha az ifadeye yer verilmiştir. Matta İncil’inde Hz. İsa’nın doğumunu müjdeleyen münecimlerin varlığından

⁸³ Sa’adya Gaon, *Tevrat (Tora) Tefsiri Tefsîru’t- Tivrât bi’l-Arabiyye*, (Çev. Nuh Arslantaş), Türkiye Yazma Eserler Kurulu Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2018, 2. Cilt. s. 867-868.

⁸⁴ Gaon, 2018, C. 2, 867-868.

⁸⁵ Gaon, 2018, C. 2, 1209.

⁸⁶ Gaon, 2018, C. 2, 1196.

⁸⁷ İşaya 47/8-14.

⁸⁸ Levililer 20/6.

⁸⁹ Tanyu, 1992, C. 6, 501-506.

bahsedilmektedir.⁹⁰ Cinlerin önderi sayılan Baalzevul'un, insan içine girdiği düşünülen diğer cinleri kovmak için kullanıldığı ifade edildiğinde, Hz. İsa'nın 'Şeytan diğer şeytanları nasıl kovabilir?' söyleminin devamında bunu ortaya atanlara karşılık insanların işlediği her günahın bağışlanacağını fakat Kutsal Ruh'a küfreden kimselerin bağışlanmayacağını söylemesi, bu tür işlerin bir tür ortak koşma anlamına geldiğinin ifadesi olarak görülmektedir.⁹¹ Benzeri cin çıkarma işlemlerini Hz. İsa'dan sonra gelenler de yapmıştır. Pavlus, falcı ruhuna sahip olduğu düşünülen ve gaipten haber veren hizmetçi bir kızın ruhuna "çık" demesiyle içindeki falcı ruhu çıkmıştır.⁹² Başka bir meselde ise beraberinde Barnabas varken sahte peygamber olan bir Yahudi büyücünün gözlerine bakarak gözlerini görmeyecek hale getirmesi anlatılmıştır.⁹³ Samiriyeli olan bir büyücünün yaptıklarının insanları hayrete düşürmesi⁹⁴ bunlarla birlikte putlara tapan bir kısım insanlar için onların hırsızlıktan, adam öldürmekten, fuhuştan ve büyüden tövbe etmedikleri ifade edilerek⁹⁵ büyü yapılması kınanmıştır.

Hristiyanlar büyüü kendi dinlerinden olmayanların işi olarak görmüştür. 15. ve 17. asırlar arasında birçok Yahudi'nin, büyücülük ve cadılık suçlarından engizisyon mahkemelerinde yargılanarak, öldürülüp cezalandırıldığı bilinmektedir.⁹⁶ Büyücüyle kıyaslandığında cadılardan korkan Hristiyanlar, onlara yamyamlık, kan emme, büyücülük gibi inanılması güç vasıflar takmışlardır. Azizlere göre din gerçekten iyi bir şekilde insanlara öğretilmiş olsaydı bu putperest kavimlerin uygulamaları önlenebilirdi. Ne kadar engellenmeye çalışsa da halk arasında büyü geleneği özellikle yöre dışında devam etse de, 1320 yılında çıkarılan papalık fermanında büyücünün ve cadılığın dinsizlik sayılmasıyla noktalanmıştır.⁹⁷

1.1.5.3. İslâm'da Büyü

Câhiliyye döneminde İslâm gelmeden önce büyü yani sihir uygulamalarının yaygın olduğu görülmüştür. Fal okları, kehanet, yıldızlara bakarak tahminlerde

⁹⁰ Matta 2/1-12.

⁹¹ Markos 3/22-30, Yuhanna 7/20.

⁹² Resullerin İşleri 16/16.

⁹³ Resullerin İşleri 13/6-8.

⁹⁴ Resullerin İşleri 8/9-24.

⁹⁵ Vahiy 9/20-21.

⁹⁶ Tanyu, 1992, C. 6, 501-506.

⁹⁷ Tanyu, 1992, C. 6, 501-506

bulunmak, çizilen karelerin içerisine sayı ve harfler yazmak, düğümlere üfleme gibi yöntemlerle büyü yapılmıştır. Putperest olan bu toplum, büyüsel yöntemleri bu inanışlarıyla birlikte yürütmüşlerdir. Arap toplumu saygı duydukları bu büyücülerden çekinmişlerdir.

İslâm geldiğinde Allah, büyücülük yapmayı büyük günahlardan sayarak, Kur'an ve sünnet bütünlüğüyle, sihir kavramıyla ifade edilen bu tür uygulamaları kesin ve açık bir dille yasaklayıp, haram kılmıştır.⁹⁸

Ayetlerde ve hadislerde büyü kavramı sihir olarak geçmiş ve şu şekilde yer verilmiştir.

“Onlar, Süleyman’ın hükümrânlığı hakkında şeytanların uydurup söylediklerine uydular. Gerçek şu ki Süleyman kâfir olmadı, fakat şeytanlar kâfir oldular; çünkü insanlara sihri, Bâbil’de iki meleğe, Hârût’la Mârût’a indirileni öğretiyorlardı. Oysaki bu iki melek, "Biz ancak imtihan vasıtasıyız; sakın küfre sapma!" demedikçe hiç kimseye bilgi vermezlerdi. Fakat onlar bu iki melekten, karı ile koca arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. Oysa Allah’ın izni olmadıkça onunla hiç kimseye zarar veremezlerdi. Yine de kendilerine fayda sağlayanı değil zarar vereni öğreniyorlardı. Ant olsun onlar, bunu (sihir) satın alan kimsenin ahiretten nasibi olmadığını çok iyi biliyorlardı. Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür, bir bilselerdi!

“99

Hiz. Muhammed’in sihir (büyü) ile alakalı hadisleri:

- “Helak edici yedi büyük günahdan sakının: Allah'a eş ve ortak koşmak, sihir (büyü), haklı bir meseleden dolayı müstesna Allah'ın haram kıldığı bir kimseyi öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, savaşta cepheden kaçmak, fuhuştan haberi olmayan namuslu bir mü'mine kadına zina isnat etmek.”¹⁰⁰

⁹⁸ Mâide 5/90-91.

⁹⁹ Bakara 2/102.

¹⁰⁰ Buhârî, “vasayâ”, 23, “hudud”, 18, “tıb”, 48; Müslim, “iman”, 144; İlyas Çelebi, “Sihir”, TDV İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009, C.37, s. 171; Selvi, 2006, 41.

- “ Kim bir arrâfa (yıldızlardan hüküm çıkarıp, gaybı bilme iddiasında olan kişi) gelir, bir şeyler sorar ve söylediklerine de (inanıp) onu tasdik ederse, kırk gün namazı kabul olmaz.”¹⁰¹
- “Kim bir arrâfa veya bir kâhine, gaybdan haber verene giderse şüphesiz ki o, Muhammed'e indirileni inkâr etmiştir.”¹⁰²
- “Düğüm atarak üzerine üfleyen kimse sihir yapmıştır. Sihir yapan ise şirk koşturmuştur. Üzerine bir şey takan kimse, (taktığı şeye) güvenmiş olur.”¹⁰³

Büyü olarak görülen sihir hakkında İslâm dini açık deliller sunmasına karşın İslâm âlimleri sihrin mevcudiyeti hakkında ihtilaf etmişler ve sihrin hakikatte olup olmadığını yoksa bir göz aldatmasıyla yapılan yanılsama yani illüzyon olup olmadığı hakkında tartışmışlardır. Ehl-i sünnet ulemasının baskın görüşü sihrin var olduğu ve etkisinin de bulunduğu yönünde olmuştur.

Ehl-i sünnet âlimlerinin bazıları ve Mu'tezilî âlimlerin görüşü sihrin gerçek olmadığını, sihir diye ifade edilen kavramın bu konuda usta olan kimselerin el çabukluğu ile insanların kafasını karıştırıp bir algı yanıltması oluşturduğu yönünde olmuştur. Toplumun bu konudaki bilgisizliğinden faydalanılması ve bazı fizik kurallarının istismar edilerek veya ilaç içirilerek normal olmayan yöntemlerle insanlar arasında fitneye sebep olduğu ve insanlar tarafından bu durumun olağandışı kabul edilmesinden ibaret bir durum olarak görülmektedir. Onların görüşüne göre bu mümkün olsa da hakiki manada sihir değildir. Çünkü yapılan sihir sonucu, büyülenen kişi, eşyayı hakiki halinden farklı bir biçimde görebilmekte ve çölde susuz kalmış bir kişinin su serabı görmesine benzetilmektedir. Büyülenen kişi psikolojik manada kurduğu hayallerin etkisiyle eşyayı farklı bir biçimde algılayabilmektedir. Sihirbazların eşyanın hakikatini değiştiremedikleri gibi herhangi bir varlığı yaptığı sihir ile emri altına alamadıkları, el çabukluğu ve göz aldatmasıyla insanları yaptıklarının gerçekliğine inandırmakta olduklarını düşünmüşlerdir.¹⁰⁴

¹⁰¹ Müslim, “Selâm”, 125; Çelebi, 2009, C. 37, 170; Selvi, 2006, 41.

¹⁰² Ebû Dâvud, 382, el-Beyhakî, C. 7, 136; Selvi, 2006, 41.

¹⁰³ Nesâî, Tahrîmu'd demm, 19, C. 7, 117; Selvi, 2006, 41.

¹⁰⁴ Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Taberi Tefsiri*, (Çev. Kerim Aytekin, Hasan Karakaya), Hisar Yayınevi, İstanbul, 1996, C. 1, s. 292-294.

Genel anlamda büyü ve sihrin varlığını kabul etmiş âlimlere kıyasla sihir ve büyü'nün hakiki manada hiç olmadığını, hayal ürünü olduğunu ileri süren ve bu fikrin öncülerinden olan Mu'tezile'nin ortaya attığı deliller ise;

- Sihrin gözle görülen bir durum olduğuna dair delil: Sihirbazlar dediler ki: *"Ey Mûsâ! Sen mi atacaksın (değneğini), yoksa (ilk) atan biz mi olalım?"*

*"Siz atın" dedi. Onlar atınca insanların gözlerini büyülediler, içlerine korku saldılar ve böylece büyük bir büyü gösterdiler.*¹⁰⁵

- Sihrin gerçek değil, hayal olmasının delili: Dediler ki: *"Ey Mûsâ! Ya sen at yahut ilk atan biz olalım. "O "Hayır, siz atın" dedi. Bir de baktı ki, onların ipleri ve sopaları yaptıkları sihirden ötürü kendisine doğru akıp geliyor gibi görünüyor!"*¹⁰⁶

- Sihirbazın hak üzerine olamayacağını bu bakımdan sihirbaz için kurtuluşun olanaksız olduğuna delil: *"Sağ elindeki at da onların yaptıklarını yalayıp yutsun; onların yaptığı sihirbaz hilesinden ibaret. Sihirbaz ise amacı ne olursa olsun başarıya ulaşamaz."*¹⁰⁷

- Mu'tezilî âlimlere göre bir sihirbaz havada uçsa, suyun üzerinde yürümüş olsa veya toprağı altına çevirecek olsaydı peygamberlerin mucizelerine inanmak batıl sayılırdı. Peygamberlerin mucizelerine herhangi bir gereklilik kalmazdı. Peygamberle sihirbaz arasında bir fark olmayıp, hak ile batılın birbirine karışmasına sebep olabilirdi. Sihirbaz ile peygamberlerin gösterdiği hakikatler aynılaşırdı.¹⁰⁸

Sihrin hakikatte var olmadığını söyleyen Mu'tezilî âlimlerin diğer delilleri akli bir nükteye dayanmaktadır. **Birinci nükte:**

"Allah'tan başka her şey, ya bir mekân tutar veya o mekânı tutan şey ile kaimdir. Eğer Allah'tan başkası cismin ve hayatın yaratıcısı olsaydı, bu başka olan şey mekân tutan bir şey olurdu. Mekân tutan şeyin de mutlaka kudretiyle kadir olması gerekirdi. Çünkü "cisimler birbirine benzer" kaidesinden dolayı,

¹⁰⁵ A'râf 7/115-116.

¹⁰⁶ Tâhâ 20/65-66.

¹⁰⁷ Tâhâ 20/69.

¹⁰⁸ Muhammed Ali, Sâbûnî, Ahkâm Tefsiri, (Çev. M. Taskesenlioğlu), Şamil Yayınevi, İstanbul, 1984, C. 1, s. 58-59.

o şey eğer zatı gereği kadir olsaydı, her cismin böyle olması gerekirdi. Ancak kudretiyle kadir olan varlığın, cisim ve hayatı yaratması mümkün olmaz. ”¹⁰⁹

Buna iki şey delil gösterilmektedir. **Birincisi;** Birimizin hiç yoktan hayatı ve cismi yaratamayacağı hususunda zorunlu bir bilgi olduğudur. Bu nedenle insanın kudreti, cisim ve hayatı yaratma konusunda Allah’ın kudreti gibi değildir. Bu imkânsızlık bütün cisimlerde müşterek bir hükümdür. Bundan dolayı bu hüküm için müşterek bir illetin bulunması gerekir ki burada, kişinin kudretiyle kadir olmasından başka herhangi ortak bir nokta bulunmamaktadır. Bu böyle olunca, kudretiyle kadir olan bütün varlıklar için de, cisim ve hayatı yaratmanın imkânsız olması gerekir. **İkincisi;** Şüphesiz kişinin bazı kudretleri bazı kudretlerine zıttır. Buna göre cismi ve hayatı yaratmak için salâhiyetli bir kudretin varlığı kabul edildiğinde, bu salâhiyetli kudretin diğer normal kudrete zıt olması, normal kudretlerin birbirlerine ters olmasından daha güçlü olmazdı. Cisim ve hayatı yaratmaya elverişli olma hususunda bu kadar zıt olma (muhalif olma) yeterli olsaydı, normal kudretlerin birbirlerine muhalif olması, içlerinden bazısının cismi ve hayatı yaratmaya elverişli olmasını gerektirirdi. Durum böyle olmadığına göre, kişi kudretiyle kadir olan bir varlığın da cismi ve hayatı yaratmaya kadir olamayacağını anlamış olmaktadır.¹¹⁰

İkinci nükte:

“Eğer biz Allah’tan başkasının cismi, hayatı, rengi ve tadı yaratmasını mümkün görseydik, mucizelerle peygamberliğe istidlal etmek imkânsız olurdu. Çünkü semavî güçlerin, yeryüzü güçleriyle birleşmesi vasıtasıyla harikulade şeylerin meydana gelebileceğini söyleseydik, peygamberler elinde zuhur eden mucizelerin Allah tarafından olduğunu kesin olarak söylememiz imkânsız olurdu. Peygamberlerin mucizelerini ise, sihir vasıtasıyla ortaya koydukları mümkün görülürdü. Böylece de peygamberlik müessesesiyle ilgili hükümler her bakımdan geçersiz olurdu.”

Üçüncü nükte:

¹⁰⁹ Fahrüddin Er-Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l-Gayb*, (Çev. Suat Yıldırım, Sadık Kılıç), Akçağ Yayınevi, Ankara, 1988, C. 3, s. 262; Selvi, 2006, 43-45; Selvi, 2006, 26-27.

¹¹⁰ Râzî, 1988, C. 3, s. 263.

“İnsanlar arasında cismi ve hayatı yaratmaya kadir olan kimselerin bulunduğunu mümkün görsek, bu kimseler çok büyük servetler elde etmeye kadir olurlardı. Ancak sihir yaptığıı iddia eden kimselerin, azıcık bir mal elde etmek için bile son derece gayretli olduklarını görmekteyiz. Böylece onların, sihir yoluyla bazı şeylere kadir oldukları iddialarında yalancı olduklarını anlıyoruz. Çünkü biz söyle diyoruz: Şayet altın olmayan maddeleri altın madenine çevirmeleri mümkün olsaydı, bu durumda onların bu yolla kendilerini güçlükten ve zilletten kurtarmaları gerekirdi. Ama insanların böyle bir şeye iltifat etmemiş olduklarını görmemiz bu görüşün asılsızlığını gösterir.”¹¹¹

Mu'tezile'nin bu delilleri ileri sürdüğünü ifade eden Râzî, Kâdî'nin *"Bütün bunlarla sihrin bu şeylerden hiçbirinin yaratıcısı olamayacağı ortaya çıkmıştır"* ifadesini de delil olarak eklemektedir. Râzî bu delillerin son derece zayıf olduğunu düşünmektedir ve Mu'tezile'ye karşıt görüşlerini aynı eserinde ifade etmiştir.¹¹²

Mu'tezilî âlimler, sihrin mucize ile karıştırılıp, herkesin sihir yapabildiği bir durumda peygamberlerin sihirbaz olduğu algısının oluşması ve mucizenin sihir olarak görülmesi bunun sonucunda ise peygamberlik müessesesinin tehlikeye gireceği konusunda endişe duymuşlardır. Sihirbazların şeytanlarla iş yapması düşünüldüğünde peygamberlerin de şeytanlarla iş yaptığı düşünülür ve bu doğru bulunmamaktadır. Bu peygamberlik müessesesinin hakikatten ayrılması olur ki bu da mantıkî olarak nübüvvet görevine zıt bir durum olarak görülmektedir. Buna Mu'tezilî âlim Ebû Ali el-Cübbâî şu ifadeleri örnek gösterilebilir.

"Sihirbazların, insanların gözlerini büyüleyebileceklerini, böylece de onların insanlara, bir şeyi olduğundan başka bir biçimde gösterebileceklerini caiz görenlerin, nebi ve peygamberlere olan imanları doğru olmaz. Bu böyledir, zira onlar bunu tecviz ettiğinde, bu durumda belki de, Muhammed ibn Abdullah diye gördüğü bu kimse, o Muhammed değil, aksine şeytan; müşahede ettiğimiz o mucizelerin de aslında hakikatleri yoktur; aslında bunlar, o sihirbazların bâtil fikirleri nev'inden şeyler olmuş olur. Bu kapı açıldığında da, her şey bâtil olur.”¹¹³

¹¹¹ Râzî, 1988, C. 3, s. 263-264.

¹¹² Râzî, 1988, C. 3, 264-265.

¹¹³ Selvi, 2006, s. 44.

Eş'arî âlimlerinden Bâkılânî, "*Kitâbü'l-Beyân 'ani'l-farq beyne'l-mu'cizât ve'l-kerâmât ve'l-hiyel ve'l-kehâne ve's-sihr ve'n-nârencât*" isimli eserinde mucizeyi diğer hile ve oyunlardan ayıran öncelikli durumun, peygamberlerin göstermiş olduğu mucizenin hiçbir bilgi ve hile ile peygamber olmayan kişilerin ortaya koyamayacağıdır. İkinci durumda ifade edildiği şekliyle mucizenin, kendisine ve türünden bir şeye yalnız Allah'ın kudretiyle olan bir durum olduğudur.¹¹⁴ Kronik bir hastalığın veya doğuştan gelen hastalıkların tedavisi, ölen birinin diriltilmesi, normal koşullarda insanın kudretinin yetmediği olağanüstü durumlar örnek gösterilebilir.

Sihrin hakikatte var olup, etkisinin bulunduğu görüşünü savunan Ehl-i sünnet âlimlerinin delilleri ise şunlardır:

- Sihrin gerçek olduğunun ispatına delil olarak; "*Siz atın*" dedi. Onlar atınca insanların gözlerini büyülediler, içlerine korku saldılar ve böylece büyük bir büyü gösterdiler."¹¹⁵ Ayetindeki "büyük bir büyü (sihir) gösterdiler" ifadesini öne sürmüşlerdir.
- Sihrin gerçek olduğuna bir diğer delil; "...iste onlardan (o iki melekten) koca ile karısının arasını ayıracak şeyler öğrendiler..."¹¹⁶ Ayetini örnek göstererek Allah'ın izniyle sihir öğreten meleklerden eşler arasını bozacak sihri öğrenen insanlardan bahsetmesidir.
- Sihrin zararlı olduğuna ispat olarak; "... Hâlbuki (sihirbazlar) Allah'ın izni olmadıkça onunla hiçbir kimseye zarar verici değillerdir..."¹¹⁷ Ayetini misal göstererek sihrin zararlı olduğuna yalnızca Allah izin verdiği takdirde etkili olacağı görüşündedirler.
- Sihrin etkisinin büyük olduğuna, düğümlere üfleme gibi yöntemlerinin olduğuna dair ise; "*Düğümlere üfüren (nefes)lerin şerrinden*"¹¹⁸ ayetini delil olarak alıp surenin bütününde ise kötülük yapmak isteyip düğümlere üfleyen insan ve cinlerin şerrinden Allah'a sığınmak gerektiğini söyleyerek nasıl bir korunma yöntemi kullanacağımız bildirilmektedir.¹¹⁹

¹¹⁴ Ebu Bekir Bakılânî, *Olağanüstü Olaylar Ve Aralarındaki Farklar (Mucize, Keramet, Sihir)*, (Çev. Adil Bebek), Rağbet Yayınları, İstanbul, 1998, s. 110-114; Selvi, 2006, 45.

¹¹⁵ A'râf 7/116.

¹¹⁶ Bakara 2/102.

¹¹⁷ Bakara 2/102.

¹¹⁸ Felâk 113/4.

¹¹⁹ Sâbûnî, 1984, C. 1, s. 59.

Sihrin şeytanın işlerinden olduğu ve vesvese verip insanın üzerinde sihrin etkisini gerçekleştirmiş olmaktadır. Sihirbaz ise kendisine şeytanın bilgi vermesiyle yardım alarak, onun sayesinde davranışta bulunmaktadır. Şeytanın yaptığı telkinleri aldığı zaman bir şekilde söylediği sözler ve uygulamalarla bu telkinleri başkası üzerinde kullanmaktadır.

Âlimlerin çoğu; Hz. Muhammed'e bir Yahudi tarafından sihir yapıldığını, bu sihrin etkisinde kalan Peygamber'in şikâyetçi olduğunda Cebrail'in peygambere gelip "Sana Yahudilerden bir kimse sihir yapmıştır ve onu da filan yerdeki kuyunun içinde bir taşın altına saklamıştır" demesi üzerine peygamber o kuyuya bir adam yollayarak sihir yapılan nesneyi kuyudan çıkartmıştır. Yapılan düğümleri ise Felâk ve Nâs sûrelerini (Muavezeteyn) okuyarak teker teker çözmüştür. Böylece daha evvel şikâyetçi olduğu bazı rahatsızlıklar ortadan kalkmıştır.¹²⁰ Bu hadis-i şerif ile sihrin gerçek ve var olduğuna, etkisinin de mevcut olduğuna delil getirmişlerdir. İddiaları bu delille de ispatlanmış olmaktadır.

Eş'arî âlimlerden olan Bâkılânî'ye göre: sihir batıldır ve bir aslı yoktur demek mümkün değildir. Çünkü Allah Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Şeytanların Süleyman'ın hükümdarlığı hakkında söylediklerine uydular. Oysa Süleyman kâfir değildi, ama insanlara sihri öğreten şeytanlar kâfir olmuşlardı. Babil'de, melek denilen Hârût ve Mârût'a bir şey indirilmemişti. Bu ikisi "Biz sadece imtihan ediyoruz, sakın inkâr etme" demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi. Hâlbuki bu ikisinden, koca ile karısının arasını ayıracak şeyler öğreniyorlardı. Oysa Allah'ın izni olmadıkça onlar kimseye zarar veremezlerdi..."¹²¹

Allah bu ayette, büyüünün gerçek olduğunu ve kendi izin vermediği sürece söz konusu olmasa bile, büyülenen kişiye zarar verebileceği konusunda açık bir ifadede bulunmaktadır. Ayette geçen "Allah'ın izni" ifadesinden müsaade ve emir anlamı çıkarılmamalıdır. Çünkü büyü yapmanın haramlığı hususunda İslâm

¹²⁰ Nesâî, "Kitabu Tahrimi'd Dem" 7, Buhârî, "Tıb" 10; Selvi, 2006, 46.

¹²¹ Bakara 2/102.

âlimlerinin icması bulunmaktadır. Buradaki izinden kasıt, Allah'ın yaratması ve takdiridir. Büyücü yöntemlerini uygularken onun etkisini yaratmasıdır.¹²²

Elmalılı Hamdi Yazır'ın görüşüne göre sihir, her ne olursa olsun, nedeni gizli olan ince şey demektir. Dolayısıyla fecir vaktinin başlangıcına da ufuk çizgisinin inceliğinden dolayı "Sîn"in fethi ile "sehar" denilmektedir. 'Sebebi gizli olan ince şeyleri bilmek ve tanımak' manasında sihrin küfür olmayacağını açık olduğunu ancak dinî geleneklerdeki anlamıyla sihrin sadece bu demek olmadığını da söylemiştir. Sebebi gizli olmakla beraber, 'gerçeğin aksine tahayyül olunan şarlatanlık, hilekârlık, yıldızcılık yolunda cereyan eden herhangi bir şey' demektir. Halk ağzında sihir bu anlamda kullanılmakta ve bunu çirkin bir şey olduğunu ifade etmiştir. Çünkü bunda esrarengiz bir biçimde hakkı batıl, batılı hak; hayali hakikat, hakikati hayal olarak göstermek vardır. Sonuç olarak *"insanların gözlerini büyülediler."*¹²³ *"Sihirleri sayesinde ipleri ve sopaları onun hayalini büyüledi, çünkü onlar gerçekten yürüyor gibiydiler."*¹²⁴ Ayetlerini örnek olarak göstermiştir.

Elmalılı, Hârût ve Mârût kıssası ile ilgili olarak, bu iki meleğin vahiy meleği olacağına dair herhangi bir delil olmadığını ifade etmiştir. Eski bir medeniyet olan Babil şehri halkından bir kısım kimsenin ilhama mazhar olduğu, bunun sayesinde hilkatteki gizli sırlardan bazı harika ve tuhaf şeyler öğrenmişlerdir. Öğrendikleri bu şeylerin kötü şeylere de müsait olduğunu, kullanılması halinde küfre düşüleceğini de öğrenmişlerdir. Bu nedenle Babil halkının birçoğunun ilham yoluyla öğrendiği bu haller aslında sihir değildir. Lakin sihir olarak da uygulandığında küfür olmaktadır. Ayette sihir olarak ifade edilmesinin bu nedenle olduğu ifade edilmiştir. İlim büyüklüğü sebebiyle iyi ve kötü yönde kullanılabilir. Kişi kendi iradesiyle hangi yönde kullanacağına karar vermektedir. Din âlimlerinin özünde haram olan hiçbir ilim yoktur düşüncesinden yola çıkarak ilmin nerede kullanıldığı önemli bir durumdur.¹²⁵

Sünnî âlimlerden olan İbn Haldûn ise büyüü üç kısma ayırarak, dışarıdan herhangi bir destek alınmadan ve herhangi bir araç kullanmadan yapılan büyüye "sihir", gizli güçlerden yardım alarak yapılan büyüye ise "tılsım" denildiğini ifade

¹²² Ebu Bekir Bâkîllânî, *Olağanüstü Olaylar Ve Aralarındaki Farklar (Mucize, Keramet, Sihir)*, (Çev. Adil Bebek), Rağbet Yayınları, İstanbul, 1998, s. 120.

¹²³ A'râf 7/116.

¹²⁴ Tâhâ 20/66.

¹²⁵ Elmalılı M.Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul, 1992, C. 1, s. 366-367.

edip bu ikisinin gerçekleşmesinin mümkün olduğunu söylemektedir. Üçüncüsü ise eski dönemlerde 'sa'beze' ve 'şa'veda' denilen sihrin, insanların hayal ve tasavvur güçlerini etkileyerek gerçeği olduğundan farklı bir biçimde gösterme çabası olarak görmüştür. Bunun ise hiçbir gerçekliğinin olmadığını savunmuştur. İbn Haldûn bu tartışmaya sebebiyet veren şeyin sihrin var olduğunu düşünenlerin birinci ve ikinci sihri gördüklerini, olmadığı görüşünde olanların ise üçüncü sihir çeşidini gördüklerini ifade etmiştir.¹²⁶

İslâm âlimleri sihri Kur'ân ve Sünnet'i delil göstererek büyük günahlardan olduğuna fikir birliği yapmışlardır. Yapılan büyü küfrü gerektiren türden olduğunda yapan kişinin de küfre düşeceğini söyleyip çeşitli hükümler ortaya koymuşlardır. İslâm'ın sihri inkâr etmediği, yasakladığı yönünde fikhî görüşte mevcuttur.¹²⁷ Ebû Hanîfe'ye göre, sihir yapan kişi, sihrini ikrar ederse veya bir delil ile suçu sabit olursa katledilebileceğini ve tövbe etmesi istenmeyeceğini, kim olursa olsun aynı cezayı alacağını ifade etmiştir. Bazı kişilerse, sihir yapan kişi Müslümansa öldürülmesinin gerektiği, eğer Ehl-i kitaptan biriye öldürülmeyeceğini fikrini öne sürmüşlerdir.¹²⁸

1.2. FAL

Batı dillerinde genellikle "gelecekte haber verme (kehanet)" manasına gelen kelime Yunanca *manteia* Fransızca' da *mancie*, İngilizce' de *mancy* olarak kullanılırken fal çeşitlerine göre ayrı isimler almaktadır.

Fal kelimesi Arapça'da, "uğur, uğurlu, şeyleri gösteren sembol" manasına gelmekte olup, terim olarak "çeşitli teknikleri kullanmak suretiyle gelecekte ve bilinmeyenden haber verme, gizli kişilik özelliklerini ortaya çıkarma sanatı" olarak tanımlanmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de fal sözcüğü geçmemekle beraber Câhiliyye dönemi adetlerinden olan *ezlâm* denilen şans oklarıyla, fal tutup kısmet arama yasaklanmıştır.¹²⁹ Falcılık iki temel gruba ayrılmış olup beklentileri dile getirenine tefe'ül (tefâül), uğursuzlukları ifade eden durumuna da *tıyere* ve *teşe'üm* (teşâüm) denilmektedir. Tarihte eski dönemlerden bu yana ilkel ve modern toplumlarda

¹²⁶ İbn Haldûn, 1997, 549-551.

¹²⁷ Hayreddin Karaman, *Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 118.

¹²⁸ Yusuf Özbek, Manfred Ullmann, *İslâm Açısından Sihir ve İslâm Kültür Tarihinde Maji*, (Çev. Yusuf Özbek), İz Yayıncılık, İstanbul, 1994, s. 233.

¹²⁹ Mâide 5/3, 90.

uygulanarak günümüze kadar gelmiş olan falcılığın, kullanılan araçlara göre farklı isimlerle anıldığı türleri de mevcuttur. Kum falı olan *hattu'r-remil*, kuşların hareketlerinden sonuç çıkarmak olan *zecr*, kuşları uçurarak kehanette bulunmak olan *iyâfe*, göz veya el gibi organların seğirmesiyle uğurlu/uğursuz telkinlerle fal tutmaya *ihtilâc*, çakıl taşlarıyla fal bakmaya *tark*, ayak izlerine bakarak kişileri tanıma, soy belirlemesi yapmaya *kıyâfe* denir. Bunların yanında Batı dünyasının Orta çağdan kalma iskambil kâğıtları ve kristal küre gibi vasıtalarla yapılan fallar da yaygındır. Günümüzde daha çok gök cisimlerinin etkisi altında yorumlamalar da bulunulup çeşitli durumlardan haber verilen astroloji, harf ve sayıların etkisine inanılan *numeroloji*, el yazısını inceleyen *grafoloji* gibi fal türleri çokça kullanılan fal yöntemleridir.¹³⁰

Fal umumiyetle bazı araçlarla tahminlerde bulunma, içinde yaşanan zamanla veya gelecekle ilgili yorumlar yaparak çeşitli durumlardan haber verme işidir. Kehanet ve fal arasındaki en belirgin ayırım kehanette dinsel öğeler bulunurken falda herhangi bir kutsalın bulunmayışıdır. Falcı çeşitli araçlar kullanarak, onlara verdiği anlamlarla yorumlamalar ve tahminler yapmaktadır.

Fal etnolojik bir kavram olarak gayb, gelecek ve insan karakteri hakkında bilgi verme gayesi barındıran bütün esrarlı faaliyetleri karşılayan bir kelimedir. Tefe'ül fal baktırmak olarak alındığında Câhiliyye döneminde de görülmektedir. Arapça 'da uğursuzluk manası taşıyan *tyere* “ herhangi bir nesne veya olayı uğursuz varsayarak o nesneden gelecekte bir kısım kötü durumların vuku bulacağı konusunda kuşkuya düşürmek, yersiz korkuya sebebiyet vermek” anlamını taşıyan *teşe'üm* de *tefe'ül* kelimesinin zıt anlamlısı olarak kullanılmıştır. Fakat bu sözcüklerin “ileride ortaya çıkacak bazı hadiseler için işaretler taşıma” noktasında bağlandığı fark edilmektedir.¹³¹

İbn Haldûn falı, fikir ve akıl olarak zayıf olan kimselerin inanmış oldukları gerçek olmayan fikirlerden yani yalanlardan ibaret olduğunu düşünmektedir.¹³²

¹³⁰ Topaloğlu, 2019, 97.

¹³¹ Mehmet Aydın, “Fal”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, C. 12, s. 134-138.

¹³² İbn Haldûn, *Mukaddime*, (Çev. Süleyman Uludağ), Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, C. 2, s. 185

1.2.1. Falın Tarihçesi

İnsanların merakı büyü gibi falın da bütün dönemlere yansımalarının temel nedenidir. Yaşayan toplumlarda önemli bir yere sahip olan fal, tarih boyunca hekimliğin ve dinin tamamlayıcı bir unsuru haline gelmiştir.

M.Ö 4000 yıllarına uzanan, tabiata tapmanın yaygın olduğu toplumlarda, falın da aynı ölçüde yaygınlaşmış olduğu görülmektedir. Babil, Mısır, Kalde ve Antik Yunan'da falcılığa dair bulgulara rastlanmaktadır.¹³³ Falın kaynağının Mezopotamya'ya dayandığı düşünülmektedir.¹³⁴

Akadlar döneminde geleceği bilmek amacıyla fal teknikleri geliştirilmiş, sonrasında Akdeniz ve Asya'ya yayılmıştır. Eski dönemlerde en çok tercih edilen fal yöntemi olan iç organların incelenmesi, Sümerlerden itibaren M.Ö ikinci bin yılda gelişim göstermiştir. Bu yöntemde kurban edilen kuzuların özellikle karaciğer, akciğer, bağırsaklar ve safra kesesi olmak üzere iç organları incelenmiştir. Bir diğer yöntem ise suya az bir miktar yağ dökerek, iki maddenin karışımından oluşan şekillerin yorumuna dayanan "lecanomancy" tekniğidir.

Babil halkında ise çocukların doğum zamanları, engelli doğumlara göre yapılan yorumlarla insan fizyonomisi, tıbbi belirtiler, hayvan davranışları, rüya yorumu ve takvim falı gibi astrolojiyle de bağlantılı olan yöntemler kullanılarak fala başvurulmuştur. Sözü geçen teknikler kullanılarak yapılan astroloji daha sonra gelişmiş olup Asurlular ve Babil halkında devlet işleriyle ilgili olarak daha çok krallar tarafından uygulandığı görülmektedir.¹³⁵

Hititler, kurbanın iç organlarına ve karaciğere bakarak kendilerine özgü olan et (kuş) falını geliştirmişlerdir. Bu fal tekniğinde amaç, organlarda gözlenen işaretleri, kendi sordukları sorulara olumlu ya da olumsuz cevap bulmak için kullanıyorlardı. Babil'de meydana gelecek olaylar hakkında kehanette bulundukları da yaygın bir inanıştır. Ordunun takip edeceği yol, konaklayacağı şehir, saldırıya geçeceği zaman ve yer, bunların yanında kralın galip gelip gelemeyeceği ihtimali de fal tekniği kullanılarak belirlenirdi. Bir diğer yönden kötü bir belirtinin sebebinin falda arayan Hititler aldıkları cevapları başka fal teknikleriyle de kontrol ederlerdi.

¹³³ M.E.B. "Fal", *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Yayınları, Ankara, 1968, C. 16, s. 90.

¹³⁴ Aydın, 1992, C. 12, 135.

¹³⁵ Aydın, 1992, C. 12, 135.

Kuş falı (muşen), et falı (kuş), talih falı (kin) ve kızıl keklik falı (muşen hurri) kullanılan başlıca fal teknikleriydi.¹³⁶

Eski Mısır’da falcılık genel olarak sihirle beraber gelişmiş bir yapıdır. Çok tanrılı bir inanç yapısı ve köklü bir tarihe sahip olan Mısır, fal konusunda doğada var olan her şeyden yararlanarak geleceğe yönelik yorum teknikleri geliştirmiştir. Babil’in bu medeniyet üzerinde etkisinin payı vardır.

Kullanılan fal yöntemleri arasında suya ve cam küreye bakarak gelecekten ve bilinmeyenden haber verme, rüya yorumu, sayısal sistem ve uyumdan hareketle sorulan sorulara cevaplar bulma, bunlar kadar etkin olmayan astroloji vardır.¹³⁷

Mısır, geometri konusunda oldukça ilerlemiş olduğu için sayı kullanarak yapılan fal tekniğinde ilerlemiştir. Nil Nehri’nin dolup taşma zamanlarının hesabı için kullanılan bu sayısal yöntemlerin fal alanında da sayının sıkça kullanılmasının temeli olduğu söylenebilir.

Eski Mısır’da firavunlara hizmet eden “Umalar” olarak adlandırılan bir kâhin sınıfı vardı. Kâhinlerin özel olarak görevlendirildiği “Amon” adında tapınak yaptırılmıştır ve önemli bir kehanet merkezi olarak görülmüştür.¹³⁸

Kaldelilerde fal, birçok eşya, hayvan ve doğal olayları kullanılarak uygulanmıştır. Yıldızların gökyüzünün yazıları olduğuna inanan Kaldeliler, insanların ve toplumların kaderlerini belirlediğine inanırlardı. Önemli hadiselerin ortaya çıktığı anda yıldızların konumu belirlenir ve yıldızlar tekrar aynı konumda bulunduklarında benzer olayların gerçekleşeceğini düşünmüşlerdir.

Astroloji başta olmak üzere en çok kullandıkları fal teknikleri arasında, su falı, kuş, yılan, yaprak ve köpek gibi hayvanların hareketlerine, renk ve şekillerine dayanarak yapılan yorumlamalar ve ok falı vardır.¹³⁹

Mısır gibi köklü bir tarihe sahip olan Çin’de atalar kültü yaygındı. Onlar ölülerinin ruhlarının yeryüzünden ayrılmadığına ve çeşitli nesnelerin içerisinde yaşadığına inanırlardı. Aynı zamanda Konfüçyanizm ve Budizm’le karışık olan dinleri ruhlara, büyü güçlere hürmet edilirdi.¹⁴⁰ Tarihiyle birlikte fal da uzun bir geçmişe sahiptir. Şang Hanedanı zamanından itibaren, öküz ve koyun kemikleri,

¹³⁶ Belkıs Dinçol, “Hititlerde Fal ve Kehanet”, *Arkeoloji ve Sanat*, sy. 4-5, İstanbul, 1979, s. 6-10.

¹³⁷ Çakar, 2005, 90-91.

¹³⁸ Elvan Gündüz, *Tarih Boyunca Gerçekleşen ve Gerçekleşmesi Beklenen Kehanetler ve Kâhinler*, Ege Meta Yayınları, İzmir, 1997, s. 67.

¹³⁹ Çakar, 2005, 91.

¹⁴⁰ Sarıkçıoğlu, 2011, 189.

kaplumbağa kabuğuyla atalara ve tabiat ruhlarına danışarak siyasi alanda alınan kararları belirlerlerdi. En çok kullanılan fal kürek kemiği yöntemi idi. Civanperçemi bitkisinin kısa ve uzun saplarıyla kura çekmek ve kaplumbağa kabuğu üzerindeki şekillerin yorumlanması ile bakılan fal geleneği yaygınlık kazanmıştır. Bunun yanında Çin astrolojik kehanetlere ve yer falına da önem verdiği söylenebilir. Fal konusunda I-Ching (Değişiklikler Kitabı) adında eski bir kitapları da mevcuttur.¹⁴¹

Tibet'te Buda'nın yasakladıklarına uymayan keşişlerin meşhur fallarının olumlu görüldüğü taraflarını gittikleri yerlere götürmeleri o bölgede Hint fal sisteminin etkin olmasını beraberinde getirmiştir. Bu ülkede, Çin astrolojisinin baskın olduğu ve kura falına yönelik kılavuzların olduğu bilinmektedir. Bu kılavuzda, hayat, tıp, aile, düşman, iş yolculuğu, misafir, kaybolan eşyalar, servet, hastalık gibi başlıkları olduğu bilinmektedir.¹⁴²

Politeist tanrı anlayışına sahip Antik Yunan'da "mantis" adı verilen kâhinler tanrıların isteklerini öğrenmek veya gelecekte haber vermek için rahiplerin yanında bulunurlardı. Birçok yöntemi kullanan bu kâhinler en çok kuşların hareketlerini yorumlama tekniğini kullanarak tanrıların isteklerini öğrenmeye çalışırlardı. Mezopotamya'da görülen kurban edilen hayvanların iç organlarını inceleme tekniği burada da yaygın bir yöntemdi. Güneş tanrısı Apollon aynı zamanda en büyük kehanet tanrısıydı. Apollon için Delfoi'de yapılan tapınakta, Pitya adlı büyük üne sahip bir kâhin vardı.¹⁴³ Orfeus dininde rahipler uğursuzlukları ortadan kaldırmak veya gelecekte haber vermek için fal alanıyla uzun zaman meşgul olmuşlardır.¹⁴⁴

Eski Roma'da, Roma imparatoru tarafından resmi kâhinler kurulu olan, geleceği öğrenme ile uğraşan Collegium Angurum vardı. Devletin resmi işlerinde o kurula danışılır, kuşlardan, hayvanlardan ve yıldızlardan yola çıkarak yapılan yorumlamalarla resmi işlerin olumlu ve olumsuz sonuçlanacağına dair yorumlamalar yapılırdı.¹⁴⁵ Roma'da "mantika" olarak adlandırılan ve gelecek ile ilgili yapılan yorumların sistematik bir hale geldiği düşünce şeklidir. Türü

¹⁴¹ Scognamillo, 1975, 217.

¹⁴² Aydın, 1992, C. 12, 136.

¹⁴³ Arif Müfid Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara, 1971, s. 143-216.

¹⁴⁴ Aydın, 1992, C. 12, 134-138.

¹⁴⁵ Hançerlioğlu, 2000, 81.

nesneleri yorumlama, işaret ve sembollerden anlamlar çıkarma etrafında oluşmuş olan “mantika” Roma’da yaygın bir tür gizil ilim olmuştur.¹⁴⁶ Eski Roma’nın kâhinleri olan bu kurul devlet işlerini yürütecek güçte olmakla beraber falcılardan daha kapsamlı olarak görülmüşlerdir.

Eski Roma’da siyasi tüm işlerde bilinmezi anlamak için kehanete başvurulurdu. Yapma ve tabii mantika adı verilen, rahipler tarafından kurulmuş kolejer bulunmaktaydı. Tapınak üzerinde oluşan yıldırımları ve uçan kuşların hareketlerini yorumlayarak gayb hakkında bilgi edinir, dünyevi ve dini hususlarda kararlar alıp, resmi görevlilere herhangi bir konuda ne yapılması gerektiği hakkında tavsiyelerde bulunurlardı.¹⁴⁷

Hindistan’da İslâm öncesi yaygın olan remil falı olarak bilinen kum falı yaygındı. Uğurlu sayılan kuşlar yanında ölüm habercisi olarak saydıkları güvercin ve baykuş gibi kuşların hareket biçimlerine göre tahminlerde bulunma olan kuş falı önemli bir yere sahipti. Kehanet ve fal işlerini Atharva rahipleri denilen din adamları yürütürdü. Fizyonominin de geliştiği Hindistan’da milattan sonraki devirlerde bilinmeyenden haber vermek için rüya yorumculuğu başladı.¹⁴⁸ Buda’nın önderliğiyle birlikte bütün kehanet ve fal yöntemleri yasaklanmıştır. Buda’nın fikirlerini benimsemeyen öğrencileri bu yöntemleri öğrenmiş ve gittikleri yerler olan Moğolistan ve Tibet gibi ülkelere aktarmışlardır.¹⁴⁹

Türkler İslâm ile tanışmadan önce günlük hayatlarında falın önemli bir yeri vardı. Orta Asya’da *ırk* sözcüğüyle kullanılan fal, Kâşgarlı Mahmud *Dîvânü lugâti’t-Türk*’te bu sözcüğü “falcılık, kâhinlik ve bir kimsenin içinden geçeni bilmek” şeklinde açıklamıştır. Türkler’de fal anlamına gelen sözcüklerden biri de ‘tölge’dir. Aynaya ve suya bakma; tütsü, köz, kurşun, kahve, bakla, kürek kemiği ile bakılan fal türleri yaygındır. Kayıp kişilerden haber almak amacıyla şamanlar ayna kullanmışlardır. Asya’nın birçok yerinde kürek kemiği falı yaygınlaşmıştır. Hayvanların kürek kemiği ile bakılan bu fal çeşidi günümüzde hayvancılıkla uğraşan bazı yörelerde uygulanmaya devam etmektedir. Orta Asya

¹⁴⁶ Mansel, 1971, 376.

¹⁴⁷ Ahmet Köse, *Kelam İlmi Açısından Yerli ve Yabancı Turistlerin Okülistik İnançlara Yaklaşımının Değerlendirilmesi (Uludağ Sarıalan Bölgesi Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya, 2008, s. 40.

¹⁴⁸ Aydın, 1992, C. 12, 134-138.

¹⁴⁹ Çakar, 2005, 93.

kaynaklı bir başka fal türü de Kırgız ve Özbekler’ de *kumalak* adıyla bilinen bakla falıdır.¹⁵⁰

İslâm öncesi Araplarda fala çok önem verilmiştir. Ticaret yapılırken, savaşa çıkarken, evlilik akitlerinde, hatta putlar için kesilecek kurbanlarda bile fal bakılması gelenek halini almıştır. Önemli bir karar almadan evvel üzerlerine “yap, yapma” yazan, bir tanesinde ise boş bırakılmış üç zarı bir torbaya atıp çekerler, sonucunda ne çıkarsa ona göre hareket etmişlerdir. Bunun yanında zecr, tayre, ezlam, ihtilaç, kitfe, kıyafet, firaset, kehanet Araplar’da kullanılan diğer fal yöntemleridir. Tayre, ıyafet, zecr kuşların hareket, uçuş, titreyiş ve haykırılarından bazı anlamlar çıkarıp yorumlama yöntemleridir.¹⁵¹

1.2.2. Fal Çeşitleri

- El Falı (chiromancy): El üzerinde bulunan çizgilerden yola çıkarak gelecek hakkında tahminlerde bulunma sanatıdır. Çok eski zamanlardan bu zamana gelmiş olan bu fal çeşidi, Hindistan ve Eski Mısır'a kadar varan bir geçmişe sahiptir. Sağ el yaşamda yapılan işleri anlatırken, sol el yaşam kaderini temsil etmektedir. Avuç içindeki çizgiler ikiye ayrılır. Akıl, hayat, kalp ve kader çizgisi olarak yorumlanır. Elin yapısı, parmakların şekli de bu falı kullanan kişi için yorumlanmaya elverişli bir araçtır.
- Kahve Falı: Kahve falı en çok tercih edilen türlerden biridir. İçilen kahve fincanında, fincanın ters çevirerek bir süre bekletilmesi ve çıkan görüntünün, gerek hayvanlara gerekse başka şekillere benzetilmesi sonucunda yorumlanıp, fincan sahibinin geleceği ve olağan durumu hakkında tahminde bulunulmasıdır.
- Kuş falı (ornithomancy): Kuşların uçuş biçimi veya seslerinden bir mana çıkarılarak gelecek hakkında tahminde bulunmaktır.
- Kâğıt falı (cartomancy): üzerinde farklı şekil ve semboller bulunan kağıtların çeşitli tekniklere göre ortaya dağıtılması ile çıkan sonucun yorumlanmasıdır. Bunlara Tarot ve İskambil kâğıtları da örnek gösterilebilir.

¹⁵⁰ Aydın, 1992, C. 12, 134-138.

¹⁵¹ Hikmet Ertaylan, *Falname*, Sucuoğlu Matbaası, İstanbul, 1951, s. 2-3.

- Kum falı (geomancy): Toprak, kum, çakıl taşları ve toz ile belirlenen ve bunlar üzerinde yapılan tahminlerdir.
- Zar falı (lithomancy): Zarla veya taşlarla yapılan fal türüdür. Bunun yanı sıra belli bir niyet ve dilekle özellikle kutsal kitaplardan sayfa açarak çıkan yerdeki ifadeleri yorumlama şeklinde yapılan *kitap falı* da vardır.
- Yıldız Falı: İnsanın doğum zamanını hesaplayarak, o gün olan yıldızların konumu, göğün durumu ve bunların insan üzerindeki etkisinden yola çıkarak, kişinin geleceği ve kaderi hakkında yorum ve tahminde bulunma işidir. Falın bu türü, yıldızların konum ve etkilerini inceleyerek insanın geleceğini önceden bilmeyi amaçlayan astrolojiyle bağlantılıdır.
- Tarot Falı: Kehanet kartları olarak 56 tane Arkana Minör ve 22 tane Arkana Majör olarak adlandırılan iki deste kâğıtla bakılan fal çeşididir.¹⁵² Önce karıştırılan kartlar arasından bir kart çekilir ve çekilmiş olan kart sıralanmış diğer kartlarla birlikte yorumlanır.¹⁵³ Tarot falının, bulunan tarot destelerine göre 13- 14. yüzyıllarda ortaya çıktığı düşünülmektedir.¹⁵⁴
- Kitap Falı: Kitaplardan rastgele sayfa açarak yapılan yorumlamalar üzerine uygulanan bir fal çeşididir. Dinlere göre değişiklik gösteren bu fal çeşidi dini kitaplar üzerinden yapılmaya devam etmektedir.

Bunların yanında iç organlarla bakılan fallar, su veya ateş falı, vücut biçimine göre, başın şekline göre, çay ile kahve fincanı ile bakla ile kura çekerek yapılan fallar da mevcuttur. Günümüzde genellikle genç yaştaki kişilerin bir papatya çiçeğinin yapraklarını bir olumlu bir olumsuz düşünceyle sırayla koparması ve sonucunda gelen seçeneğin hangi niyetle baktıysa o yönde olacağına inanması olan papatya falı da bu çeşitlendirmeye alınabilir.¹⁵⁵

1.2.3. İlâhî Dinlerde Fal

1.2.3.1. Yahudilikte Fal

Yahudilikte gaybı bilme ihtiyacıyla fal işiyle uğraşanlar kadar fal yöntemleri vardır. Bu ihtiyaçlarını karşılamak için sadık rüya, haber, Thummim ve

¹⁵² Asımgil, s. 113.

¹⁵³ Marcia Masino, *A'dan Z'ye Tarot Fal Kitabı*, (Çev. Hülya Şahin), Gün Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 12.

¹⁵⁴ Giovanni Scognamillo, *Geleceğinizin Anahtarları*, Koza Yayınları, İstanbul, 1975, s. 34.

¹⁵⁵ Yılmaz, 2014, 36.

Urim yolları meşru sayılan yollar olmuştur. Bunun yanında meşru sayılamayacak yolların da mevcut olduğu söylenmektedir.¹⁵⁶ Gelecekle ilgili bilgileri Allah'tan aldıkları haberle insanlara bildiren¹⁵⁷ peygamberlerin, gaybî olan bilgilendirmelerinin mutlaka gerçekleştiği bildirilmektedir.¹⁵⁸ Tevrat'ta bazı kimselerin rüya yoluyla geleceğe dair konularda bilgilendirildiği söylenmektedir.¹⁵⁹ Thummim ve Urim yoluyla, İsrailoğulları'nın Allah'ın iradesinin ne olduğunu öğrenmek için kura yoluyla nesnelere soru sorması, evet ve hayır manalarına gelen bu iki nesneye karar verdiklerini ifade etmektedir. Rab, Hz. Musa'ya karar göğüslüğünün içerisine Urim ve Thummim'i koymasını emretmiştir.¹⁶⁰ Ayetin devamında ise bu iki nesneyi İsrailoğulları'nın karar vermek için kullandıkları söylenmiştir.¹⁶¹ Urim ve Thummim, Yahudi kültürüne Asur ve Babil etkisiyle girdiği söylenmiş ve Tanrı'dan haber almak amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir. Hz. Süleyman'ın yaptırdığı mabedin Babilliler tarafından yıkılması sonucunda bu taşların kaybolduğu belirtilmektedir.¹⁶²

Tevrat'a göre kullanılan başlıca fal çeşitlerine karaciğer falı¹⁶³; değnek veya çubuk falı¹⁶⁴; ağaç falı¹⁶⁵, kâse falı¹⁶⁶, yıldız falı¹⁶⁷, gölge falı¹⁶⁸, necromancie¹⁶⁹, terafim falı¹⁷⁰, fal oklarıyla gerçekleştirilen fal¹⁷¹ örnek gösterilebilir.

Örnek verilen fal çeşitlerinin yanında yapılan işleri hayra yormak anlamında tefe'ülde bulunmak, niyet tutma ve Allah'tan bir işaret beklemek uygun görülürken¹⁷², Kutsal Kitap'ta bulunan bütün fal ve kehanet çeşitleri "Aramızda oğlunu ve kızını ateşten geçiren, yahut falcı, yahut münecim, yahut sihirbaz, yahut

¹⁵⁶ Aydın, 1992, C. 12, 134-138.

¹⁵⁷ I. Krallar 22/5-23; II. Krallar 3/11-16.

¹⁵⁸ Yasa'nın Tekrarı (Tesniye) 18/20-22.

¹⁵⁹ Tekvîn 37/5-10; 40/5-22, 41/1-8, 25-36; Daniel 2/1-45; 4/4-27

¹⁶⁰ Çıkış 28/30.

¹⁶¹ Sayılar 27/21; I. Samuel 14/41.

¹⁶² Gaon, C. 2, 921.

¹⁶³ Hezekiel 21/21.

¹⁶⁴ Tekvîn 30/37; Hoşea 4/12; I. Samuel 20/20; II. Krallar 13/15; Hezekiel 21/21.

¹⁶⁵ Hoşea 4/12; Hâkimler 9/37; II. Samuel 5/24.

¹⁶⁶ Tekvîn 44/5, 15; Sayılar 5/12-31.

¹⁶⁷ İşaya 47/13.

¹⁶⁸ Sayılar 14/9.

¹⁶⁹ I. Samuel 28/3, 7, 9; II. Krallar 21/6; II. Tarihler 33/6; İşaya 8/19.

¹⁷⁰ Hezekiel 21/21; Zekarya 10/2.

¹⁷¹ Hezekiel 21/21.

¹⁷² Tekvîn 24/14; I. Samuel 14/9-10.

afsuncu, yahut büyücü, yahut cinci, yahut bakıcı, yahut ölümlere danışan bulunmayacak”¹⁷³ ifadesiyle yasaklanmıştır. Bir kişinin kehanette bulunmak maksadıyla, sözde sihirli olduğunu iddia ettikleri birbirinden kopuk ifadeleri ya da yılan akrep gibi hayvanları bir araya getiren kimse olan ‘hover’ (bir gruba katılan) denildiğini belirten Yahudi tefsirci Gaon bunu “kötülüklerden korunmak ve kurtulmak gayesiyle dua okuyup üfleme” manasına gelen “rukye” şeklinde anlamış ve tercüme etmiştir. Yahudilikte bu gibi işlerle uğraşan kişilerin öldürülmesine karar verilmiştir. Tevrat’ta “gizlilik Tanrımız Rab’be özgüdür” ifadesiyle, gaybı yalnızca Allah’ın bilgisinde olduğu vurgulanmıştır.¹⁷⁴

Kral Saul’un bütün bakıcı ve cincileri ülkeden kovdurmasına¹⁷⁵, Yoşiya’nın dini reformu etrafında bu kimselerin ortadan kaldırılmasına rağmen¹⁷⁶, Yahuda Kralı Menasseh konulan yasakları çiğnediği ifade edilmiştir.¹⁷⁷

1.2.3.2. Hristiyanlıkta Fal

Grek-Roma ve Yahudi geleneklerinden etkilenen Hristiyanlar için fal önemli bir yer tutmuştur. İncil’de falcılıkla ilgili bilgilerin az olmasıyla beraber rüya yoluyla bilgilendirme¹⁷⁸, Hristiyan olmayanlar arasında falcı ve sihirbazlar ile ilgili bilgilendirme¹⁷⁹ yapılmasına rağmen bunlar uygun görülmemiştir.

Hristiyanların kilisenin de onaylamasıyla en çok kullandıkları astroloji olmasına rağmen yaygınlık kazanan fal çeşitleri; numeroloji, rüya yorumu, el falı, küreye bakma ve iskambil falıdır.¹⁸⁰

1.2.3.3. İslâm’da Fal

Câhiliyye döneminde fal oldukça yaygın ve önemli görülmüştür. İslâmiyet’in gelişiyile birlikte eski alışkanlıklarından vazgeçemeyen insanlar falı İslâm uygun görmese de uygulamaya devam etmişlerdir. Fal geçmiş kültürlerin gerek inançlarıyla birlikte gerek bağımsız olarak kullandıkları bir yöntem olarak süre gelmiştir. Kullanılan yöntem ve araçlar ne kadar çoksa o kadar çeşidi vardır.

¹⁷³ Yasa’nın Tekrarı (Tesniye) 18/10-11.

¹⁷⁴ Gaon, C. 2, 1721.

¹⁷⁵ I. Samuel 28/3, 9.

¹⁷⁶ II. Krallar 23/24.

¹⁷⁷ II. Krallar 21/6; II. Tarihler 33/6.

¹⁷⁸ Matta 1/20, 2/13, 27/19.

¹⁷⁹ Resullerin İşleri 8/9 Samiriyeli Simun, 13/6 Kıbrıslı sihirbaz Elimas, 16/16 falcı ruhu olan kadın.

¹⁸⁰ Aydın, 1992, C. 12, 138.

İnsanın gaybı merak etmesinden dolayı çıkan fal, batıl inanç ve hurafe olarak görülmektedir. Çünkü İslâm, gaybın bilgisinin yalnızca Allah’a ait olduğunu bize bildirmiştir.¹⁸¹

Kur’ân’da “fal” sözcüğü bulunmamakla birlikte buna benzer olarak Hz. Muhammed’in (s.a.v) bazı hadis-i şeriflerinde “fe’l” kelimesi geçmektedir. Anlam yönünden bu sözcük fal anlamını birebir karşılamasa da yakın manada kullanılmıştır. Buhârî’nin naklettiği bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v); “*Adva (hastalığın Allah'ın takdiri olmaksızın bulaşması) yoktur, tıyara (bir şeyi uğursuz sayma) da yoktur. Ben hayırlı "fe'l"i (bir şeyi hayra yorma) severim*”¹⁸² buyurmaktadır. Bu hadiste geçen “fe’l” sözcüğü günümüzde kullanılan gelecekte veya bilinmeyenden haber verme anlamındaki fal sözcüğü ile aynı olmayıp, “bir şeyleri hayra yorma” manasında, hadiselerin iyi bir bakış açısıyla hayra yorumlanması anlaşılmaktadır.

“Fe’l” kökünden gelen, tefe’ül, iftiâl ve tefa’ül sözcükleri ise fal tutmak anlamında kullanılmaktadır. Kur’ân’da ise fal kelimesi yerine “tyr” kökünden “uğursuzluk” manasına gelen “tıyere” sözcüğü kullanılmıştır. Ebu Hureyre’den nakledilen bir rivayete göre; “*Fe’l nedir ey Allah Rasulü? Sorusu sorulduğunda ‘Sizden birinizin işittiği salih sözdür’ denilmiştir.*”¹⁸³ Tıyere kendisiyle teşe’üm olunan işe yaramayan fal manasında daha özel bir anlamken fal daha genel bir kavramı içerir. Hadiste geçen tıyere, bir kişinin evinden dışarı çıktığında önünden bir kedinin, kuşun veya uğursuz sayılan başka bir hayvanın önünden geçmesiyle, kişinin bunu uğursuz sayarak gitme fikrinden geri dönmesidir. Tıyere kelimesine yakın, “Teşe’üm” kelimesi ise “herhangi bir olay veya eşyayı uğursuz sayıp o eşya veya olaydan dolayı gelecekte birtakım olumsuz sonuçların doğacağını vehmetme” anlamındaki tefe’ül kelimesinin karşıt manasında kullanılmıştır.¹⁸⁴ Ebu Hureyre’nin, Resulullah’ın (s.a.v) “*İslâm’da teşe’üm yoktur, en hayırlısı tefe’ül*” buyurduğunu işittim, dediği rivayet olmuştur. Yanında bulunanlar “*tefe’ül nedir*” diye sorduğunda ise Resulullah (s.a.v) “*sizden birinizin duyduğu güzel sözdür*” buyurmuştur.¹⁸⁵ Tefe’ül hayırlı, güzel saymak olduğu ve hadisi şeriften teşe’üm

¹⁸¹ Neml 27/65.

¹⁸² Buhârî, “Tıb”, 43; İbn Mâce, “Tıb”, 43.

¹⁸³ Buhârî, “Tıb”, 44.

¹⁸⁴ İlyas Çelebi, “Fal”, TDV İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995, C. 12, s. 138-139.

¹⁸⁵ Buhârî, “Tıb”, 43.

kelimesini tefe'ül kelimesinin karşıt manasında kullanılıp hayırsız saymak olarak olumsuz anlam taşıdığı görölmektedir. Hz. Peygamber'in hasta olan bir kişinin “Ya Salim”, kaybettiğı bir şeyi arayan bir kişininse “Ya Vacid” diye bağırmasını işittiğinde, ”bununla tefe'ül ediyorum” diyerek, o kimselerin hastalığından kurtulmasını ve aradığını bulmasını ümit etmiş, sesleri hayra yorarak sonucun iyi olmasını beklemiştir.

Hadislerde geçen fe'l kökünden gelen kelime, ”uğur ve uğurlu sayılan işaret” manasında olup gelecekte haber verme anlamını taşımamaktadır. Bu sebeple günümüzde fal kavramının geldiğı şekliyle anlaşılmamalıdır. Çalışmada konusu geçen fal, Batı dillerinde de kullanılan “eşitli tekniklerle gelecekte veya gaybdan haber verme, gizli kişilik özelliklerini ortaya çıkarma sanatı” anlamına gelen, hadislerden anlaşılan fe'l'den farklı kullanılmıştır.

İslâm kaynaklarında karşılaşılabilecek olan falın bir çeşidi ise kitap falıdır. Başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere, Ahmedîyye, Divan-ı Hafız, Muhammediyye ve Envârü'l-Âşıkîn gibi eserlerden rastgele sayfa açılmasıyla çıkan sayfanın yorumlanması üzerine kurulu bu fal türüne İran'da bazı Mushafların sonlarına eklenen falnameler de örnek olarak gösterilebilmektedir.¹⁸⁶ Bunların bilindik olanlarından Uzun Firdevsî'ye ait Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm'in incelemesi günümüz araştırmacıları tarafından yapılmış olduğı için konuya örnek gösterilebilir.¹⁸⁷

Gaybdan haber verme olarak görölen falcılık, İslâm dininin kesinlikle yasakladığı bir uygulamadır. Bu sebeple çeşitli yöntemler uygulanarak yapılan falcılığın en büyük problemi, gelecekte haber verme iddiası olarak görölmektedir. Kur'ân-ı Kerîm inmeye başlamadan önce gelecekte haber verme işini cinler yapmaktadır. Tefsir kaynaklarına göre Hz. Süleyman zamanında cinlerin ve şeytanların gök kapılarına çıkıp, meleklerin aralarında ne konuştuklarını dinleyip, ezberledikleri ifadeleri yeryüzünde bu işle meşgul olan kâhinlere iletmişlerdir. Kâhinler aldıkları bilgileri insanlara aktarırlar, insanlar da söylenilenlerin zamanı geldiğinde gerçekleştiğine şahit olurlardı. Bu durum kâhinlerin itibarını artırmış, çeşitli konularda onlara danışılmasına olanak sağlamıştır. Daha sonra meleklerden alınan doğru bilgilere yalan bilgiler karıştırmaya başladığında bile şeytanların ve

¹⁸⁶ elebi, 1995, C. 12, 138. Ayrıca bkz. Sennur Sezer, *Osmanlı'da Fal ve Falnâmeler*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1988.

¹⁸⁷ Özer şenödeyici, Halil Sercan Koşık, *Osmanlı'nın Gizemli İlimleri 1 Kur'ân Falı ve Uzun Firdevsî'ye Ait Bir Örnek*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2017.

cinlerin gaybı bildiklerine dair inanç devam etmiştir. Hatta İsrailoğulları arasında yayılmıştır. Hz. Süleyman bunlar hakkında yazılanları toplatarak bir sandığın içerisine koyup gömdürdüğüne dair aktarımlar yapılmıştır. “Kim şeytanların gaybı bildiğini söylerse boynunu vururum” diyerek kararını ilan eden Hz. Süleyman vefat ettiğinde şeytanların insanları kandırıp tahtının altını kazdırarak sandığı çıkarttıklarını, içerisinde yazılanları Hz. Süleyman’a atfedip onu büyücülükle suçlamışlar hatta insanlar arasında Hz. Süleyman’ın büyücü olduğu bilgisi yayılmıştır.¹⁸⁸ Hz. Süleyman için atılan bu iftiraya Kur’ân-ı Kerîm “Onlar, Süleyman’ın hükümrânlığı hakkında şeytanların uydurup söylediklerine uydular. Gerçek şu ki Süleyman kâfir olmadı, fakat şeytanlar kâfir oldular...”¹⁸⁹ Ayetiyle cevap vererek büyü ve falcılıkta uğraşan Hz. Süleyman olmadığı aksine şeytanların olduğu vurgulanmıştır.

Kur’ân-ı Kerîm’in indirilmeye başlamasıyla Hz. Muhammed’in (s.a.v) peygamber olması ile birlikte gaybın bilgisi için meleklerden bilgi sızdırma kapısı cinlere kapatılmıştır.¹⁹⁰¹⁹¹

“Onlardan artık her kim bir kulak hırsızlığı yapmak üzere göğün kapılarına yaklaşacak olursa, bir alev topu tarafından helak edilir.”¹⁹² “Biz yakın göğü, bir süsle, yıldızlarla süsledik. Ve (gökyüzünü) itaat dışına çıkan her şeytandan koruduk. Onlar, artık mele-i a'lâ' ya (yüce topluluğa) kulak veremezler. Her taraftan taşanırlar. Kovulup atılırlar. Ve onlar için sürekli bir azap vardır.”¹⁹³

Râzî’ye göre ise bu yakıcı ateşlerin Hz. Peygamber’den önce de olduğunu, Hz. Peygamber’den sonra artırılıp daha güçlü hale getirildiğini ifade etmiştir.¹⁹⁴ Kâhinliğin peygamberlik geldikten sonra sona ermesi İmam Mâtûridî’ye göre hainlikle peygamberlik görevinin karışmaması içindir. Peygamberimiz cinlerin yanına giderek vahyin kehanet olmadığını, kendisine gökten bizzat geldiğinin

¹⁸⁸ Râzî, 1988, C. 3, 257-258.

¹⁸⁹ Bakara 2/102.

¹⁹⁰ Hicr 15/18.

¹⁹¹ Ebu Mansûr Mâtûridî, *Te’vilâtü’l- Kur’ân Tercümesi*, (Çev. İbrahim Tüfekçi), Ensar Neşriyat, İstanbul, 2019, C. 16, s. 171.

¹⁹² Cin 72/8-9.

¹⁹³ Sâffat 37/6–10.

¹⁹⁴ Râzî, 1988, C. 3, 262–264.

bilinmesini istemektedir. Vahiy kehanet olması durumunda eski zamanlardaki gibi başkasının bir benzerini getirmesine engel olunamazdı.¹⁹⁵

Gaybın Allah'tan başka hiç kimsenin bilemeyeceğini, kendisine vahyedilmedikçe de peygamberlerin veya meleklerin gayb ile ilgili haber veremeyecekleri bildirilmiştir.

De ki: "Allah'tan başka göklerde olsun yerde olsun hiç kimse gaybı bilemez." Onlar ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.¹⁹⁶ De ki: "Ben size, Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size, ben meleşim de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyarım." De ki: "Hiç kör ile gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?"¹⁹⁷

*"Eğer gaybı bilseydim, daha fazla hayır yapardım."*¹⁹⁸ Ayetleri buna örnek olarak gösterilebilir. Ayetin sebab-i nüzûlünde müşriklerin, Hz. Peygamber'e gelip 'Yerden su fışkırtmadıkça sana inanmayacağız'¹⁹⁹ diyerek mucize istemelerine karşılık 'ben size Allah'ın hazineleri benim yanımda demiyorum', kıyamet saati ve azabı konusunda soru sormaları üzerine 'Ben gaybı da bilmem', 'göğe çıkmalsın'²⁰⁰ dediklerinde ise 'size ben meleşim de demiyorum' buyurmuş olduğu ifade edilmiştir.²⁰¹

Bu durumda cinlerin gaybdan haber veren varlıklar olduğunu, kendilerininse cinlerle irtibat halinde olduklarını söyleyen kimselere inanıp tasdik etmenin İslâm dininde bir dayanağı yoktur. Bu nedenle Ehl-i sünnetin akaid kitaplarında, falcıların ve kâhinlerin söylediklerinin tasdik edilmemesi bir itikadî ilke olarak ifade edilmektedir.²⁰²

Âlimlerden bazıları cinlerin günümüzde de bazı bilgileri alabildiğini söyleyerek Hz. Aîşe'den rivayetle, " *Bazı kimseler Resulullah'a (s.a.v) gelerek kâhinler hakkında soru sordular. Resulullah (s.a.v) onlara: "Onlar hiçbir şey*

¹⁹⁵ Mâturîdî, 2019, C.16, 172.

¹⁹⁶ Neml 27/65.

¹⁹⁷ En'am 6/50.

¹⁹⁸ A'râf 7/188.

¹⁹⁹ İsrâ 17/90-91.

²⁰⁰ İsrâ 17/93.

²⁰¹ Mâturîdî, Ebu Mansûr, *Te'vîlâtü'l- Kur'ân Tercümesi*, (Çev. Bekir Topaloğlu), Ensar Neşriyat, İstanbul, 2016, C. 5, s. 86.

²⁰² Ebubekir, Sifil, "Geleceği Görme Masalı: Fal, Kehanet, Astroloji", Semerkand Dergisi, Yıl 8, Sayı 86, Mart 2006, s. 10.

değildir”, dedi. Soruyu soranlar: “Ey Allah’ın Rasulü! Onlar bazen bize bir şey söylüyor ve söyledikleri doğru çıkıyor” deyince şöyle buyurdu: “O söz (kâhinin) cinden (öğrendiklerinden)dir. Cin onu (gökten) kapar da, tavuğun gıdıklaması gibi dostunun (kâhinin) kulağına gıdıklar. Bu suretle ona yüz yalandan daha fazlasını karıştırırlar.”²⁰³ hadisini örnek göstermişlerdir.

Kur’ân-ı Kerîm’de yasaklanan bir diğer fal çeşidi “ezlâm” denilen fal oklarıdır. Kelimenin tekili ‘zelem’ ve ‘zülem’ şeklinde olup, “istiksâm” ise okları karıştırıp, paylaşmaya, yani bu yolla nasibini aramaktır.²⁰⁴ Maide Sûresi’nin 3. ayetinde geçen bu ‘istiksâm’ kelimesi ayetin anlam bağlamında kurbanlıklar üzerine çekilen fal oklarıyla ilgilidir. Bir işin olup olmamasına, bir yola çıkıp çıkmama, putlar için kesilecek kurbanın parasını kimin verip vermeyeceğini, etinin nasıl dağıtılacağına kadar bu oklar sayesinde karar verilmiştir.²⁰⁵ Kişi sefere çıkmak istediğinde fal oklarını içerisine koyduğu keseyi alır, ‘bu sefere çıkmamı emrediyor’ okunu seçerse, sefere çıkmasında hayır olduğu manasına, ‘evde kalmamı emrediyor’ okunu seçerse de bu o seferin hayırlı olmadığı anlamına gelmiştir. “Menîh” ise ikisi arasında kalan oktur. İmam Mâtûridî *Te’vilâtü’l-Kur’ân* eserinde Hasan-ı Basrî’nin bu konuda Arapların ok torbasına ‘bana emret’ ve ‘bana engel ol’ yazdıklarını ifade etmiştir.²⁰⁶ Bu çeşit bir paylaşımın kumar olması dolayısıyla Allah bazı ayetler ile bunu yasak kılmıştır.²⁰⁷ Allah’ın bu uygulamaları doğru yoldan sapmak yönünde hükmettiği, ayette fal oklarıyla iş yapmanın ve Allah’ı bunu yapmayı emrettiğine şahit tutmanın, bunun yanında bu işleri caiz görmenin de aynı hüküm içerisine almamız gerektiği ifade edilmiştir.²⁰⁸ “Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerdir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.”²⁰⁹ ayetiyle de bunun açık bir şekilde yasaklandığı ifade edilmektedir. İnsanların yapacakları işte karar vermek üzere fal okarına başvurması bunun bir çeşit kura olması, kuranın da haklı ve haksızı ayırt etme gücü ve temyiz kabiliyeti olmayana havale etmekten dolayı ayette azarlanması, işin

²⁰³ Buhârî, Kitabu’t Tevhid, 13.

²⁰⁴ Mâtûridî, Ebu Mansûr, *Te’vilâtü’l-Kur’ân Tercümesi*, (Çev. S. Kemal Sandıkçı), Ensar Neşriyat, İstanbul, 2016, C. 4, s. 157.

²⁰⁵ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur’ân Yolu Tefsiri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınevi, Ankara, 2007, C. 2, s. 208-217.

²⁰⁶ Mâtûridî, 2016, C. 4, 156-157.

²⁰⁷ Mâide 5/3.

²⁰⁸ Mâtûridî, 2016, C. 4, 158.

²⁰⁹ Mâide 5/90.

kumarla aynı yola çıkmasından dolayı yasaklanmış olduğudur.²¹⁰ Birçok türü ile falın yasaklanmasının sebebi bu tür uygulamaların kumar sayılması, insanların tecessüs ve merak duygularını tahrip etmesi, Allah’a karşı şirk koşmak olup boş bir uğraş olmasıdır. Hz. Peygamber’de *"Kim bir kâhine gider, dediklerini doğrularsa; şüphesiz ki Muhammed'e indirilmiş olanı inkâr etmiş olur."*²¹¹ *"Her kim bir arrâfa gidip de ona bir şey sorarsa, kırk gecelik namazı kabul olmaz."*²¹² buyurarak, kâhinlere başvurup, aldıkları bilgileri onaylayanların kâfir olacağını, hatta kırk gün namaz gibi önemli ibadetinin kabul olmayacağını bildirmektedir.

1.3. ASTROLOJİ

Yunanca; "astron" (yıldız) ve "logos" (öğreti, düşünce, söz) kelimelerinin birleşiminden oluşan astroloji, sözlükte yıldız falı öğretisi olarak geçmektedir.²¹³ Genel anlamıyla gezegenlerin ve yıldızların konumu esas alınarak ifade edilen öğretileri içermektedir. Kâinatın bizim görmediğimiz bir enerjiyle dolu olduğu ve bu enerjilerin yorumlanmasında yardımcı olduğu düşünülen bir kavramdır.

Yıldız manasına gelen *necm* kelimesinin çoğulu olan *nücûm* ve ilim kelimesi birleşerek *ilm-i nücûm* kavramı oluşmuştur. Terim olarak "yıldızların yeryüzündeki hadiseleri ve insanları etkilediği inancına dayanan ilim"dir. Arapça'da "ilmü't-tencîm", "san'atü ahkâmi'n-nücûm", "ilmü'n-necâme" ve "ilmü ahkâmi'n-nücûm" şekillerinde de kullanılmaktadır. Türkçe' de yıldız falcılığı, müneccimlik ve astroloji olarak ifade edilebilir. Bu ilim astronomi ve astroloji olarak iki farklı şekilde sınıflandırılır. İlki Ay, Güneş ve yıldız gibi gök cisimlerinin hareket, sayı ve özelliklerini gözlemleyerek oluşan bulguların ortaya konulmasıdır. Astroloji ise gök cisimlerinin hareket ve konumlarının gözlemlenip dünyada olan hadiseler arasında ilişki kuran ilimdir.²¹⁴

²¹⁰ Mâturidî, 2016, C. 4, 330.

²¹¹ Ebû Dâvûd, "Tıb", 21; Tirmizî, "Tahâret", 102; İbn Mâce, "Tahâret", 122.

²¹² Müslim, "Selâm", 125.

²¹³ Annette von Heinz, Frieder Kur, *Gizli Bilimler Ansiklopedisi Kâhinler, Falcılar, Teologlar, Parapsikologlar, İnisiyeler, Teozoflar, Medyumlar, Psişikler, Mistikler, Okülistler, Şifacılar, Simyacılar, Akımlar, Kavramlar, Mekânlar*, (Çev. Bülent Atatanır), Omega Yayınları, İstanbul, 2004, s. 39.

²¹⁴ Topaloğlu, 2019, 165-166.

1.3.1. Astrolojinin Tarihçesi

Eski buluntulardan yola çıkılarak varılan bilgiler sonucu astrolojinin en eski okültistik inançlardan olduğu bilinmektedir. M.Ö 4000 yıllarında Ur, Uruk ve Babil şehirlerinde doğduğu düşünülmektedir. Babil ve Kaldeli halkının tapınaklarını yüksek biçimde inşa etmesiyle, rahiplerin astrolojiyle daha çok ilgilenmesi sağlanmıştır. Rahipler bilimsel çalışmalar yapmaya başlamasına rağmen bu çalışmalar geleceğin bilinmesi düşüncesiyle birleşerek yıldız falının çıkmasına neden olmuştur.²¹⁵

Farklı uygarlıkların birbirinden bağımsız olarak astrolojiyle ilgilenmiştir. Konuyla ilgili Babil, Hint, Mısır, Çin, Yunan, Maya, Arap ve Roma uygarlıklarından günümüze ulaşan kanıtlar tarihsel araştırmalar içerisinde yerini almaktadır. İlk astrologların kimler olduğu bilinmemekle beraber bu hususta bildiklerini ilk kayıt altına alan Kaldelilerdir. Şimdiki Irak ülkesinin yer aldığı yerde M.Ö 3000 yıllarında yaşayan Kaldeliler, astrolojinin bilinen en özgün biçimlerinden birini çıkarmışlardır. Maya Uygarlığı, Çin ve Hindistan M.Ö 2000 yıllarında astrolojiyi kullanmışlardır. Platon ve Pythagoras'a ait verilerde M.Ö 500 yıllarında Antik Yunan'da astrolojinin varlığından bahsedilmektedir. Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika'da bulunan Araplar da M.S 8. yüzyılda astrolojiyi kullanmışlardır. 9. yüzyılda Bağdat'ta yaşamış olan İslâm astroloğu Ebu Mazhar'ın bu alanda yaptığı ilmi çalışmaları sonucu astrolojinin orta çağda yeniden önem kazandığı söylenmektedir.²¹⁶

Dicle ve Fırat nehirleri arasında verimli topraklara sahip olan Mezopotamya, birçok medeniyete beşiklik yapmıştır. Tarıma ve gökyüzünün gözlemine uygun bir bölge olarak M.Ö 4000 - 1000 yılları arasında, kuzeyde Sümerler, güneyde Akadlar yaşamıştır. Bu zamanlarda astroloji genellikle dini inançlara bağlanan bir temele dayanmaktaydı. Gökyüzünün dikkat çekici görünümü, gezegenlerin konumu, meteor ve kuyruklu yıldızlar, tanrıların işaret ve açıklamaları olarak görülmekteydi.²¹⁷ Gördükleri işaretleri çivi yazısıyla kil tabletlere aktararak yazıya geçirdiler. Astronomiyle ilgili bulunan ilk tablet M.Ö. 8. asra ait olduğu bilinmektedir. Bulunan bir tablet, Nebunassar'ın krallığı ile M.Ö

²¹⁵ Çakar, 2005, 114.

²¹⁶ Heinz, 2004, 46.

²¹⁷ Annette von, Heinz, Frieder Kur, "Astroloji", *Gizli Bilimler Ansiklopedisi*, (Çev. Bülent Atatanır), Omega Yayınları, İstanbul, 2000, s. 39.

317 yılları arasında Babil'deki ay tutulmalarını gösterirken, bazıları günlük gözlemleri içermektedir. 4. asırdan sonra sayıları artan tabletlerde, bir sayı yerine kullanılan “hava bulutlu gözlem yapamadım” şeklinde ifadeler kullanarak nesnelliğe ulaşmışlardır. Bu gözlemlerin yanında bir ilim dalını oluşturan matematiksel astronomi de gelişmiştir. Sümerli rahiplerin yıldızları inceleyerek, hareketlerinden yola çıkarak bazı olayların tekrarladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tarım ile uğraşan Akadlar, su kanallarını, ticareti ve çiftçiliği geliştirerek, güzel sanatların ilerlemesine katkı sağlamıştır. Harabe olan tapınakları onarıp Ziggurat²¹⁸ olarak adlandırılan büyük kuleleri inşa etmişlerdir. Zigguratları dünyanın direği, yer ile gökyüzünün birleştiği yer olarak görmüşlerdir.²¹⁹ Temelde bu yapıların kozmosu temsil ettiği, zirvesinin Yüce Merkez olarak düşünüldüğü ve dönemin kralının ziggurata tırmandıkça evrenin merkezine ulaştığı söylenmektedir. Daha sonra ‘kutup’ ismiyle anılan bu merkezde Tanrının oturduğu düşünülmektedir.²²⁰ Bunun yanında zigguratların astronomik gözlemler sebebiyle de kullanıldığı bilinmektedir. Tarihçilere göre en büyük tanrıya giden yol olarak bilinen Babil Kulesi gözlemevi olarak da kullanılmıştır.²²¹ Düzenli olarak gökyüzünü incelemeleri sonucu Ay’ın sabit bir yörüngede ilerlediğini ve “gezinen yıldızlar” olarak adlandırılan bazı yıldızların yönlerini değiştirdiklerini tespit etmişlerdir. Jüpiter’i Marduk, Mars’ı savaş tanrısı Nergal, Merkür’ü akıl tanrısı Nebo, Venüs’e ise İřtar²²² ismini vermişlerdir. Bu onların gök cisimlerine tanrılara bağlantılı olarak taptıklarını da göstermektedir. Her ne kadar isimlendirseler de kültür ve medeniyet alanında eserler veren Fârûkî tanrılarını maddileştirmediklerini ifade etmiştir.²²³

Sümer ve Akad’ın yıkılmasıyla bölgeye yerleşen yabancı kültür zamanında çeşitli astronomik gözlemler yapılmış ve yıldızların etki alanına dair teoriler geliştirilmiştir. Bu teorilerinin temelini, dünyayı Nanna (Ay), Utu (Güneş) ve Ianna (Venüs) üçlüsünün yönettiğine dair inançları oluşturunuyordu.

²¹⁸ Babylon veya Bab-ilim olarak adlandırılan Babil kentinde bu yapıların en büyüğü 381m yüksekliğindedir.

²¹⁹ Eliade, 2020, 31.

²²⁰ Eliade, 2020, 26.

²²¹ Halil Kırbıyık, *Babillerden Günümüze Kozmoloji*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2001, s. 13.

²²² İştar’ın başkaca adları arasında Astarte, Aştoret, Artemis, İsis, Venüs, Kibele gibi çeşitli adlar bulunur. İştar ilk başta Semiramis adıyla Nimrod’un (Marduk-Baal) eşidir.

²²³ İsmâil Râci el-Fârûkî, *İslâm Kültür Atlası*, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1991, s. 60.

M.Ö. 900 yılında Akad ve Sümer kenti Kaldeliler tarafından işgal edilince başkenti Babil olmuştur. Kaldelilerin özenli çalışmaları sonucu günümüzde bildiğimiz astroloji oluşmuştur. Ay ve gezegenler gibi Güneş'in de belirli bir eksende gezdiğini fark edip, Sümer sisteminde 18 tane olan burç sayısını, 12'ye indirgemişlerdir. "Güneş Burcu" sisteminin temellerini atmış, insan ve karakteri üzerinde Güneş etkisini incelemiş, duygular üzerindeki etkileşimini çözmüşlerdir. Zodyak ismini verdikleri burçlar kuşağında bugün de kullandığımız isimlendirmeler yapmışlardır.²²⁴ Lev – Aslan – Lion, Goat – Oğlak – Capricorn, Crab – Yengeç – Cancer vb. isimlendirmeler buna örnek verilebilmektedir.

Kaldelilerin hükmü M.Ö. 39 yılında Pers İmparatoru Lyrus'un hükümlerliğiyle son bulmuştur. Perslerin Mezopotamya'daki hükmü Agamemnon dönemi olarak da bilinmektedir. Bu dönemde horoskop denilen kişisel doğum haritası ortaya çıkmıştır. Güneş, Ay ve gezegenlerin gökyüzündeki yeri ve hareketlerinin kişinin doğuşu, karakteri ve kaderi sembolleşmiştir. Kaldelilerin hükmü bittiğinde bilginler dünyanın çeşitli yerlerine dağılarak, Hindistan ve Mısır gibi ülkelere gitmişlerdir, astroloji bu bölgelerde de gelişmiştir. Eski Mısır'dan Araplara, daha sonra da Yunanlılara geçen astroloji, Roma İmparatorluğu'ndan tüm Avrupa'ya yayılmıştır.²²⁵

Kaldeliler astrolojide gezegenleri temel alırken, Yunanlılar gökyüzü ve madenler arasında bağlantı kurarak astrolojinin en uç temsilcisi haline gelmişlerdir.²²⁶ Antik Yunan'da astronomi ilk önce felsefe ve şiirde kullanılarak başlamıştır.²²⁷ Babil'de öğrenim gören Miletli Thales, burada astronomi ve astrolojiyi öğrenerek, M.Ö. 585 senesinde kendi halkına bir sonraki güneş tutulmasının ne zaman olacağını söylemiştir. Yunanistan'da bu öngörüsü ile adı duyulan biri olmuştur. O devirde insanlar bu tahmini, yüksek bilim olarak görmüşlerdir. Babil astrolojisinin Yunanistan'da yayılmasında büyük katkı sağlayan Pers Kralı Kserkses olmuştur. Kserkses tarafından yok edilen Babil'den göç eden astrologlar Yunan şehir ülkelerine de yerleşmiş ve astrolojinin daha da gelişmesini sağlamıştır.²²⁸

²²⁴ Değer Çelik, *Astroloji El Kitabı*, Star Yaprak Yayıncılık, 1994, İstanbul, s. 13.

²²⁵ Heinz, 2000, 45.

²²⁶ Çakar, 2005, 114.

²²⁷ Kırbıyık, 2001, 15.

²²⁸ Heinz, 2000, 45.

Greko-Romen astrolojisine göre on iki burç on iki “hâne” oluşturmakta ve her hâne insanın belli bir yönünü etkilemektedir. Buna göre;

- Koç Burcu: Beden ve kişiliği,
- Boğa Burcu: Zenginliği,
- İkizler Burcu: Bilgi ve ifade gücünü,
- Yengeç Burcu: Sadakati, dehayı ve merak güdüsünü,
- Aslan Burcu: Soy, zevk ve hayalciliği,
- Başak Burcu: Sağlığı ve görev bilincini,
- Terazî Burcu: Evlilik ve ortaklık duygusunu,
- Akrep Burcu: Yeniden doğum ve ölümü,
- Yay Burcu: İdeolojiyi ve başka ülkelere merakı,
- Oğlak Burcu: Meslek ve statüyü,
- Kova Burcu: Umut ve dostluğu,
- Balık Burcu: Sınırlama ve kuşatma güdüsünü etkilemektedir.²²⁹

Astroloji, Avrupa’da yayılmış ve benimsenmiştir. Krallar saraylarında astrolog görevlendirmiştir. Papa, kardinaller ve din adamları bu kişilere danışmıştır. 16. asır sonlarında burçların sağlıkla ilişkilendirilmesi onun önemini korumasına sebep olmuş, insan vücudunun her organının bir burcu temsil edip, yönettiğine inanılmıştır. Bu sebeple doktorlar aynı zamanda astroloji dersi de görmek zorunda kalmıştır. Ünlü bir kâhin ve astrolog olan Nostradamus’un da bu dönemde yaşadığı söylenmektedir.²³⁰

1.3.2. Astroloji Çeşitleri

- Notal Astroloji: İnsanların doğum haritaları inceleyip, yorumlayarak insanın kaderini belirlemeye çalışan astroloji türüdür.
- Horrory Astroloji: Sorulan soruların, sorulduğu gün ve saati hesaplayarak horoskop ile cevaplandırılmasıyla çeşitli çözümler üretme üzerine kurulu astroloji türüdür.
- Bilimsel Astroloji: Eski malzemeleri yenilenmesinde çağdaş buluşlardan faydalanma temeline dayalı astroloji türüdür.

²²⁹ Kürsat Demirci, “Burç”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, C. 6, s. 421.

²³⁰ Selvi, 2006, s. 29.

- Politik Astroloji: Yıldızlara bakarak toplumlar arasındaki ilişkiyi belirleyip, devletlerin ve ülkelerin kaderlerini değiştirebileceği düşüncesine dayalı bir astroloji metodudur.

Bunların yanında tıp ve meteorolojik astroloji çeşitleri de vardır.²³¹

1.3.3. İlahî Dinlerde Astroloji

1.3.3.1. Yahudilikte Astroloji

Yakın doğuda yaşayan tüm eski uygarlıklar gibi, Kaldeliler, Mısırlılar ve Babilliler astrolojiye inanmışlardır. Bu topluluklarla iletişim halinde olan Yahudiler de bu durumdan etkilenmiştir. Kutsal Kitap'ta ay, güneş ve yıldızlara tapma inancından bahsetmektedir. Yermiya bu inanış şekline karşı “...ve sevdikleri ve kulluk ettikleri ve ardınca yürüdükleri ve aradıkları ve taptıkları güneşin önüne ve ayın önüne ve bütün gökler ordusunun önüne onları yayacaklar; toplanıp gömülmeyecekler, toprağın yüzünde gübre olacaklar.”²³² Dini liderlerin insanın hayatını göksel varlıkların belirlediği düşüncesini kabul etmemelerine rağmen, bazı dönemlerde Yahudilerin astrolojiye inandıkları düşünülmektedir. Zodyak sembolleri İbranice tercümelerle beraber Yahudi sanatında görülmeye başladığı bilinmektedir. Sinagog tabanlarında, ketuba, takvim ve dua kitaplarındaki resim ve süslemelerde bu sembollere rastlanabilmektedir. İsrail'in on iki kolunun işaretleri Zodyak sembollerine benzetilmektedir.²³³

Başlangıçta Yahudilerde astronomi ve astroloji karışmış durumdadır. Gezegen ve yıldızları inceleyip, bulutları izleyerek yıl içerisinde geçen iyi ve kötü günleri listeler, gelecek sene iyi ve kötü geçecek günleri belirlemişlerdir.²³⁴

Burçlar hakkında araştırmalar öncelikle Asur ve Mezopotamya bölgesinde yapılmış olsa da bundan etkilenen Yahudi geleneği hakkında literatürde burçların kişiler üzerinde yaptığı etkiyi ayrıntılı bir biçimde açıklayan bilgilere rastlanmaktadır. İbranice dilinde burç, “mezzolot” sözcüğüyle ifade edilir.²³⁵ Ahd-

²³¹ Çakar, 2005, 116.

²³² Yermiya 8/2.

²³³ Suzan Alalu, Klara Ardita, Eda Asayas, Teri Basmacı, Fani Ender, Beki Haleva, Dalya Maya, Ninet Pardo, Sara Yanarocak, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, 1996, s. 197-202.

²³⁴ İlyas Çelebi, *İslâm İnancında Gayb Problemi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 29.

²³⁵ Kürşat Demirci, “Burç”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, C. 6, s. 421-422.

i Atik'te Oryon, Ülker gibi burçlara ve takımyıldızlarına örnek olarak: “*Büyük Ayı’yı, Oryon’u, Ülker’i, Güney takımyıldızlarını yaratan O’dur*”²³⁶, “*Ülker yıldızlarını bağlayabilir misin? Mevsimlerinde çıkarabilir misin takımyıldızları? Büyük ve Küçük Ayı’ya yol gösterebilir misin?*”²³⁷, “*Ülker ve Oryon yıldızlarını yaratan, Zifiri karanlığı sabaha çeviren, gündüzü geceyle karartan, deniz sularını çağırıp yeryüzüne dökenin adı Rab’dır.*”²³⁸ Ayeti verilmiştir.

Ahd-i Atik'te, falcıların ve yıldızbilimcilerin aybaşlarında ne olacağını bildirdiklerini haber veren²³⁹ ayetlere de rastlanmaktadır. Bunun yanında dönemin Kralı Nebukadnessar'ın gördüğü bir rüya üzerine falcı, sihirbaz ve yıldızbilimcileri çağırıp rüya yorumlattığına dair ifadelerin²⁴⁰ olması eski dönemlerde, rüya yorumu ve gayb konusunda bu kimselere başvurulduğunu vurgulamaktadır. Buna bağlı olarak onların rüyasını yorumlayamadıkları ve çeşitli bahaneler ürettiklerini yazmaktadır.²⁴¹

Yahudi âlimleri insanın *mazzal* kelimesiyle karşılık bulan semavi bir bedeninin bulunduğu ve belirli bir burç altında doğabileceğine inanmışlardır.²⁴² Her kişinin kendisini etkileyen bir yıldız olduğu hatta aynı burçta olanların manevi bağ ile akraba olduğu düşünülmüştür. Bunun yanında her burcun ayrı bir kavramı temsil ettiği düşünülüyordu. Misal olarak yaratılış anında aydınlığı koç burcu, karanlığı boğa burcu, evliliği başak burcu, insanı ise yengeç burcu karşılamaktadır. Dört elemente göre burçları üçlü gruplara ayırarak; balık, akrep ve yengeç su elementini; koç, aslan ve yay ateş elementini; ikizler, terazi ve kova hava elementini; boğa, başak ve oğlak toprak elementini temsil etmekteydi ki bu gruplandırma günümüzde de astroloji için geçerli sayılan bir gruplamadır. Burçlar kişileri etkilemek için kehanetlerde de kullanılıyordu, lakin kendilerini seçilmiş halk olarak gören Yahudiler, kendilerini seçkin gördüklerinden dolayı, burçların kötü tesirlerinden uzak olduğu inancını kabul etmişlerdir.²⁴³

²³⁶ Eyüp 9/9.

²³⁷ Eyüp 38/31-32.

²³⁸ Amos 5/8.

²³⁹ Yeşaya 47/13.

²⁴⁰ Daniel 2/2, 5/7,11.

²⁴¹ Daniel 2/4,10.

²⁴² Demirci, 1992, C. 6, 421-422.

²⁴³ Köse, 2008, 53.

1.3.3.2. Hristiyanlıkta Astroloji

Ahd-i Cedid'te Hz. İsa'nın Beytlehem şehrinde doğmasıyla ilgili aktarılan bilgilerden yola çıkarak bazı yıldızbilimciler doğudan Yeruslaim'e gelerek Kral Hirodes'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir. *“Yahudiler'in kralı olarak doğan çocuk nerede? Doğuda O'nun yıldızlarını gördük ve O'na tapınmaya geldik.”* Bu ifadeyle, Kral Hirodes ve Yeruslaim halkının tümüyle tedirgin olduğu belirtilmektedir. Kral Hirodes'in baş kâhinleri ve din bilginlerini toplayarak Mesih'in nerede doğacağını sorması üzerine *“Yahudiye'nin Beytlehem²⁴⁴ Kenti'nde cevabını alması üzerine, Kral Hirodes'in yıldızbilimcileri gizlice çağırdığı ve onlardan yıldızların görüldüğü anı tam olarak öğrendiği ve onlara çocuğu dikkatle aramalarını, bulduklarında kendisinin de ona tapacağını söyleyerek emir verdiği yazmaktadır. Kralı dinledikten sonra yola çıkan yıldızbilimcilere doğuda gördükleri yıldız yol gösterdiği, çocuğun bulunduğu yere vardıklarında yıldızın durduğu, yıldızbilimcilerin bu duruma sevindiğini ve eve vardıklarında çocuğun annesi Meryem ile beraber olduğunu görünce yere kapanarak tapındıkları anlatılmıştır. Yıldızbilimciler hazinelerinden ona hediye olarak altın, günnük ve mür sunmuşlardır. Sonrasında gördükleri bir rüyada Kral'ın yanına geri dönmeleri için uyarıldıkları ve ülkelerine başka bir yoldan döndükleri anlatılmıştır.²⁴⁵ Ahd-i Cedid'te yıldızbilimcilerle alakalı çok fazla ayet olmamakla beraber yukarıda geçen ayetlerden görülüyor ki yıldızbilimciler önemli olaylar için gökyüzüne baktığı ve bundan anlam çıkararak kendilerine olacak olaylar hakkında yol gösterdiği anlaşılmaktadır. Kral Hirodes'in çocuğu öldürmek üzere istediği ayetlerin devamında ifade edilmesi onların çocuğun başına kötü bir şey geleceğini kendi rüyalarından yola çıkarak anlamaları o dönemde rüya yorumculuğuna da verilen önemi göstermektedir.*

1.3.3.3. İslâm'da Astroloji

Astroloji, gökyüzündeki konum ve hareketleriyle yıldızların belirli bir işaret sistemi oluşturmasından hareketle geçmiş, gelecek ve şimdiki zamana dair bir bilgi elde edilebileceğini inananların yöneldiği bir alan olmuştur.

²⁴⁴ Ahd-i Cedid'te Beytlehem kenti şu ayetle kutsanmıştır. *“Ey sen, Yahuda'daki Beytlehem, Yahuda önderleri arasında hiç de en önemsizi değilsin! Çünkü halkım İsrail'i güdecek önder sende çıkacak' dediler.”*

²⁴⁵ Matta 2/1-12.

Arapça’da “İlm-i Ahkâmî’n-Nücûm” veya “tencim” olarak adlandırılan astroloji, “Ahkâm Astrolojisi” ve “Tabî Astroloji” olarak iki ana disipline ayrılmaktadır. Ahkâm Astrolojisi, gök cisimlerinin kişinin kaderi üzerinde etkili olduğu düşüncesiyle gelecek hakkında çeşitli kehanetlerde bulunmaktadır. Tabî Astroloji ise gök kürenin (feleklerin) yeryüzü ve atmosferdeki dört elemente dayanan fiziki nesne ve hadiseler üzerine yaptığı etkileri inceleyerek, geleceğe dair kehanet ve tahminlerde bulunmaktadır.²⁴⁶

Bir kişi doğduğu zamanda astrolog (müneccim) yıldızların gökyüzündeki konumuna bakar ve şema üzerinde göstermektedir. Bunun üzerinde hareketli ve sabit olan yıldızların bulunduğu yerler arasındaki ilişkiyi tespit edip, gelecek hakkında tahminlerde bulunmaktadır. Önemli bir olay olduğunda aynı yöntemi uygulayıp konum ve hareket çizelgesi yaparak ileride hangi zamanda önemli bir olay olacağının bilgisini vermektedir. Günümüzde astroloji denildiğinde anlaşılan Ahkâm astrolojisidir.²⁴⁷

İlm-i Ahkâm-ı Nücûm konusunda yazılan eserler “ihtiyârât” ve “mevâlid” olarak iki gruba ayrılmıştır. Batıda *menoloji* ve *hemeroloji* sözcükleriyle karşılık bulan ihtiyârât, belirli bir işin uğurlu veya uğursuz olduğuna inanılan zamanlarda başka bir işi yapıp yapmamak üzere karar vermek için hazırlanan takvimlerden oluşmaktadır. Günlere, aylara, yıllara ve saatlere göre belirlenen bu zamanlara göre yapılacak başka bir işin uygun vaktinin seçimi için öngöründe bulunmaktadırlar.²⁴⁸ Mevâlid eserleri ise yukarıda belirttiğimiz ahkâm astrolojisi tanımını karşılayan durum için yazılmaktadır. Kişinin doğumu sırasındaki yıldızların konumunu belirleyip onunla ilgili tahmin ve kehanetlerde bulunmaktadır. Mevâlid ilk defa Babil halkı tarafından uygulanmaya başlanmış olup, Sâsânî diyarında gelişmiştir.

Yıldız bilimciler olan müneccimler, zamana göre hangi işin yapılacağını belirlemişlerdir. Gökyüzündeki olaylarla işler arasında bağlantı kurar ve bunun sonucunda astronomik bilgiler vererek sembolik yorumlar yapmışlardır. Uzunca bir süre doğu ve batıda, devlet işlerinin yürütüldüğü yerlerde çalışmışlardır. Osmanlı’da müneccimbaşılık kurumu Cumhuriyet Dönemine kadar sürmüştür.

²⁴⁶ Demirci, 1996, C. 6, 421.

²⁴⁷ Sifil, 2006, 11.

²⁴⁸ Tefik Fehd, “İlm-i Ahkâm-ı Nücûm”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, C. 22, s. 125-126.

Yıldızların hareketlerini konumlarına göre inceleyip, zic²⁴⁹ denilen çizelge çıkarmak yaklaşık otuz yıl sürmektedir. Astrolojiye katkı sağlayan astronomik çalışmaların yapıldığı yerlere gözlemevi işlevi gören “rasathane” adı verilmiştir. Bu gözlemevleri gökyüzünün incelenmesiyle bir bilim dalına saha oluştururken, bir taraftan yıldız fallarına zemin hazırlayarak, savaş ve barış gibi toplumsal ve idari konularda uygun zamanlamaların yapılıp karar verilmesine olanak sağlamıştır. Bu alanda önemli sayılan rasathanelerden birisi Meraga Rasathanesi olup, bu devirde çizelge çıkaran Zic-i Uluğ Bey (1394-1449) yine önemli sayılan şahsiyetlerdendir. Semerkand’ta kurulan gözlemevinde başta Uluğ Bey olmak üzere; Kadızade, Kıyat al Din ve Kuşçu’dan oluşan dört meşhur astronom olduğu bilinmektedir.²⁵⁰

Keşifleri ve hesaplarının doğruluğuyla kendini gösteren diğer rasathaneler İbnü’ş- Şâtir ve Battânî’nin Şam’daki, ed-Dinverî’nin İsfahan’daki ve el-Birûnî’nin Gazne’deki rasathaneleridir. Bunun yanında kültür ve medeniyet alanında önemli çalışmalarda bulunan İsmâil Râci el-Fârûkî, eski bilgi birikimlerini korudukları, önemli düzeltmelerde, yeni keşif ve icatlarda bulundukları, astronomiyi bir ilim dalı olarak kurdukları, disiplini sihir ve mitlerden temizledikleri için kuşkusuz dünyanın, Müslümanlara çok şey borçlu olduğu görüşündedir.²⁵¹

Astroloji konusuyla bağlantılı önemli konulardan birisi de burçlardır. Güneşin bir senede takip ettiği yörüngenin içinden geçtiği, belirli sembollerle gösterilen on iki yıldız takımının her biri bir burcu oluşturmaktadır.²⁵²

Kur’ân-ı Kerîm’de *burç* kelimesinin çoğulu olan “buruç” sözcüğü dört yerde geçmektedir. Bu ayetlerin üçünde yıldız kümelerinden, bir diğer adıyla takımyıldızlarından bahsederken, bir ayette ‘kale burcu’ anlamında kullanılmıştır. Bunun yanında Kur’ân’da 85. sûrenin ismi Bürûc’tur.

*"Hakikaten biz, gökte burçlar yarattık. Ve temasa edenler için süsledik."*²⁵³

İbn Abbas tefsirinde “burçlar” lâfzından maksadın bilinen on iki burç olduğunu ve bu burçların: Hamel (koç), Sevr (öküz), Cevzâ (ikiz), Seratân (yengeç),

²⁴⁹ Ülkemizde yıldızların konumuna göre hazırlanan bu çizelgeye “horoskop” adı verilmektedir.

²⁵⁰ Kırbıyık, 2001, 20.

²⁵¹ Fârûkî, 1991, 362.

²⁵² İlhan Kutluer, “Burç”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, C. 6, s. 422.

²⁵³ Hicr 15/16.

Esed (aslan), Sümbüle (başak), Mîzan (terazi), Akrep, Kavs (yay), Cedy (oğlak), Delv (kova), Hût (balık) olduğunu yorumlamıştır.

*“Gökte yıldız kümeleri oluşturan, yine orada bir ışık kaynağı ve aydınlatan bir ay yaratan (Allah) mübarektir, cömerttir.”*²⁵⁴

Fahreddin er-Râzî, bu ayet ile ilgili olarak burç sözcüğünün, gezegenlerin konaklama yerleri olduğunu ve bunlara “yüce, yüksek köşkler” manasına gelen, “burçlar” denildiğini ifade etmiştir. Buna sebep olarak da bunların o yıldızlar için, kendilerinin sükûnete erdikleri bir konaklama yerleri gibi olduğunu, bu sözcüğün görünme, ortaya çıkma, zuhur etme gibi manalarından dolayı, “teberrucun” kelimesinden türediğini söylemiştir.²⁵⁵ Taberî de aynı görüşü tercih edip ayette zikredilen “burçlar” kelimesinin, gökte bulunan gezegenlerin ve bunların takip ettiği yörüngeler veya gezegenlerin yörüngelerindeki hareketleri sırasında aldıkları konum olduğunu söylemiştir.²⁵⁶ Semerkandî tefsirinde, buruç sözcüğünün köşkler, saraylar ve yüksek makamlar demek olduğunu, bunların Hamel, Sevr, Cevza, Seretân, Esed, Sümbüle, Mîzân, Akrep, Kavs, Cedy, Delv ve Hut olmak üzere on iki burcu oluşturduğunu söylemektedir. Burçları tabiat bakımından üçerli gruplarla dört bölüme ayırmıştır. Bu gruplandırmada Hamel, Esad ve Kavs ateş burçları; Sevr, Sümbüle ve Cedy yer burçları; Cevza, Mîzân ve Delv hava burçları; Seretân, Akrep ve Hut su burçlarını oluşturmaktadır.²⁵⁷

Gökyüzünde yıldız takımlarının olması, bir nizam ile yaratılmış olması, Allah’ın varlığının bir delili sayılmakta, O’nun yüceliğinin bir belirtisi olarak görülmüştür. Kişinin doğum zamanından yola çıkarak hangi burca denk geldiğini belirlemesinden ziyade bundan bir hüküm çıkarmasını İslâm dini haram kılmıştır. Yıldızlardan ahkâm çıkarmayı Hz. Peygamber’de yasaklamış, bunun gibi şeylere inanmanın küfür sayılacağını belirtmiştir.²⁵⁸

Zührî’nin Hz. Ali rivayetiyle naklettiği bir hadise göre,

²⁵⁴ Furkân 25/61.

²⁵⁵ Râzî, 1988, C. 17, 273.

²⁵⁶ Taberî, 1996, C. 5, s. 142.

²⁵⁷ Ebu’l-Leys Semerkandî, *Tefsîru’l Kur’ân*, (Çev. Mehmet Karadeniz), Sezgin Neşriyat, İstanbul 1993, C. 5, s. 127.

²⁵⁸ Celâl Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur’ân Tefsiri*, Anadolu Yayınları, İstanbul, 1991, C. 6, s. 3203.

“Hz. Peygamber ashabından birkaç kişiyle oturuyordu ve o anda bir yıldız kaydı. Ortalık pırıl pırıl olmuştu. Hz. Peygamber (s.a.v) ashabına Câhiliyye döneminde böyle bir şey meydana geldiğinde ne dediklerini sordu. Onlar da, ‘Biz büyük bir kimse doğdu veya öldü diyorduk’ dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara söyle dedi: ‘Yıldızlar kesinlikle ne bir kimsenin ölümü, ne de doğumu için atılmazlar. Fakat Rabbimiz, gökte bir şeye hükmederse, arşı taşıyan melekler tesbihte bulunurlar. Sonra da her göğün ehli tesbihleri yeryüzüne en yakın olan semaya gelinceye kadar tesbihte bulunur. Bu gök ehli arşı taşıyan melekler, ‘Rabbimiz ne dedi?’ diye sorarlar. Onlar da haber verirler. Bu haber yeryüzüne en yakın bulunan göğe kadar gelir. Cinler bu haberi ansızın yakalarlar ve Üka ederler. Onların getirdiği haber hakıdır ama onlar bu habere ilavede bulunurlar” buyurmuştur.²⁵⁹

Câhiliyye devrinde astrolojiyle ilgili yaygın kullanılan bir kavram da “envâ”dır. Araplarda yıldızların konum ve hareketleriyle iklimler ve havanın durumu arasında ilişki kuran, türlü takvimlerin hazırlanmasına kaynaklık eden astronomik meteoroloji bilgisidir. İklim olarak kurak bir bölgede yaşayan Araplar, yıldızların doğup battığı vakit ve konumlarını bilmeyi üstün ilimlerden saymışlardır. Yollarını bulmak için kullandıkları yıldız bilgisini, hava olaylarını etkilediği ve iklim değişikliklerine sebep olduğu düşüncesiyle kullanmaya devam etmişlerdir. İlmi bir kaynakla temellendirilmemiş olan, yalnızca günlük hayat içerisindeki gözlemlere dayanan envâ, sözlü geleneğin yaygın olduğu eski Arap toplumunda atasözü, seci ve şiirlerine de kaynaklık etmiştir. Astronomi, astroloji ve meteoroloji karışımı bu kozmolojik öğretilerde yıldızların, yağmur yağması, sıcak ve soğuk hava şartları, suların çekilip kabarması, bitki örtüsündeki değişiklikler hatta rüzgâr ve fırtınaların oluşumunda etkin rol oynadığını düşünmüşlerdir.²⁶⁰

Yıldızlara ulûhiyyet atfetmek ve yıldızlara niyazda bulunup onları yücelten bu düşünceler, onların bazı tabiat olaylarının yaratıcıları olduğunu görmelerine sebep olmuştur. İslâm geldikten sonra bu düşüncenin izlerini silmek için ayetler inmiştir. Allah, “O, geceyle gündüzü, ayla güneşi hizmetinize verdi; yıldızlar da O’nun emrine boyun eğmişlerdir. Bunda aklını kullanan bir topluluk için önemli

²⁵⁹ Tirmizî, Sünen, Tefsir’ul Kur’ân, 3.

²⁶⁰ Çelebi, Muharrem “Envâ”, TDV İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, C. 11, s. 257.

ibretler vardır."²⁶¹ Buyurarak yıldızların Allah'ın emriyle hareket ettiğine dikkat çekmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) bir hadisinde:

*"Biliyor musunuz, Rabbiniz bu gece bana ne buyurdu?" Sahabenin, "Allah ve Resulü daha iyi bilir", cevabı üzerine, Hz. Peygamber (s.a.v): "Kullarımdan kimisi, (hiç farkına varmaksızın) bana mümin olurken, kimisi de, aynı şekilde, inkârcı oldu. 'Allah'ın lütfu ve rahmeti sayesinde üzerimize yağmur yağdı' diyenler, bana mümin oldular, yıldızlara nispet edilen (yaratıcılık) gücünü de inkâr ettiler. Ama 'Bize, sırf şu şu yıldızın hareketi sebebiyle yağmur yağdı' diye(rek, neticeyi bütünüyle yıldızlara nispet eden)ler de beni inkâr ettiler, yıldızın müminleri oldular."*²⁶² Diyerek bu konudaki yanlış anlayışı düzeltmeye çalışmıştır.

Erzurumlu İbrahim Hakkı *Mârifetnâme* isimli eserinde, "Yıldızlar, meleklerin elinde mecbur ve hüküm altındadır. Melekler de Allah Teâlâ'nın emri altındadır. Hepsi de O'nun irade ve kudreti ile hareket ederler. Güneş kuru ve sıcak tabiatlıdır. Ay ise soğuk ve rutubetlidir. Yıldızlar bu durumu ile âlemde tasarruf ederler. Ancak bütün bu işlerin yalnızca yıldızlara bağlanması hatadır, çünkü yıldızlar da, Allah'ın hükmüyle bu tasarrufu yapmaktadır. Yıldızlar ve güneş sistemindeki gezegenler ateş, hava, su, toprak gibi unsurlar ile madenler, bitkiler ve hayvanlar üzerinde tasarruf ederler. Hakiki müessir ise Allah'tır. Burçlar ve gezegenler ise aletler ve sebepler gibidir" ifadelerini kullanmıştır.²⁶³

İslâm âlimleri astrolojiye dikkatli bir tavır göstermekle beraber tasavvuf, edebiyat, felsefe ve kadim hikmetle ilgilenen âlimler, bu alanla ilgili sanatların İslâmî kurallar çerçevesinde kullanılabileceğini dile getirmişlerdir. Âlemi mistik bir bakış açısıyla izah edilmesinde kullanılan astroloji, feleklerin ve manevi özelliklerinin meleklerle ilişkilendirilmesine sebep olmuştur. Feleklerin, gezegen, yıldızlar ve diğer gök cisimlerinin bir düzen içerisindeki hareketleri, yeryüzündeki hadiselerle ilişkilendirilmesi, İslâm'da kader anlayışındaki Levh, kader ve kaderin anlatılması ve anlaşılması konusunda sağlam bir teşbih unsuru olmuştur. İslâm'da uygun bir düşünce olmayan astroloji anlayışında, gök cisimleri "tanrı" veya kudrete

²⁶¹ Nahl 16/12.

²⁶² Buhârî, Ezan 156, Tevhid 35; Müslim, İman, 125.

²⁶³ Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetmame*, (Çev. Turgut Ulusoy), Bahar Yayınevi, İstanbul 1974, s. 43-89.

sahip melekler olarak görülürken, İslâm'da hepsi Allah'ın hizmetinde olan melekler olarak, O'nun isimlerinin tecelli olduğu sebepler olarak görülmektedir.

Ebu Bekir el-Keysânî'ye göre, Allah'ın Mâide Sûresi'nin 3. ayetinde fal oklarıyla iş yapmayı engellemesi, müneccimlere de yıldızlara bakmayı yasaklamış olduğunu ifade etmiştir. Kumar oklarıyla iş yapmanın engellenmesi, yıldızlara bakarak iş yapmanın da yasaklanması anlamına gelmektedir. Allah'ın yıldızlara bir takım alametler ve manalar koymuş olması, bazı kimselerin de onu anlamaları ve sonuçlar çıkarmalarının mümkün olup ayıplanmayacağını, yalnızca bu sonuçların Allah'a isnat edilmesi ve O'nun şahit tutulması sonucunda ayıplanmasının doğru olduğu görüşündedir.²⁶⁴

İslâm astroloji konusunda bazı sınırlamalar getirmiştir. Bunlar;

- Gaybın yalnızca Allah tarafından bilinmesi: Yüce Allah Kur'ân'da *"Allah'tan başka göklerde olsun yerde olsun hiç kimse gaybı bilemez"*²⁶⁵ ayetiyle gayb olanın bilgisinin yalnızca kendisinde olduğunu buyurmuştur. Türlü metotlarla geleceği, gayb sayılan diğer bilinmeyenleri bildiğini iddia etmek İslâm akidesine aykırı bir durumdur. Astrolojinin İslâm'a uygun hale getirilmiş halini kabul edenler, meteoroloji gibi geleceği hesaplayan alanları misal göstererek astrolojinin bir ilmi disiplin olarak kabul edilmesi durumunda, bunun gaybı bilmek değil, geleceği bir tahmin ortaya koyarak planlamaktan öte geçemeyeceğini düşünmektedirler.
- Tevhit ilkesine aykırı olması: Yeryüzünde gerçekleşen olayları, insanları, karakterleri, evrendeki her şeyi yaratan tek olan Allah'tır. Rüzgâr, bulut birer sebepken yağmuru yağdıran Allah'tır. İslâmî prensipler içerisinde Astrolojiyi savunanlar, felek, burç, gezegen gibi cisimleri birer sebep olarak görmüşlerdir.
- Kehanetin yasak olması: Hz. Peygamber'in bir hadisinde, Hudeybiye Musalahası sırasında gece yağan yağmurun ardından, Hz. Muhammed (s.a.v): *"Biliyor musunuz, Rabbiniz bu gece bana ne buyurdu?" Sahabenin, "Allah ve Resulü daha iyi bilir", cevabı üzerine, Peygamber (s.a.v): "Kullarımdan kimisi, (hiç farkına varmaksızın) bana mümin olurken,*

²⁶⁴ Mâtürîdî, 2016, C. 4, s. 157.

²⁶⁵ Neml 27/65.

kimisi de, aynı şekilde, inkârcı oldu. ‘Allah’ın lütfu ve rahmeti sayesinde üzerimize yağmur yağdı’ diyenler, bana mümin oldular, yıldızlara nispet edilen (yaratıcılık) gücünü de inkâr ettiler. Ama ‘Bize, sırf şu şu yıldızın hareketi sebebiyle yağmur yağdı’ diyerek, neticeyi bütünüyle yıldızlara nispet edenler de beni inkâr ettiler, yıldızın müminleri oldu.’²⁶⁶ buyurmuştur.

Hız. Peygamber (s.a.v), bazı insanların yağmur yağması ile yıldızların, güneş tutulmasıyla da insanların ölmesinin ilişkilendirilmesini kesin bir şekilde yasaklamıştır. Yine münecim ve arrâfa gitmek ise küfür sayılmıştır. Bu nedenle astrologluk mesleği İslâm’da kabul görmeyen bir meslektir. Günümüzde astrolojiyi İslâmî prensipler altında kullanan ve kullanılmasını savunanlar ise, astrolojiyi nefsi ve âlemi anlama, bir aydınlanma, kişisel gelişim, kılavuzu olarak kullanma taraftarlarıdır.

²⁶⁶ Buhârî, Ezan 156, Tevhid 35; Müslim, İman 125.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BULGULAR VE ANALİZ

Alan taramasında amaç, herhangi bir durumu kendi tabii şartları içerisinde inceleyip, tahlil etmektir. Araştırmanın konusu olan birey, obje ve olay kendi şartları değiştirilmeden incelemeye alınmıştır.

2.1. ANKET ÇALIŞMASI

Araştırmanın uygulama bölümünde kullanılan anket formu hazırlanırken daha evvel konu ile ilgili yapılan çalışmalardan faydalanılmış ve bu çalışmalardan alınan sorular tekrar düzenlenip yeni eklenen sorularla kullanılmıştır. Bu formda bireylerin büyü, fal ve astroloji ile ilgili tutumları ölçülmek istenmiştir. Formda bulunan sorular Covid-19 salgını sebebiyle birebir elden değil Google form ile hazırlanarak rastgele seçilen 18 yaş üstü, Altınordu ilçesinde yaşaması dikkate alınarak, elektronik yol ile ulaştırılıp tamamlanması sağlanmıştır. Anket beş bölümden, beşli ve üçlü likert tipi ölçekli sorulardan oluşmaktadır. Anketin ilk bölümü açık uçlu ve kategorik sorularla bireylerin şahsi özellikleri (demografik özellikleri) hakkında bilgiler toplamaktadır. İkinci bölüm on beş sorudan oluşarak bireylerin itikadî özelliklerini yansıtmaktadır. Üçüncü bölüm yirmi üç sorudan oluşarak büyü ile ilgili, dördüncü bölüm on beş sorudan oluşup fal ile ilgili, beşinci bölüm ise yedi sorudan oluşarak astroloji ile ilgili bireylerin uygulama ve fikirlerini analiz etmek için tasarlanmıştır. Anket 2020 yılı Ağustos ayından itibaren altı aylık bir süreç verilerek uygulanmıştır.

Elde edilen veriler uygun hale getirilerek Jamovi programının 1.6.9.0 sürümüne yüklenip uygun analizleri yapılmıştır. Analizlerde iki farklı grup arası ilişkinin anlamlı olup olmadığını tespit etmek üzere bağımsız grup t testi (Independent Samples t test), ikiden fazla grup karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) kullanılmıştır. Homojenlik testi (Levene's test) uygulanmış, mod medyan ve mean arası farklılık kontrol edilerek manidar farklılığın olup olmadığı test edilmiştir.

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular bölümünde sırasıyla çalışmaya katılan bireyler ve demografik özellikleri, itikadî yani dinî inançlar ile ilgili verilerin sonuçları, büyü ile ilgili verilerin sonuçları, fal ile ilgili verilerin sonuçları ve astroloji ile ilgili verilerin sonuçları bulunmaktadır.

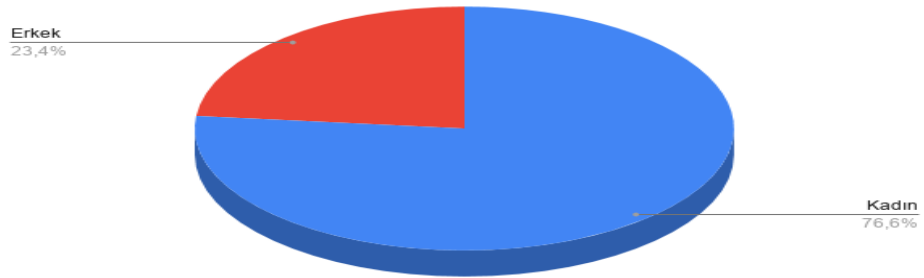
Bulgular analiz edilirken çalışmaya katılan bireylerin büyü, fal ve astrolojiyle ilgili tutumlarına dair tasvir ve tahlil yapabilmek amacıyla betimleyici analiz yapılmış olup frekansla yüzdeler çıkarılarak bunlar üzerinde yorumlamalar yapılmıştır.

2.2. BİREYLER VE NİTELİKLERİ

Ankete 378 kişi katılmış olup bu anketlerin 304'ü bireylerin ölçülen ilçe ve yaş gibi niteliklerine göre geçerli kabul edilmiştir. Örneklem sayısı sorulara kıyasla uygun miktardadır. Ankete katılan bireylerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, mesleği ile ilgili bilgileri içeren tablolar ve yüzdeleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Bireylerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Erkek	71	23.4 %	23.4 %
Kadın	233	76.6 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

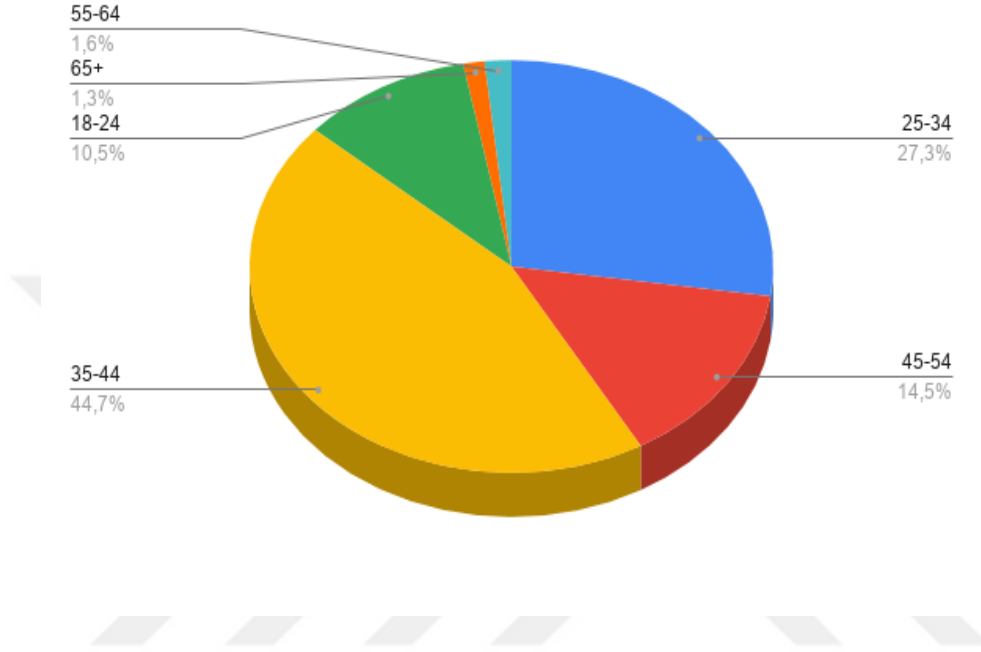
Şekil 1: Bireylerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 1 ve Şekil 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılım sağlayan bireylerin %76.6 (233 kişi) çoğunluğunu kadınlar olmak üzere, %23.4’ ünü (71 kişi) de erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 2: Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
18-24	32	10.5 %	10.5 %
25-34	83	27.3 %	37.8 %
35-44	136	44.7 %	82.6 %
45-54	44	14.5 %	97.0 %
55-64	5	1.6 %	98.7 %
65+	4	1.3 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Çalışmaya katılanların yaş oranlarına göre çoğunluğunu %44.7 (136 kişi) ile 35-44 yaş grubu oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla %27.3 (83 kişi) ile 25-34 yaş grubu, %14.5 (44 kişi) ile 45-54 arası yaş grubu, %10.5 (32 kişi) ile 18-24 yaş grubu, %1.6 (5 kişi) ile 55-64 yaş grubu, %1.3 (4 kişi) 65 yaş üstü gelmektedir.

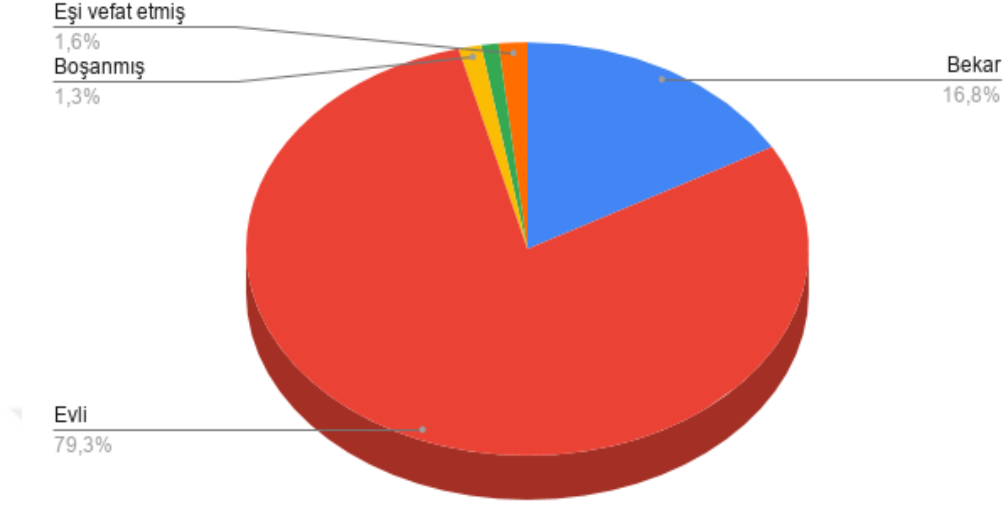
Şekil 2: Yaşlarına Göre Dağılımı

Tablo 3: Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Bekâr	51	16.8 %	16.8 %
Boşanmış	4	1.3 %	18.1 %
Evli	241	79.3 %	97.4 %
Eşi vefat etmiş	5	1.6 %	99.0 %
Nişanlı	3	1.0 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Tablo 3 ve Şekil 3'te katılımcıların medeni durumları görülmektedir. %16.8'i (51 kişi) bekâr, %79.3'ü (241 kişi) evli, %1.3'ü (4 kişi) boşanmış, %1.0'i

(3 kişi) nişanlı, %1.6'sı (5 kişi) eşi vefat eden katılımcılardır. Katılımcıların büyük bölümü evlidir.

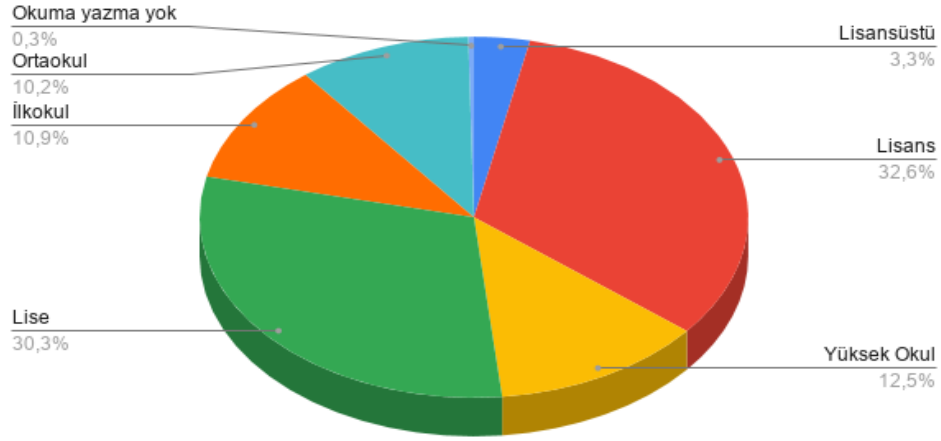

şekil 3: Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 4: Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Lisans	99	32.6 %	32.6 %
Lisansüstü	10	3.3 %	35.9 %
Lise	92	30.3 %	66.1 %
Okuma yazma yok	1	0.3 %	66.4 %
Ortaokul	31	10.2 %	76.6 %
Yüksek Okul	38	12.5 %	89.1 %
İlkokul	33	10.9 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Katılımcıların eğitim durumuna göre %32.6'sı (99 kişi) lisans, %30.3'ü (92 kişi) lise, %12.5'i (38 kişi) yüksekokul, %10.9'u (33 kişi) ilkokul, %10.2'si (31 kişi) ortaokul, %3.3'ü (10 kişi) lisansüstü, %0.3'ü (1 kişi) ise okuma yazması olmayan katılımcıları göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu lise ve lisans mezunları oldukları görölmektedir.

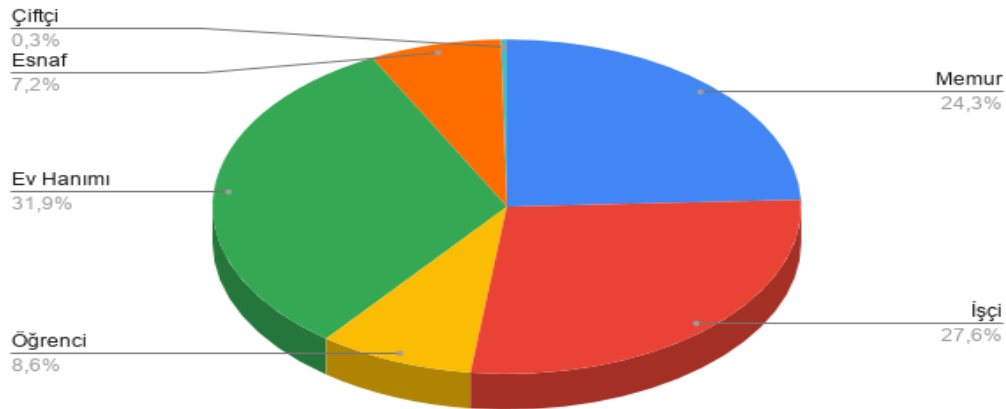

Şekil 4: Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 5: Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Esnaf	22	7.2 %	7.2 %
Ev Hanımı	97	31.9 %	39.1 %
Memur	74	24.3 %	63.5 %
Çiftçi	1	0.3 %	63.8 %
Öğrenci	26	8.6 %	72.4 %
İşçi	84	27.6 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Tablo 5 ve Şekil 5’te katılımcıların mesleki durumuna göre dağılım görülmektedir. Buna göre %31.9 (97 kişi) ev hanımı, %27.6 (84 kişi) işçi, %24.3 (74 kişi) memur, %8.6 (26 kişi) öğrenci, %7.2 (22 kişi) esnaf, %0.3’ü (1 kişi) çiftçidir.

Şekil 5: Mesleklerine Göre Dağılımı

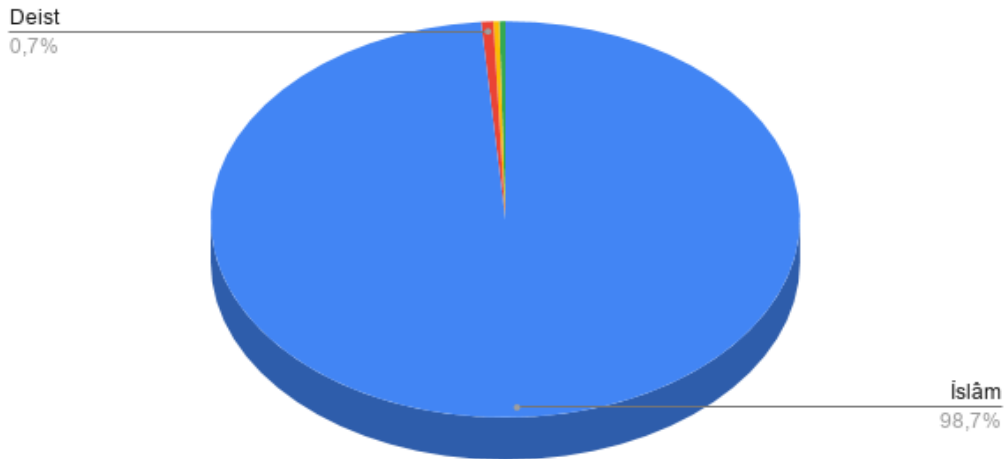
2.3. İTİKADÎ BULGULAR

Bu başlık altında bireylerin imanla ilgili sorulara verdiği cevaplar üzerinde durulacaktır. İnanç konusunda Allah'a, kitaplarına, peygamberlerine, meleklerine, ahiret gününe, öldükten sonra dirilip dirilmeyeceğimize, her şeyi bir ölçüye göre yaratıp yaratmadığına dair sorular bulunmaktadır.

Tablo 6: Dini İnanca Göre Dağılım

Dini İnanç	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Deizm	3	1.0 %	1.0 %
Hiç biri	1	0.3 %	1.3 %
İslâm	300	98.7 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Ankete katılanların %98.7 (300 kişi) İslâm dinine inandığını ifade ederken, %1.0'i (3 kişi) deist olduğunu, %0.3'ü (1 kişi) ise hiç biri seçeneği oluşturarak herhangi bir şeye inanmadığını belirtmiştir. İlk sebep olarak Tanrı'nın varlığını kabul eden deistlerin bir Allah inancı olduğunu ama İslâm dinindeki gibi yarattıklarıyla her an ilişki halinde değil de pasif bir Tanrı anlayışı olduğu düşünülebilmektedir. Hiç biri cevabın veren kişinin ateist veya agnostik (bilinemezci) olabileceği düşünülebilir. Bunlar kelamî görüş dahilinde tartışılabilir ancak çalışma okültistik inançlarla sınırlandırılmıştır.

Şekil 6: Dini İnanca Göre Dağılımı

Tablo 7: İman Esaslarına İnanma Durumuna Göre Dağılım

Allah'ın eşi ve benzeri olmadığına inanıyorum.			
	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	301	99.0 %	99.0 %
Kararsızım	3	1.0 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	
Allah'ın peygamber gönderdiğine inanıyorum.			
	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	294	96.7 %	96.7 %
Hayır	4	1.3 %	98.0 %
Kararsızım	6	2.0 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	
Allah'ın gönderdiği kitaplara inanıyorum.			
	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	295	97.0 %	97.0 %
Hayır	5	1.6 %	98.7 %
Kararsızım	4	1.3 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	
Meleklerin varlığına inanıyorum.			
	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	297	97.7 %	97.7 %
Hayır	3	1.0 %	98.7 %
Kararsızım	4	1.3 %	100.0 %
Toplam	304	100.0	
Ölümden sonra hayat olduğuna inanıyorum.			
	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	278	91.4 %	91.4 %
Hayır	13	4.3 %	95.7 %
Kararsızım	13	4.3 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	
Allah'ın bizim yapacaklarımızı önceden belirlediğine inanıyorum.			
	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	258	84.9 %	84.9 %
Hayır	22	7.2 %	92.1 %
Kararsızım	24	7.9 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Anket çalışmasında sorulan sorularımıza Tablo 7'ye göre, Allah'ın birliğine inanma konusunda % 99.0 (301 kişi) evet, %1.0 (3 kişi) ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Peygamberlere iman konusunda %96.7 (294 kişi) evet yanıtını verirken, %1.3 (4 kişi) hayır, %2.0 (6 kişi) kararsızdır. Kitaplara iman konusunda %97.0 (295 kişi) evet diyerek inandığını belirtmişken, %1.6 (5 kişi) hayır demiş, %1.3 (4 kişi) ise bu konuda kararsızdır. Meleklerle iman konusunda % 97.7 (297 kişi) inanırken, %1.0 (3 kişi) inanmadığını, %1.3 (4 kişi) ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Ahirete iman konusunda ölümden sonra bir hayat olduğuna inanma konusunda % 91.4 (278 kişi) evet inandığını ifade ederken, %4.3 (13 kişi)

inanmadığını ifade etmiş, %4.3 (13 kişi) ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Kaza ve kadere iman konusunda %84.9 (258 kişi) olumlu yanıt verirken, %7.2 (22 kişi) olumsuz, %7.9 (24 kişi) ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Tablo 8: Bireylerin Kendisini Dindar Bulmaya Yönelik Tutum Dağılımı

Kendimi dindar bulurum.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	236	77.6 %	77.6 %
Hayır	30	9.9 %	87.5 %
Kararsızım	38	12.5 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Çalışmaya katılan bireylerin %77.6'sı (236 kişi) kendini dindar bulurken, %9.9'u (30 kişi) kendini dindar bulmamaktadır. %12.5'i (38 kişi) ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

İman noktasında sorduğumuz sorulardan elde edilen bulgulardan yola çıkarak istatistiksel anlamda verilerin, normalden aşırı sapma göstermediği, bireylerin inançlarıyla iman konusunda tutumları arasında manidar bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

2.4. BÜYÜ İLE İLGİLİ BULGULAR

Bu kısımda, büyü ve falın dini hükmünü bilme, büyüye inanma durumu, büyüye başvurma nedenleri, büyüünün yaptırılıp yapılmadığına şahit olma durumu, büyüünün varlığına inanma, büyüünün etkisi olup olmadığı, korunma yolları gibi konular ile ilgili sorulan sorulardan elde edilen bulgular yer almaktadır.

2.4.1. Büyünün Gerçekliğine ve Etkisine İnanç

Büyü, tabiat kurallarına aykırı sonuçlar elde etme amacıyla olan kişilerin başvurdukları gizil işlem ve eylemlerin adıdır.²⁶⁷ İnsanlar tarih boyunca türlü sebeplerle büyüye başvurmuşlardır. Bu başlık altında çalışmaya katılan bireylerin büyüünün varlığına, gerçekliğine ve etki gücüne inanıp inanmadıkları ile ilgili elde edilen bulguların analizleri verilmiştir.

²⁶⁷ Türk Dil Kurumu, "Büyü", *Türkçe Sözlük*, TTK Yayınları, Ankara, 1998, C. 1, s. 369.

Tablo 9: Büyünün Varlığına ve Etkisine Dair Dağılım

Büyü gerçektir ve etkisi vardır.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	115	37.8 %	37.8 %
Katılmıyorum	64	21.1 %	58.9 %
Kararsızım	30	9.9 %	68.8 %
Katılıyorum	64	21.1 %	89.8 %
Kesinlikle Katılıyorum	31	10.2 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Büyünün gerçek olup etkisi vardır sorusuna ise %37.8 (115 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %21.1 (64 kişi) katılmıyorum, %9.9 (30 kişi) kararsızım, %21.1 (64 kişi) katılıyorum, %10.2 (31 kişi) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Büyünün gerçekliğine ve etkisinin olduğuna görüldüğü gibi yarısından fazla birey inanmamaktadır. Bu konuda yapılan Malatya’da büyü ile ilgili yapılan bir çalışmanın bulgularında bireylerin %93.8’i büyüün varlığına inanmaktadır.²⁶⁸ Büyünün varlığını kabul etmek ile uygulamak arasında fark olduğu için daha önce birisine büyü uygulamak konusunda, çalışmada %97.0 (295 kişi) daha önce büyü yapmadığını belirtmiştir. Böylelikle büyüün varlığına inanç ile uygulama alanında doğrusal bir orantı vardır.

2.4.2. Büyünün Etkin Gücüne Dair Görüşler

Tablo 10: Büyünün Etkin Gücüne Dair Dağılım

Büyünün etkin gücü cinler ve ruhlardır.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	137	45.1 %	45.1 %
Katılmıyorum	71	23.4 %	68.4 %
Kararsızım	53	17.4 %	85.9 %
Katılıyorum	25	8.2 %	94.1 %
Kesinlikle Katılıyorum	18	5.9 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Büyünün etkin gücü konusunda sorulan büyüün etkin gücü Allah’tır sorusuna %41.1 (125 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %22.0 (67 kişi) katılmıyorum, %15.1 (46 kişi) kararsızım, %8.9 (27 kişi) katılıyorum, %12.8 (39 kişi) kesinlikle katılıyorum ifadesini kullanmışlardır. Büyünün etkin gücü cinler ve ruhlardır sorusuna ise %45.1 (137 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %23.4 (71 kişi)

²⁶⁸ Nihal Aladar, “Büyüsel İşlemler Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması”, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ, 2009, s. 57.

katılmıyorum, %17.4 (53 kişi) kararsızım, %8.2 (25 kişi) katılıyorum, %5.9 (18 kişi) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 11: Büyünün Etkin Gücü Olup Olmadığına Dair Dağılım

Büyünün etkin bir gücü yoktur.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	100	32.9 %	32.9 %
Katılmıyorum	77	25.3 %	58.2 %
Kararsızım	51	16.8 %	75.0 %
Katılıyorum	32	10.5 %	85.5 %
Kesinlikle Katılıyorum	44	14.5 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Büyünün etkin bir gücü yoktur sorusuna Tablo 11’da görüldüğü gibi %32.9 (100 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %25.3 (77 kişi) katılmıyorum, %16.8 (51 kişi) kararsızım, %10.5 (32 kişi) katılıyorum, %14.5 (44 kişi) kesinle katılıyorum cevabını vermiştir.

2.4.3. Büyü Yapma ve Yaptırma Nedenlerine Dair Görüşler

Büyü çoğunlukla, sevmediği kimselerin zarar görmesi, kişilerin arasını bozmak, zarar vermek maksatlı yapılan büyüün etkisini bozmak, doktorların çaresiz kaldığı durumlar vb. durumlar için yapılmaktadır. Çalışmada büyüye başvurma sebepleri için olumlu ve olumsuz yönde sorduğumuz sorular sonucunda verilen cevaplardan elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 12: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı I

Eşlerin arasını düzeltmek için büyüye başvurulabilir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	204	67.1 %	67.1 %
Katılmıyorum	66	21.7 %	88.8 %
Kararsızım	15	4.9 %	93.8 %
Katılıyorum	10	3.3 %	97.0 %
Kesinlikle Katılıyorum	9	3.0 %	100.0 %
Toplam	304	100 %	

Eşlerin arasını düzeltmek için büyüye başvurulabilir sorusuna %67.1 (204 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %21.7 (66 kişi) katılmıyorum, %4.9 (15 kişi) kararsızım, %3.3 (10 kişi) katılıyorum, %3.0 (9 kişi) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 13: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı II

Çocuk sahibi olmak için büyüye başvurulabilir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	210	69.1 %	69.1 %
Katılmıyorum	65	21.4 %	90.5 %
Kararsızım	13	4.3 %	94.7 %
Katılıyorum	8	2.6 %	97.4 %
Kesinlikle Katılıyorum	8	2.6 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Çocuk sahibi olmak için büyüye başvurulabilir sorusuna %69.1 (210 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %21.4 (65 kişi) katılmıyorum, %4.3 (13 kişi) kararsızım, %2.6 (8 kişi) katılıyorum, %2.6 (8 kişi) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 14: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı III

Cinlerin verdiği rahatsızlıklardan korunmak için büyüye başvurulabilir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	190	62.5 %	62.5 %
Katılmıyorum	69	22.7 %	85.2 %
Kararsızım	19	6.3 %	91.4 %
Katılıyorum	18	5.9 %	97.4 %
Kesinlikle Katılıyorum	8	2.6 %	100.0 %
Toplam	304	100 %	

Cinlerin verdiği rahatsızlıklardan korunmak için büyüye başvurulabilir sorusuna % 62.5 (190 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %22.7 (69 kişi) katılmıyorum, %6.3 (19 kişi) kararsızım, %5.9 (18 kişi) katılıyorum, %2.6 (8 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Doktorların çaresiz kaldığı durumlarda ve bir kişiye zarar veren bir büyüyü bozmak için büyüye başvurulabileceğine ait sorulara verilen yanıtlarda Tablo 15'te görüldüğü gibi bunlara benzer oranlara sahiptir.

Tablo 15: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı IV

Doktorların çaresiz kaldığı durumlarda büyüye başvurulabilir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	194	63.8 %	63.8 %
Katılmıyorum	78	25.7 %	89.5 %
Kararsızım	10	3.3 %	92.8 %
Katılıyorum	9	3.0 %	95.7 %
Kesinlikle Katılıyorum	13	4.3 %	100.0 %
Toplam	304	100 %	

Doktorların çaresiz kaldığı durumlarda büyüye başvurulabilir sorusuna verilen yanıtlar %63.8 (194 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %25.7 (78 kişi) katılmıyorum, %3.3 (10 kişi) kararsızım, %3.0 (9 kişi) katılıyorum, %4.3 (13 kişi) kesinlikle katılıyorumdur. Selvi de araştırmasına katılan bireylere tedavi amacıyla büyücülere başvurup başvurmadıklarını sormuş, bireylerin % 86'den "hayır" cevabını almıştır.²⁶⁹

Tablo 16: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı V

Bir kişiye zarar veren bir büyüü çözmek için büyü yapılabilir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	162	53.3 %	53.3 %
Katılmıyorum	75	24.7 %	78.0 %
Kararsızım	27	8.9 %	86.8 %
Katılıyorum	23	7.6 %	94.4 %
Kesinlikle Katılıyorum	17	5.6 %	100.0 %
Toplam	304	100 %	

Bir kişiye zarar veren bir büyüü çözmek içinse %53.3 (162 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %24. 7 (75 kişi) katılmıyorum, %8.9 (27 kişi) kararsızım, %7.6 (23 kişi) katılıyorum, %5.6 (17 kişi) kesinlikle katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir.

Tablo 17: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı VI

Eşlerin arasını bozmak için büyüye başvurulabilir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	214	70.4 %	70.4 %
Katılmıyorum	63	20.7 %	91.1 %
Kararsızım	9	3.0 %	94.1 %
Katılıyorum	8	2.6 %	96.7 %
Kesinlikle Katılıyorum	10	3.3 %	100.0 %
Toplam	304	100 %	

Bunun yanında olumsuz mana da sorduğumuz eşlerin arasını bozmak için büyüye başvurulabilir sorusuna %70.4 (214 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %20.7 (63 kişi) katılmıyorum, %3.0 (9 kişi) kararsızım, %2.6 (8 kişi) katılıyorum, %3.3 (10 kişi) kesinlikle katılıyorum seçeneklerini işaretlemişlerdir.

²⁶⁹ Selvi, 2006, 76.

Tablo 18: Büyünün Yapılma Sebeplerine Dair Dağılımı VII

Yararlı işler için büyüye başvurulabilir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	192	63.2 %	63.2 %
Katılmıyorum	76	25.0 %	88.2 %
Kararsızım	13	4.3 %	92.4 %
Katılıyorum	12	3.9 %	96.4 %
Kesinlikle Katılıyorum	11	3.6 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Yararlı işler için büyüye başvurulabileceği konusunda bu duruma kesinlikle katılmayanlar %63.2 (192 kişi), katılmayanlar %25.0 (76 kişi), kararsız olanlar %4.3 (13 kişi), katılanlar %3.9 (12 kişi), kesinlikle katılmayanlar %3.6'dır (11 kişi).

2.4.4. Büyü ile ilgili Deneyimler

Tablo 19: Büyü Deneyimlerine Dair Dağılımı I

Daha önce bana büyü yapıldığını düşünüyorum.				Daha önce birine büyü yaptırdım.		
	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	162	53.3 %	53.3 %	228	75.0 %	75.0 %
Katılmıyorum	96	31.6 %	84.9 %	67	22.0 %	97.0 %
Kararsızım	23	7.6 %	92.4 %	2	0.7 %	97.7 %
Katılıyorum	15	4.9 %	97.4 %	5	1.6 %	99.3 %
Kesinlikle Katılıyorum	8	2.6 %	100.0 %	2	0.7 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %		304	100.0 %	

Tablo 19'da büyü ilgili deneyimler konusunda kendisine büyü yapıldığını düşünme sorusu karşısında %53.3 (162 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %31.6 (96 kişi) katılmıyorum, %7.6 (23 kişi) kararsızım, %4.9 (15 kişi) katılıyorum, %2.6 (8 kişi) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Aynı tabloda daha önce birine büyü yaptırdım sorusunda ise %75.0 (228 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %22.0 (67 kişi) katılmıyorum, %0.7 (2 kişi) kararsızım, %1.6 (5 kişi) katılıyorum, %0.7 (2 kişi) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 20: Büyü Deneyimlerine Dair Dağılımı II

Başkalarının büyü yaptığına şahit oldum.				Başkasına büyü yapıldığına şahit oldum.		
	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	180	59.2 %	59.2 %	169	55.6 %	55.6 %
Katılmıyorum	87	28.6 %	87.8 %	90	29.6 %	85.2 %
Kararsızım	8	2.6 %	90.5 %	9	3.0 %	88.2 %
Katılıyorum	23	7.6 %	98.0 %	21	6.9 %	95.1 %
Kesinlikle Katılıyorum	6	2.0 %	100.0 %	15	4.9 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %		304	100.0 %	

Başkalarının büyü yaptığına şahit oldum ifadesine %59.2 (180 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %28.6 (87 kişi) katılmıyorum, %2.6 (8 kişi) kararsızım, %7.6 (23 kişi) katılıyorum, %2.0 (6 kişi) kesinlikle katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Başkasına büyü yapıldığına şahit oldum sorusuna %4.9 (15 kişi) kesinlikle katılırken, %6.9 (21 kişi) katılıyorum, %3.0 (9 kişi) kararsızım, %29.6 (90 kişi) katılmıyorum, %55.6 (169 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Görüldüğü gibi çalışmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu büyü yapıldığına şahit olmadığını ifade ederken az da olsa %11.8'lik (36 kişi) bir kısmı başkasına büyü yapıldığına şahit olduğunu söylemiş bunların %4.9 'u (15 kişi) kesinlikle katılır bir şekilde büyüye şahit olduğuna inanmaktadır.

2.4.5. Büyünün İslâm'a Uygun Olup Olmadığına Dair Görüşler

Tablo 21: Büyünün Dini Hükümünü Bilme Durumuna Göre Dağılımı

Büyü ve fal gibi konuların dini hükmünü bilirim.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	91	29.9 %	29.9 %
Katılmıyorum	56	18.4 %	48.4 %
Kararsızım	26	8.6 %	56.9 %
Katılıyorum	62	20.4 %	77.3 %
Kesinlikle Katılıyorum	69	22.7 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Büyü ve fal konularının dini hükmünü bilirim sorusuna verilen cevaplar Tablo 21'de görülmektedir. Bu verilere göre %29.9 (91 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %18.4 (56 kişi) katılmıyorum, %8.6 (26 kişi) kararsızım, %20.4 (62 kişi) katılıyorum, %22.7 (69 kişi) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. İstanbul Küçükçekmece İlçesinde Kur'an kursu ve cami cemaati ile yapılan benzer

bir çalışmada “ büyü fal gibi konuların dini hükmü nedir? “ sorusuna çalışmaya katılan bireylerin % 79.2’si (202 kişi) “haram” cevabını vermiştir.²⁷⁰

Tablo 22: Büyünün Yapılmasının Uygunluğu Durumuna Göre Dağılımı

Büyü yapılması uygun değildir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	93	30.6 %	30.6 %
Katılmıyorum	33	10.9 %	41.4 %
Kararsızım	9	3.0 %	44.4 %
Katılıyorum	41	13.5 %	57.9 %
Kesinlikle Katılıyorum	128	42.1 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Tablo 22’de görüldüğü gibi büyü yapılması uygun değildir ifadesine bireylerin %30.6’sı (93 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %10.9’u (33 kişi) katılmıyorum, %3.0 (9 kişi) kararsızım, %13.5’i (41 kişi) katılıyorum, %42.1’i (128 kişi) kesinlikle katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir.

2.4.6. Büyüden Korunmak İçin Kur’ân Ayetlerine Sığınmaya İlişkin Görüşler

Tablo 23: Büyüden Korunmak İçin Kur’ân Ayetlerine Başvuranların Dağılımı

Büyüden korunmak için Kur’ân-ı Kerîm ayetlerine başvurmak bir çözüm yoludur.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	68	22.4 %	22.4 %
Katılmıyorum	30	9.9 %	32.2 %
Kararsızım	27	8.9 %	41.1 %
Katılıyorum	54	17.8 %	58.9 %
Kesinlikle Katılıyorum	125	41.1 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Büyüden korunmak için Kur’ân-ı Kerîm ayetlerine başvurmanın bir çözüm yolu olduğuna kesinlikle katılanlar %41.1 (125 kişi), katılanlar %17.8 (54 kişi), %8.9 (27 kişi) kararsız, %9.9 (30 kişi) katılmıyor, %22.4 (68 kişi) kesinlikle katılmamaktadır.

2.5. FAL İLE İLGİLİ BULGULAR

Fal, çeşitli aletlerle gelecekte haber vermenin yanında kaybolan nesneleri bulma, karışık bir durumda bilinmeyeni ortaya çıkarma²⁷¹ gibi yöntemler için de

²⁷⁰ Selvi, 2006, 75.

²⁷¹ Muallim Ömer Naci, *Lügati Naci*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1987, s. 76

kullanılan bir terimdir. İnsanlar, çok fazla çeşidi olan fala geçmişte olduğu kadar günümüzde de ilgi göstermektedir. Bu kısımda, bireylerin fala inanma durumları, baktırdıkları fal türleri, fal baktırmayı dini inançlarıyla ilişkili görüp görmedikleri ile ilgili konularda elde edilen bulgular yer almaktadır.

2.5.1. Fal İle İlgili Düşünceler

Tablo 24: Eğlence İçin Fala Bakanların Dağılımı

Eğlence için fal baktırım.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	112	36.8 %	36.8 %
Hayır	172	56.6 %	93.4 %
Kararsızım	20	6.6 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Tablo 24'te görüldüğü üzere eğlence amaçlı fal baktırma konusunda %36.8'i (112 kişi) eğlence amaçlı fal baktırabileceğini söylerken, %56.6'sı (172 kişi) eğlence amacıyla da olsa baktırmayacağını belirtmiştir. Bu konuda %6.6'sı (20 kişi) kararsız olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında bir ortamda içilen kahve sonrası fincan kapatmakta bireylerin fala dair ilgisi olduğunun göstergesi olabilir. Bununla ilgili sorumuzda (Tablo 25) bireylerin %61.5'i (187 kişi) arkadaş ortamlarında içilen bir kahve sonrası fincanı kapattığını, %36.2'si (110 kişi) hiç fincan kapatmadığını ifade ederken %2.3'ü (7 kişi) bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 25: Fincan Kapatma Durumuna Göre Dağılımı

İçtiğim bir kahve sonrası fincan kapattığım olmuştur.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	187	61.5 %	61.5 %
Hayır	110	36.2 %	97.7 %
Kararsızım	7	2.3 %	100.0 %
Toplam	304	100 %	

2.5.2. Baktırılan Fal Çeşitleri

Tablo 26: Kahve Falına Baktıranların Dağılımı

Daha önce kahve falına baktırdım.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	175	57.6 %	57.6 %
Hayır	128	42.1 %	99.7 %
Kararsızım	1	0.3 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Çalışmada kahve falından merak edilenleri öğrenme konusundaki tutum ise olumsuz yöndedir. %85.5 (260 kişi) kahve falından merak ettiklerini öğreneceğini düşünmezken, %8.6'sı (26 kişi) merak ettiklerini öğrenebileceğini düşünmektedir. Bu konuda kararsız kalanların oranı ise %5.9 yani 18 kişidir.

Tablo 27: Fal Çeşitlerine Göre Dağılımı

	Yıldız Falı			İşkambil Falı			Tarot Falı		
	Sayı	% Yüz de	Kümülat if %	Sayı	% Yüz de	Kümülat if %	Sayı	% Yüz de	Kümülat if %
Evet	47	15.5 %	15.5 %	32	10.5 %	10.5 %	37	12.2 %	12.2 %
Hayır	254	83.6 %	99.0 %	269	88.5 %	99.0 %	264	86.8 %	99.0 %
Kararsız ım	3	1.0 %	100.0 %	3	1.0 %	100.0 %	3	1.0 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %		304	100.0 %		304	100.0 %	

Kahve falında baktıranların dağılımı Tablo 26'da görüldüğü gibi %57.6'sı (175 kişi) evet, %42.1'i (128 kişi) hayır, %0.3 (1 kişi) ise kararsızımı işaretlemiştir. Bunun yanında Tablo 27'de başka fal çeşitlerinden biri olan yıldız falına baktıranlar %15.5 (47 kişi), yıldız falına baktırmayanlar ise %83.6'dır (254 kişi). İşkambil falına baktıranlar %10.5'ken (32 kişi), iskambil falına hiç baktırmamış olanların sayısı daha fazla olup %88.5'tir (269 kişi). Bir de tarot falı çok yaygın olmasa da %12.2 (37 kişi) baktırmış olup, %86.8 (264 kişi) hiç tarot falı baktırmamıştır. Bunların öncesinde hiç fal baktırmayan bir kesim vardır çalışmaya katılan 304 kişinin içinden %37.8 (115 kişi) hiç fal baktırmadığını, %60.2 (183 kişi) en az bir kere fal baktırdığını, %2.0'ı (6 kişi) bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Görüldüğü gibi kahve falı diğer fal türlerine göre muhtemelen daha kolay ulaşılmasından dolayı bireylerin çoğu kahve falına baktırmıştır. Anket 18 yaş altına uygulanmamıştır. Ancak konuyla ilgili başka bir çalışmada 14- 18 yaş aralığının fala inanmamasına rağmen kahve falına yönelimin daha çok olduğu görülmüştür.²⁷² Kişilerin sosyal ortamda uyum sağlamak, muhabbet etmek ve eğlenmek sebebiyle inanmasalar bile fal baktırdıklarını, fincan kapatmanın bir adet durumuna geldiğini

²⁷² Aydın, 2012, 99.

söylenbilir. Bu konuda yapılan başka bir araştırmaya göre kadınlar komşu, akraba ziyaretlerinde, arkadaş meclislerinde eğlence olsun diye fal baktırmaktadır.²⁷³

2.5.3. Fal Baktırmanın Dini İnançla İlişkilendirmeye Dair Görüşler

Tablo 28: *Fal Baktırmanın Dini İnançla İlişkisine Göre Dağılım*

Fal baktıranların kırk gün namazı kabul olmaz.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	65	21.4 %	21.4 %
Katılmıyorum	70	23.0 %	44.4 %
Kararsızım	92	30.3 %	74.7 %
Katılıyorum	42	13.8 %	88.5 %
Kesinlikle Katılıyorum	35	11.5 %	100.0 %
Toplam	304	100%	

Tablo 28’de, fal baktıranların dini hüküm hakkında kırk gün namazının kabul olmayacağı yönünde tutumları konusunda kabul olmayacağına kesinlikle katılanlar %11.5 (35 kişi), katılanlar %13.8 (42 kişi), kararsız kalanlar %30.3 (92 kişi), katılmayanlar %23.0 (70 kişi), kesinlikle katılanlar %21.4’tür (65 kişi). Bunun yanında falı dini inançlarıyla ilişkilendirenler Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: *Fal Bakmayı Dini İnançlarıyla İlişkilendirenlerin Dağılımı*

Fal baktırmak dini inançlarımla ilişkilidir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	139	45.7 %	45.7 %
Katılmıyorum	100	32.9 %	78.6 %
Kararsızım	12	3.9 %	82.6 %
Katılıyorum	29	9.5 %	92.1 %
Kesinlikle Katılıyorum	24	7.9 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Tablo 29’a göre fal dini inançlarımda ilişkilidir sorusuna %45.7’si (139 kişi) kesinlikle katılmazken, %32.9 (100 kişi) katılmıyorum, %3.9 (12 kişi) kararsızım, %9.5 (29 kişi) katılıyorum, %7.9 (24 kişi) ise kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

²⁷³ Fatma Yılmaz, “Kadınlar Arasındaki Hurafeler ve İslâm’ın Hurafelere Bakışı”, Diyanet İlmi Dergi, 2006, Cilt: 42, Sayı: 1, s. 25.

Tablo 30: *Falın Gelecekle İlgili Beklentilerine Cevap Vermesine Göre Dağılım*

Falın gelecekle ilgili beklentilerine cevap verdiği inandırım.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	10	3.3 %	3.3 %
Hayır	277	91.1 %	94.4 %
Kararsızım	17	5.6 %	100.0 %
Toplam	304	100 %	

Falın gelecekle ilgili beklentilerine cevap verdiği inandırma üzerine sorulan soruda %91.1 (277 kişi) cevap verdiği inandırmadığı cevabını verirken, %3.3 (10 kişi) cevap verdiği inandığını yani evet, %5.6 (17 kişi) kararsız olduğu cevabını vermiştir. Yapılan araştırmalardan da görüldüğü ki yaş kaç olursa olsun insanlar falın gelecekle ilgili beklentilerine cevap verdiği inandırılmamaktadır. Fala gayb hakkında bilgi elde etme gayesinden ziyade merak giderme, zaman geçirme, eğlenme amacıyla bakıp baktırdıkları yani bir psikolojik rahatlama sağladıkları görülmektedir.

2.6. ASTROLOJİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde burcunu bilme, astrolojiye inandırma durumu, sosyal medyadan veya gazetelerden günlük burcunu takip etme, bunların hayatına etki edip etmediği gibi durumlar incelenecektir.

Tablo 31: *Bireylerin Astrolojiye İnanma Durumuna Göre Dağılım*

Astrolojiye inandırım.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	108	35.5 %	35.5 %
Hayır	136	44.7 %	80.3 %
Kararsızım	60	19.7 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Tablo 32: *Bireylerin Burcunu Bilme Durumuna Göre Dağılım*

Burcunu bilirim.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	281	92.4 %	92.4 %
Hayır	21	6.9 %	99.3 %
Kararsızım	2	0.7 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Tablo 31'e göre ankete katılan bireylerin %35.5 (108 kişi) astrolojiye inandırırken, %44.7'si (136 kişi) inandırılmamaktadır. %19.7'si (60 kişi) ise bu soruda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Bireylerin burcunu bilip bilmeme durumuna göre

dağılım ise Tablo 32’de verilmiştir. Buna göre %92.4 (281 kişi) burcunu bilirken, %6.9’u (21 kişi) bilmemektedir, %0.7 (2 kişi) ise bu durumda kararsızdır.

Tablo 33: Bireylerin Günlük Burcunu Okuma Durumuna Göre Dağılım

Gazete veya internetten günlük burcunu okurum.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Evet	65	21.4 %	21.4 %
Hayır	219	72.0 %	93.4 %
Kararsızım	20	6.6 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Ankete katılanların %21.4’ü (65 kişi) gazetelerden günlük burcunu okurken, %72’si (219 kişi) günlük burcunu okumamaktadır. %6.6’sı (20 kişi) kararsız seçeneğini işaretlemiştir. Bireylerin sosyal medya üzerinde burçlar hakkında bilgi paylaşımı yapan hesapları takip edip etmemek üzerine sorulan soruya %81.6 (248 kişi) hayır demişken, %15.5 (47 kişi) evet demiştir.

Tablo 34: Bireylerin Okuduğu Burç Yorumlarının Günlük Hayatına Etkisinin Varlığına Göre Dağılım

Okuduğum burç yorumları günlük hayatımı etkiler.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle katılmıyorum	144	47.4 %	47.4 %
Katılmıyorum	137	45.1 %	92.4 %
Kararsızım	17	5.6 %	98.0 %
Katılıyorum	5	1.6 %	99.7 %
Kesinlikle katılıyorum.	1	0.3 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Gazete ve sosyal medya yoluyla okudukları burç yorumlarının bireylerin günlük hayatlarını etkileyip yönlendirmesine dair soruda %47.4 (144 kişi) kesinlikle etkilemediğini, %45.1 (137 kişi) kesinliğinden emin olmayarak etkilemediğini belirtmişlerdir. %5.6’sı (17 kişi) bu konuda kararsız kalırken, etkilediğini düşünen %1.6 (5 kişi) ve kesinlikle etkilediğini düşünen %0.3 (1 kişi) vardır.

Tablo 35: Bireylerin Yıldızlara Bakarak Çıkarılan Yorumların Tahminine Göre Dağılımı

Yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümler sadece tahmindir.	Sayı	% Yüzde	Kümülatif %
Kesinlikle katılmıyorum	69	22.7 %	22.7 %
Katılmıyorum	51	16.8 %	39.5 %
Kararsızım	38	12.5 %	52.0 %
Katılıyorum	98	32.2 %	84.2 %
Kesinlikle katılıyorum.	48	15.8 %	100.0 %
Toplam	304	100.0 %	

Yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümler sadece tahmindir sorusuna %22.7 (69 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %16.8 (51 kişi) katılmıyorum, %12.5 (38 kişi) kararsızım, %32.2 (98 kişi) katılıyorum, %15.8 (48 kişi) kesinlikle katıldığını belirtmiştir.

2.7. CİNSİYETE GÖRE BÜYÜ, FAL VE ASTROLOJİYE DAİR TUTUMLAR

Cinsiyet, tutumların değişmesinde önemli bir değişkendir. Yapılan çeşitli araştırmalarda büyü, fal ve astroloji gibi okültistik tutumlarla davranışlar konusunda kadınlar ve erkekler arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kadınların mistik tecrübe şekillerine ve parapsikolojik hadiselerle, erkeklere nazaran daha ilgili olmaları araştırmalardaki farklılıkların nedenlerinden sayılabilir. Bu bölümde çalışmaya katılan bireylerin büyü, fal ve astroloji ile ilgili kanaat düzeylerinin cinsiyete göre farklı olup olmadığı incelenmiştir. Bu ilişkiyi incelerken bağımsız grup t testi ve Levene's homojenlik testi uygulanmıştır. Sonucunda büyü, fal ve astroloji hakkındaki tutumlar arasında manidar bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

2.7.1. Büyü ile İlgili Tutumlarda Cinsiyete Bağlı Farklar

Bu başlık altında cinsiyet ile büyü ile alakalı görüşlerde, “büyüye inanma, zarar veren bir büyüü büyü ile çözme, büyüden korunmak için Kur’ân ayetlerine sığınma ile ilişkin tutumlar” yer almaktadır. “Büyüye inanç konusunda kadınlar ve erkekler arasında nasıl bir farklılık vardır? Büyünün çözülmesi için büyüye başvurmak konusunda kızlar ve erkekler arasında farklılık var mıdır? Büyüden korunma maksatlı ayetlere başvurma eğilimi kadınlarda ve erkeklerde nasıldır?” soruları, yapılan t-test analiziyle ele alınıp, bulgular tablo şeklinde sunulmuştur.

Tablo 36: Cinsiyetlerinin Büyü ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım

Soru	Cinsiyet	N	M	SD	t	p
Büyü gerçektir ve etkisi bulunur.	Kadın	233	2.49	1.41	0.926	0.955
	Erkek	71	2.31	1.48		
Bir kişiye zarar veren bir büyüü çözmek için büyüye başvurulabilir.	Kadın	233	1.84	1.14	-1.01	0.313
	Erkek	71	2.00	1.33		
Büyüden korunmak için Kur’ân ayetlerine sığınmak çözüm yoludur.	Kadın	233	3.50	1.61	0.857	0.392
	Erkek	71	3.31	1.65		

Tablo 36’da görüldüğü gibi, “büyünün gerçek olduğuna ve etkisi bulunduğuna inanma” konusunda kadınlar (M=2.49) ile erkekler (M=2.31) arasında kadınların erkeklere göre ortalamada daha yüksek çıkmasına rağmen, homojenlik testi sonuçlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür ($p=0.955>0.05$). 14-18 yaş grubuna yaptığı çalışmada Altın, p değerinin 0.05’ten küçük çıkmasıyla, erkeklere göre kızların büyüünün gerçekliğine ve etki gücüne inanma eğilimlerinin fazla olduğu sonucunu ortaya koymuştur.²⁷⁴ Altın’ın Araştırması Şirin’in yaptığı araştırma analiziyle bu konuda paralellik göstermiştir. Şirin’e göre kadınların erkeklere göre büyüye daha fazla önem verdiği sonucu çıkmıştır.²⁷⁵ Bunun sebebi kadınlarda merak duygusunun erkeklerden daha kuvvetli olması olabileceği düşünülmüştür. Buna ek olarak da erkeklerin kadınlara göre daha rasyonel düşündüklerini mistik inançlara daha şüpheli yaklaştıkları konusunda Aydın görüşünü ifade etmiştir. Bu çalışmada konuya daha farklı yaklaşılmış ve rasyonellik konusunda bulgulardan yola çıkarak böyle bir çıkarımda bulunulamayacağı söylenebilir.

Aynı tabloda bir kişiye zarar veren bir büyüü çözmek için büyüye başvurulabilir sorusunun cinsiyet değişkenine göre analizine bakarak, kadınların ortalamarı (M=1.84) erkeklere (M=2.00) göre daha düşüktür. Fakat kadınlar ve erkekler arasındaki bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bir düzeye ulaşmamıştır ($p=0.148>0.05$). Bu verilere bakarak ortalamaların 2,5’in altında olması temel alınarak, hem kadınların hem de erkeklerin zarar veren bir büyüü çözmek için başka bir büyüye başvurmak konusunda olumsuz düşündükleri ve uygun olmadığı görüşünde benzerlik oluşturdıkları anlaşılmaktadır.

Büyüden korunmak için Kur’ân ayetlerine başvurmak konusunda verilere bakacak olursak, kadınlar (M=3.50) ve erkekler (M=3.31) arasında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını görülmektedir ($p=0.509>0.05$). Ortalamanın 2,5’in üzerinde olması da kadınların ve erkeklerin büyüden korunmak için Kur’ân ayetlerine başvurulabileceğini uygun bulduklarını söylenebilir.

²⁷⁴ Aydın, 2012, 102.

²⁷⁵ Turgay Şirin, *Metafizik Varlıklardan Cinlere İnancın Psiko-Sosyal Boyutları*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, 2006, s128.

2.7.2. Fal İle İlgili Tutumlarda Cinsiyete Bağlı Farklar

Fal ile ilgili tutum, falın gelecek ile ilgili beklentilerine cevap vermesi, içilen bir kahve sonrası fincanın kapatılması ile yakından ilgili sayılabilir. “Fal ile ilgili tutumlarda kadınlar ve erkekler arasında belirgin bir fark var mıdır?” sorusuna cevap bulmak amacıyla t-testi analizi yapılmış ve Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: Cinsiyetlerinin Fal ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım

Soru	Cinsiyet	N	M	SD	t	p
Falın gelecek ile ilgili beklentilerime cevap verdiğine inanırım.	Kadın	233	2.01	0.301	1.08	0.282
	Erkek	71	2.06	0.287		
Bir ortamda içtiğim kahve sonrası fincan kapattığım olmuştur.	Kadın	233	1.37	0.518	2.30	0.022
	Erkek	71	1.54	0.581		
Fal baktıranların kırk gün namazı kabul olmaz.	Kadın	233	2.86	1.28	3.76	<.001
	Erkek	71	2.23	1.08		

Çalışmaya katılan bireylerin falın gelecekle ilgili beklentilerine cevap vermesine inançlarını gösteren sonuçlar bakımından kadınların (M=2.01) ortalamasının, erkeklere (M=2.06) göre düşük olmasına rağmen, gruplar arasında manidar bir ilişki saptanmamıştır ($p=0.282>0.05$). Bu durumda kadınların ve erkeklerin falın gelecekteki beklentilerine cevap vereceği düşüncesi hemen hemen aynıdır ve beklentilerine cevap vermediği yönünde birleştiklerini göstermektedir. Çobanoğlu yaptığı araştırmada manidar bir farklılık bularak kadınların erkeklere göre fala daha çok ilgi duyduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁷⁶ Aynı çalışmada ankete katılan bireylerin %78.8’i falın gelecekle ilgili beklentilerine cevap vermediğini ifade ederek bu konuda kadınlar ve erkekler aynı görüştedir.

Bir ortamda içtiğim kahve sonrası fincan kapattığım olmuştur sorusuna erkeklerin (M=1.54) kadınlara (M=1.37) göre daha yüksek çıkmış ve aralarındaki ilişkide manidar bir farklılık gözlenmiştir ($p=0.022<0.05$). Erkeklerin kadınlardan daha çok bir ortamda içtiği kahve sonrası fincan kapattığı sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir tezde örneklem çoğaltılarak ve gruplar arasında homojen bir sayıya ulaşıldığında daha sağlıklı bir sonuç elde edilebilir.

Anket çalışmasında fal baktıranların kırk gün namazı kabul olmaz sorusunu fal konusunda dini hükmü bilme ile ilgili sorulmuş ve bu düşüncenin fal

²⁷⁶ Abdullah Çobanoğlu, *Halk Arasında Yaşayan Hurafeler Üzerine Bir Alan Araştırması*, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya, 2006, s. 66.

konusundaki tutumu değiştirip değiştirmeyeceği konusuna bir ön bilgi edinmek istenmiştir. Kadınların (M=2.86) erkeklere (M=2.33) göre daha fazla bir bilgiye sahip olduğunu aralarındaki ilişkide anlamlı bir farklılık olmasından anlaşılabilir ($p=0.001<0.05$). Kadınlar erkeklere göre fal baktıranların kırk gün namazının kabul olmayacağı görüşüne daha fazla inanmaktadırlar.

2.7.3. Astroloji İle İlgili Cinsiyete Bağlı Farklılıklar

Astroloji ile ilgili tutum, astrolojiye inanma, okuduğu burç yorumlarının hayatını etkileme ve yıldızlara bakılarak yapılan yorumların tahmini olma tutumu konusunda cinsiyet değişkeni ile t-test yapılmış ve bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 38: Cinsiyetlerinin Astroloji ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım

Soru	Cinsiyet	N	M	SD	t	p
Astrolojiye inanırım.	Kadın	233	1.78	0.748	2.67	0.008
	Erkek	71	2.04	0.620		
Okuduğum burç yorumları günlük hayatımı etkiler.	Kadın	233	1.66	0.720	1.63	0.104
	Erkek	71	1.51	0.606		
Yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümler yalnızca tahminidir.	Kadın	233	3.12	1.36	2.31	0.021
	Erkek	71	2.68	1.58		

Çalışmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkeni ile astrolojiye inanma durumu arasında erkeklerin (M=2.04) kadınlara (M=1.78) göre inanma seviyesinin daha yüksek olduğunu aralarındaki değere bakıldığında manidar bir farklılık bulunduğunu görölmektedir ($p=0.008<0.05$). Köse'nin Uludağ Sarıalan bölgesinde yerli ve yabancı turistler üzerinde yaptığı çalışmada p değeri 0.862 çıkan sonuça cinsiyet ile astrolojiye inanma tutumu arasında manidar bir farklılık çıkmamıştır.²⁷⁷

Burç yorumlarının okunduktan sonra günlük hayat etki ettiğini düşünme konusunda cinsiyet değişkenine bağlı kadınlar (M=1.66) erkeklere (1.51) kıyasla değer olarak daha yüksek olsa da cinsiyet ile burç yorumlarının günlük hayatı etkileme arasında manidar bir ilişki yoktur. ($p=0.104>0.05$).

Yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümlerin tahmini olduğunu düşünme konusunda cinsiyet değişkenine bağlı olarak kadınların (M=3.12) erkeklere (M=2.68) nazaran tahmini olduğunu düşünme oranı yüksektir ve anlamlı bir farklılık vardır ($p=0.021<0.05$).

²⁷⁷ Köse, 2008, 100.

2.8. YAŞA GÖRE BÜYÜ, FAL VE ASTROLOJİYE DAİR TUTUMLAR

Yaş insanların bir konuya karşı tutumunda önemli bir faktördür. İnsanların yaşları ilerledikçe düşünceleri, fikirleri ve inanışları değişebilir. Kişinin bireysel tecrübeleri arttıkça görüşleri farklılık gösterebilir. Bu bölümde yaş değişkeninin büyü, fal ve astroloji ile ilgili tutumları karşılaştırılarak incelenecektir. Yaş değişkeni çoklu kategori içermesinden dolayı karşılaştırmada One Way Anova testi uygulanmış, belirlenmiş sorularda aralarında anlamlı bir fark olup olmadığı tespit edilmiştir.

2.8.1. Büyü İle İlgili Yaşa Bağlı Farklılıklar

Çalışmaya katılan bireylerin “büyüye inanma, bir kişiye zarar veren bir büyüyle başka bir büyüyle çözme, büyüden korunmak için Kur’ân Ayetlerine sığınmanın bir çözüm yolu olduğunu düşünme” sorularıyla yaş değişkeni karşılaştırılmış olup sorulan üç sorudan ikisi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Veriler Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39: Yaşın Büyü ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım

Soru	Yaş	N	M	SD	F	p
Büyü gerçektir ve etkisi bulunur.	18-24	32	2.91	1.400	6.02	0.002
	25-34	82	2.80	1.444		
	35-44	137	2.19	1.337		
	45-54	45	2.33	1.508		
	55-64	4	1.25	0.500		
	65+	4	2.75	2.062		
Bir kişiye zarar veren bir büyüyle büyü çözmek için büyü büyü yapılabilir.	18-24	32	1.72	0.888	1.06	0.417
	25-34	82	1.84	1.127		
	35-44	137	1.86	1.183		
	45-54	45	1.98	1.422		
	55-64	4	1.50	0.577		
	65+	4	3.50	1.732		
Büyüden korunmak için Kur’ân ayetlerine sığınmak bir çözüm yoludur.	18-24	32	3.72	1.508	5.07	0.004
	25-34	82	3.68	1.655		
	35-44	137	3.32	1.595		
	45-54	45	3.16	1.692		
	55-64	4	3.25	1.708		
	65+	4	4.75	0.500		

Tablo 39’da görüldüğü gibi yaş değişkeni ile büyü gerçektir ve etkisi vardır sorusuna verilen cevaplarda, 18-24 yaş (M=2.91), 25-34 yaş (M=2.80), 35-44 yaş (M=2.19), 45-54 yaş (M=2.33), 55-64 yaş (M=1.25), 65 yaş üstü (M=2.75) arasında büyüün varlığı ve etkisi tutumunda manidar bir farklılık vardır ($p=0.002<0.05$).

Tablo 39'a göre büyüünün varlığına ve etkisine en çok inanan 18-24 yaş grubu olmuştur. Bunu 25-34 yaşın takip etmesi de genç yaştaki kişilerin büyüünün varlığına ve etkisine inancı yüksektir. Büyüünün varlığına ve etkisine en az inanan grup ise 55-64 yaş arasını göstermektedir.

Bir kişiye zarar veren bir büyüü çözmek için büyü yapılabilir sorusuna verilen cevaplar yaş değişkeni ile karşılaştırıldığında 18-24 yaş (M=1.72), 25-34 yaş (M=1.84), 35-44 yaş (M=1.86), 45-54 yaş (M=1.98), 55-64 yaş (M=1.50), 65 yaş üstü (M=3.50) gruplarının arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.417>0.05$).

Ankete katılan bireylerin yaş değişkeni ile büyüden korunmak için Kur'ân ayetlerine sığınmanın bir çözüm yolu olduğunu düşünme tutumuyla 18-24 yaş (M=3.72), 25-34 yaş (M=3.68), 35-44 yaş (M=3.32), 45-54 yaş (M=3.16), 55-64 yaş (M=3.25), 65 yaş üstü (M=4.75) arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=0.004<0.05$). Buna göre 18-24 yaş ve 24- 34 yaş aralıkları yüksek çıkarken, en yüksek çıkan grup 65 yaş üstüdür. Bu değerlere bakarsak 35-44 yaş 45-54 yaş ve 55-64 yaş arası diğerlerine nazaran büyüden korunmak için Kur'ân ayetlerine sığınma tutumu daha düşüktür. Gençlerin büyüye ve etkisine inanma konusunda diğer gruplara göre daha yüksek çıkmasıyla bağlantılı olarak ondan korunmak için Kur'ân ayetlerine sığınmayı kuvvetli bir çözüm yolu olarak gördükleri söylenebilir. Yaş ilerledikçe 65 yaş üstünün de aynı fikirde olduğunu bulgulara bakarak varsayılabilir.

2.8.2. Fal İle İlgili Yaşa Bağlı Farklılıklar

Bu bölümde çalışmaya katılan bireylerin fala inanma, daha önce kahve falına baktırması, falı dini inançlarıyla ilişkilendirmesi ile yaş değişkeni karşılaştırılmış ve bulgular tablo halinde verilip, analiz edilmiştir.

Tablo 40: Yaşın Fal ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım

Soru	Yaş	N	M	SD	F	p
Daha evvel kahve falına baktırdım.	18-24	32	1.22	0.420	2.72	0.056
	25-34	82	1.34	0.477		
	35-44	137	1.49	0.516		
	45-54	45	1.56	0.503		
	55-64	4	1.50	0.577		
	65+	4	1.25	0.500		
Fal baktırmak dini inançlarımla ilişkilidir.	18-24	32	1.91	1.088	1.72	0.182
	25-34	82	2.09	1.249		
	35-44	137	1.96	1.224		
	45-54	45	2.13	1.517		
	55-64	4	1.25	0.500		
	65+	4	2.50	1.732		

Tablo 40'a göre yaş değişkeni ile daha evvel kahve falına baktırdım sorusunun cevapları karşılaştırılmıştır. Buna göre kahve falına baktırmayla 18-24 yaş (M=1.22), 25-34 yaş (M=1.34), 35-44 yaş (M=1.49), 45-54 yaş (M=1.56), 55-64 yaş (M=1.50) ve 65 yaş üstü (M=1.25) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Aynı şekilde fal baktırmanın dini inancıyla ilişkili olduğu tutumu ile 18-24 yaş (M=1.91), 25-34 yaş (M=2.09), 35-44 yaş (M=1.96), 45-54 yaş (M=2.13), 55-64 (M=1.25) ve 65 yaş üstü (M=2.50) arasında manidar bir farklılık yoktur.

2.8.3. Astroloji İle İlgili Yaşa Bağlı Farklılıklar

Çalışmaya katılan bireyler arasında yapılan analizde bu başlık altında astrolojiye inanma, okuduğu burç yorumlarının günlük hayatını etkileme gibi soruların yaş değişkenine bağlı anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı incelenmiş olup veriler Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41: Yaşın Astroloji ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım

Soru	Yaş	N	M	SD	F	p
Astrolojiye inanırım.	18-24	32	1.53	0.803	4.97	0.006
	25-34	82	1.66	0.724		
	35-44	137	1.93	0.688		
	45-54	45	2.02	0.657		
	55-64	4	2.75	0.500		
	65+	4	2.00	0.816		
Okuduğum burçlar günlük hayatımı etkiler.	18-24	32	1.81	0.693	1.12	0.390
	25-34	82	1.72	0.850		
	35-44	137	1.58	0.615		
	45-54	45	1.49	0.626		
	55-64	4	1.50	0.577		
	65+	4	1.50	0.577		

Bireyler arasında astrolojiye inanma tutumu ve yaş değişkeni karşılaştırılmış buna göre 18-24 yaş (M=1.53), 25-34 yaş (M=1.66), 35-44 yaş

(M=1.93), 45-54 yaş (M=2.02), 55-64 yaş (M=2.75) ve 65 yaş üstü (M=2.00) arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.006<0.05$). Verilere göre 55-64 yaş grubu astrolojiye diğer gruplara göre daha çok inanmaktadır. Büyünün aksine 18-24 yaş arası diğer gruplar arasında en düşük çıkan, astrolojiye en az inanan gruptur. Genç yaştakilerin ileri yaşa göre astrolojiye inanma tutumu daha düşüktür.

Okuduğu burç yorumlarının günlük hayatını etkileme karşısındaki tutumları yaş ile karşılaştırdığımızda, 18-24 yaş (M=1.81), 25-34 yaş (M=1.72), 35-44 yaş (M=1.58), 45-54 yaş (M=1.49), 55-64 yaş (M=1.50) ve 65 yaş üstü (M=1.50) arasında manidar bir fark bulunmamıştır.

2.9. DİNDAR OLMA DURUMUNA GÖRE BÜYÜ, FAL VE ASTROLOJİYE DAİR TUTUMLAR

Bu başlık altında araştırmaya katılan bireylerin büyü, fal ve astrolojiye bağlı tutumlarının, kendilerini dindar bulma oranlarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

2.9.1. Büyü İle İlgili Dindar Olma Durumuna Bağlı Farklılıklar

Bu bölüm çalışmaya katılan bireylerin “büyüye inanma, bir kişiye zarar veren bir büyüü başka bir büyüyle çözme, büyüden korunmak için Kur’ân ayetlerine sığınma ve büyüünün dini inanca zarar verip vermediğine dair tutumlarının kendilerini dindar bulmaları ile bir ilişkisi var mıdır? gibi soruların cevabı araştırılmıştır. Bu nedenle değişkenler arası analiz için One Way Anova testi uygulanarak analiz yapılmıştır. Karşılaştırılan üç soruda yalnızca bir kişiye zarar veren bir büyüü çözmek için büyü yapılabilir sorusu ile dindar olma değişkeni arasında manidar bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 42: *Dindar Olma Durumunun Büyü ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım*

Soru	Dindar Olma Durumu	N	M	SD	F	p
Büyü gerçektir ve etkisi bulunur.	Dindar olduğunu düşünenler	236	2.42	1.44	0.952	0.392
	Dindar olmadığını düşünenler	30	2.80	1.49		
	Dindarlıkta kararsız olanlar	38	2.37	1.28		
Bir kişiye zarar veren bir büyüü çözmek için büyü yapılabılır.	Dindar olduğunu düşünenler	236	1.87	1.215	4.56	0.014
	Dindar olmadığını düşünenler	30	2.33	1.269		
	Dindarlıkta kararsız olanlar	38	1.55	0.828		
Büyüden korunmak için Kur'ân ayetlerine sığınmak bir çözüm yoludur.	Dindar olduğunu düşünenler	236	3.44	1.64	0.0529	0.948
	Dindar olmadığını düşünenler	30	3.53	1.48		
	Dindarlıkta kararsız olanlar	38	3.47	1.61		

Tablo 42’de görüldüğü üzere, büyüün gerçek olup etkisi olduğuna dair düşünce ile dindar olma arasındaki ilişkide dindar olduğunu düşünenlerin (M=2.42) dindar olmadığını düşünenlere (M=2.80) göre daha düşük olmasına rağmen büyüye inanma ile dindar olma değişkeni arasında manidar bir farklılık yoktur ($p=0.392>0.05$).

Aynı tabloda bir kişiye zarar veren bir büyüü çözmek için büyü yapılacağına dair tutumda dindar olduğunu düşünenler(M=1.87), dindar olmadığını düşünenlere (M=2.33) göre daha düşük çıktığı ve aralarındaki ilişkide anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır ($p=0.014<0.05$). Bu demek oluyor ki örneklemdeki bireylerin zarar veren bir büyüü başka bir büyü ile çözmek konusundaki tutumu ile dindar olması arasında bir ilişki olup dindar olduğunu düşünenlerin dindar olmadığını düşünenlere göre bu duruma karşı daha olumsuz yaklaştığı anlaşılabılır. Dindar olma seviyesi arttıkça çözüm için büyüye başvurma ters orantılıdır.

Büyüden korunmak için Kur’ân ayetlerine sığınmak bir çözüm yoludur sorusuyla kendini dindar bulma değişkeni arasında ise, dindar olduğunu düşünenler (M=3.44), dindar olmadığını düşünenler (M=3.53) ve dindarlıkta kararsız olanlar (M=3.47) arasındaki yakınlık bakımından anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p=0.948>0.05$). Bu durumda dindarlık ölçüsü fark etmeksizin bu üç grubunda büyüden korunmak için Kur’ân ayetlerine sığınmanın bir çözüm yolu olabileceğini düşündüğü görülmektedir.

2.9.2. Fal İle İlgili Dindar Olma Durumuna Bağlı Farklılıklar

Bu başlık altında çalışmaya katılan bireylerin dindar olma durumlarıyla fala inanma, falın gelecek ile ilgili beklentilerine cevap verdiğiğine inanma tutumları arasındaki ilişki irdelenmiş ve One Way Anova testi ile verilerin analizleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 43: Dindar Olma Durumunun Fal ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım

Soru	Dindar Olma Durumu	N	M	SD	F	p
Bir arkadaş ortamında içtiğim kahve sonrası fincan kapattığım olmuştur.	Dindar olduğunu düşünenler	236	1.45	0.540	5.43	0.007
	Dindar olmadığını düşünenler	30	1.20	0.407		
	Dindarlıkta kararsız olanlar	38	1.29	0.565		
Falın gelecek ile ilgili beklentilerime cevap verdiğiğine inanırım.	Dindar olduğunu düşünenler	236	2.00	0.269	2.09	0.135
	Dindar olmadığını düşünenler	30	2.13	0.346		
	Dindarlıkta kararsız olanlar	38	2.05	0.399		

Tablo 43'e göre bir arkadaş ortamında içilen kahve sonrası fincan kapatmak fala inançla ilişkilendirilebilir. Bu soruya verilen cevap ankete katılan bireylerin dindar olma durumu ile karşılaştırıldığında dindar olduğunu düşünenlerin (M=1.45) dindar olmadığını düşünenlere (M=1.20) göre daha yüksek çıkmış olup dindarlıkta kararsız olanlar (M=1.29) bu iki grup arasında bir değere sahiptir. Bu değerlerin arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.007<0.05$). Bu demek oluyor ki dindar olduğunu düşünenler dindar olmadığını düşünenlere kıyasla bir arkadaş ortamında içilen bir kahve sonrası fincan kapatmıştır.

Aynı tabloya göre falın gelecekle ilgili beklentilerine cevap verdiğiğine inanmanın kendini dindar görme değişkeniyle karşılaştırıldığında dindar olduğunu düşünenler (M=2.00), dindar olmadığını düşünenler (M=2.13), dindarlıkta kararsız olanlar (M=2.05) arasında küçük farklar olsa da aralarında anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0.135>0.05$).

2.9.3. Astroloji İle İlgili Dindar Olma Durumuna Bağlı Farklılıklar

Bu bölümde çalışmaya katılan bireylerin dindar olma durumuyla astrolojiye inanma ve yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümlerin tahmini olduğunu düşünmeye

dair tutumları One Way Anova testi kullanılarak analiz edilmiş olup sonuçlar aşağıdaki Tablo 44'te verilmiştir.

Tablo 44: *Dindar Olma Durumunun Astroloji ile İlgili Tutumlarına Etkisine Göre Dağılım*

<i>Soru</i>	<i>Dindar Olma Durumu</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Astrolojiye inanırım.	Dindar olduğunu düşünenler	236	1.88	0.711	1.47	0.239
	Dindar olmadığını düşünenler	30	1.67	0.758		
	Dindarlıkta kararsız olanlar	38	1.74	0.795		
Yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümler sadece tahmindir.	Dindar olduğunu düşünenler	236	2.90	1.44	4.80	0.012
	Dindar olmadığını düşünenler	30	3.67	1.35		
	Dindarlıkta kararsız olanlar	38	3.24	1.24		

Tablo 44'e göre dindar olma durumu değişkeniyle astrolojiye inanma tutumu karşılaştırılmış, dindar olduğunu düşünenlerin (M=1.88) dindar olmadığını düşünenler (M=1.67) ve dindarlıkta kararsız olanlar (M=1.74) arasında manidar bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.239>0.05$).

Aynı tabloda dindar olma değişkeni ve yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümlerin tahmini olduğunu düşünme arasındaki analizde, dindar olduğunu düşünenler (M=2.90), dindar olmadığını düşünenlere (M=3.67) ve dindarlıkta kararsız olanlara (M=3.24) göre düşük çıkması arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0.012<0.05$). Buna göre dindar olduğunu düşünenler, dindar olmadığını düşünenler ve dindarlıkta kararsız olanlara göre yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümlerin tahmini olduğuna daha az inanmaktadır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

“Halk Arasında Yaygın Olan Okültistik İnançların Değerlendirilmesi (Ordu Altınordu Örneği)” adlı çalışma giriş, iki ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, problemleri, hipotezleri, önemi, ön kabulleri, sınırlılıkları, Altınordu ilçesinin genel yapısı ve okültizmden bahsedilmiştir. Birinci bölümde halk arasında yaygın olan okültistik inançlardan büyü, fal ve astroloji alanları ile ilgili tarihsel arka plan, kavramlar, çeşitleri, psiko-sosyal arka boyutları konu alınmıştır. Aynı bölümde ilahi kaynağa sahip olan dinlerin konuya bakış açısından bahsedilerek, son din olan İslâm’ın itikadî düşüncede konunun hangi karşılığa denk geldiğinin açıklaması yapılmıştır. İkinci bölümde Ordu ili Altınordu ilçesinde yapılan elektronik anket bulgularının analizinin istatistiksel sonuçları verilmiştir.

Ordu Altınordu ilçesinde yapılan çalışmaya %76.6’sı (233 kişi) kadın, %23.4’ü (71 kişi) erkek olmak üzere 304 kişi katılmıştır. Katılanların çoğunluk olarak %44.7’sini (136 kişi) orta yaş ve %79.3’ünü (241 kişi) evli sınıfı oluşturmaktadır. 304 kişiden %98.7’si (300 kişi) İslâm dinine mensup olup imanın altı şartına inanan kimselerdir.

Tarih boyunca insanlar gaybı merak etmiş, bunun yanında geleceği bilme arzusu hissetmiştir. Bunun temel kaynağının insanın her koşulda kendisini güvende hissetmek, toplumda kendisine ayrıcalıklı bir konum oluşturmak, hakimiyet kurma düşüncesi ve bunların sonucunda ezoterik bilgilere ulaşma isteğiyle merakını gideremediği zamanlarda başvurduğu yöntemler vardır. Okültizm, mahiyetinin ne olduğu tam olarak bilinemeyen ruhî (nefsani) yetileri kullanarak veya ruhlar âlemi ile bağlantı kurularak duyular ötesi olan yani gayb âlemi hakkında olay ve varlıklardan haber verilebileceğini veya olağanüstü işler yapılabileceğini iddia eden akımlar için kullanılan genel bir kavramdır. Okültizm, bilginin gizliliğini, ezoterizm ise bilginin ehil olmayanlardan gizlenmesini ifade etmektedir. Büyü, fal ve astroloji gibi başvurulan yöntemlerin halk arasında birbirine karışması ve konu üzerinde hakikat ve hurafenin birbirinden ayrılamamış olduğu görülmektedir.

Geçmişten günümüze kadar her dönemde büyü insanların en çok ilgi duyduğu konular arasında yer almaktadır. Büyü, tabiatta gizli güçlerle iletişim kurularak veya kendisinde gizli güçler bulunduğu inanan bazı tabii nesneler kullanılarak yararlı ve zararlı yönde veya korunma ihtiyacıyla yapılan işlerdir. Eski

medeniyetlerden günümüze büyü dinsel bir olgu olarak süregelmiştir. Büyü Yahudilikte ve Hıristiyanlıkta Allah'a şirk koşma durumunu içermesinden dolayı yasaklanmış olup, cezası şahitlerle tespit edilmesi sonucunda ölümdür. İslâm dininde büyücülük büyük günahlardan sayılarak, Kur'ân ve Sünnet bütünlüğü ile sihir kavramıyla ifade edilen bu tür uygulamaları kesin ve açık bir dille yasaklayıp, haram kılmıştır. Bu durum her dönemde büyü ve büyücülükle ilgilenildiği ve büyü'nün dinsel açıdan caiz görülmediğini göstermektedir. Bu durumda inancın bu tür işlerle ilgilenmeyi engellediği düşünülebilir. Konuyla ilgili bazı hadisleri delil olarak ileri süren âlimler, sihir ile uğraşmanın her çeşit büyüsel işlerin yapılması ve öğrenilmesini büyük günahlardan saymış ve yasak olduğuna dikkat çekilmiştir.

Ehl-i sünnet âlimlerinin ortak görüşüne göre, büyü olgusal bir gerçektir ve etkisinin fiziksel olarak dünyada tesiri olduğu söylenebilir. Bu etki sihirbazlardan değil, sebeplerin oluşması sonucu Allah'ın yarattığı bir etkidir. Sahih hadis kitaplarından Sahîh-i Buhârî ve Sahîh-i Müslim'de Hz. Muhammed'e büyü yapıldığından söz edilmektedir. Fakat Mu'tezilî âlimler böyle bir durumu kabul etmemişlerdir.

Çalışmaya katılan bireylerin çoğunluğu (%58,9) büyü'nün hakikatine ve etkisine inanmadığını ifade ederken, %31.3'lük kısmı ise inandığı yönünde beyan bildirmişlerdir. Örneklemedeki bireylerin yarısından fazlası büyü'nün varlığına inanmamaktadır. İnanmama sebepleri örneklemedeki kişilerin %84.9'unun büyü ile ilgili deneyimi olmadığı veya büyü denilince akla gerçeküstü, akla ve mantığa uygun gelmeyen durumlar olması nedeniyle olumsuz baktıkları düşünülebilir. Büyü'nün yapılma nedenlerinden çocuk sahibi olmak veya eşlerin arasını düzeltmek gibi yararlı işler için yapılması konusunda %88.8 gibi büyük bir oranla kişiler uygun görmemişlerdir. Zararlı işler için büyü yapılması konusunda da %91.1'lik kısım olumsuz görüş bildirmişlerdir. Büyü ile ilgili deneyimlerde daha önce kendisine büyü yapıldığını düşünenlerin oranı %7.5 (23 kişi) iken, daha önce birine büyü yaptırdığını ifade edenlerin oranı ise %2.3 (7 kişi) seviyelerinde görülmüştür. Başkasına büyü yapıldığına şahit olanların sayısının 36 kişi (%11.8) olarak gözlemlendiği çalışmada, başkalarının büyü yaptığına şahit olanların sayısı ise 29 kişi (%9.6) olarak kayıtlara geçmiştir. Büyü'nün İslâm dininde hükmünü bilenlerin oranı %43.1 (131 kişi) iken, hükmünü bilmeyenlerin oranı ise %48.3 (147 kişi)'tür. Bunun yanı sıra büyüden korunmak için ayetlere sığınmanın bir çözüm yolu olduğunu düşünenlerin oranı %58.9 (179 kişi), ayetlerle büyüden korunmanın

özüm yolu olmayacağını düşünönlörün oranı ise %32.3 (98 kişi) olarak gözlemlenmiştir. Büyünün gerçekliği ve etkisi bulunması konusunda yaş değişkenine bağlı analizlerde p değeri 0.05'den küçük olması sebebiyle manidar bir farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre 18-24 yaş grubunun diğer yaş gruplarına oranla büyüünün gerçekliğine ve etkisine inancı yüksektir. Aynı şekilde büyüden korunmak için ayetlere sığınmanın bir çözüm yolu olması konusunda yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucu çıkmıştır. Kişinin kendini dindar bulma değişkeni ile bir kişiye zarar veren bir büyüyü başka bir büyü ile çözme arasında yapılan karşılaştırmada p değeri 0.014 çıkması ile anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre kendisinin dindar olduğunu düşünmeyenlerin, kendisinin dindar olduğunu düşünönlere göre bir kişiye zarar veren bir büyüyü çözmek için başka bir büyüye başvurulabileceğine inancı yüksektir. Dindar olma seviyesi arttıkça çözüm için büyüye başvurma ters orantılıdır.

Fal, çeşitli teknikler kullanılarak gelecek ve bilinmeyenden haber verme, gizli kişilik özelliklerini ortaya çıkarma sanatıdır. Fal tekniklerinin çeşitli olması eski költürlerde falı çekici hale getirmiştir. Karakter özelliklerini ortaya çıkarmaktan çok gayb hakkında bilgi edinmek amacıyla kullanılmıştır. Günümüze kadar her toplumda olan fal, Yahudilik ve Hristiyanlıkta yasaklanmıştır. İslâm'da fal ve falcılığın gelecekte haber verme gibi kehanet içeren durumlar, Allah'tan başka kimsenin gaybı bilemeyeceğinin ayetiyle yasaklanmıştır. Fal bakmanın ve baktırmanın arka planı düşünöldüğünde Allah'ın iradesine karşı bir tutum sergilendiği sonucu çıkarılabilir. Ancak günümüzde insanların fal konusuna eğlenme amaçlı yaklaştığı ve artık dini olarak düşünmeyip geleneksel bir mana yüklendiği görölmüştür. Çalışmaya katılan bireyler arasında fincan kapatma tutumu yüksek ıkısa da (%61.5) fala inanma tutumu düşük çıkmıştır. Falı dini inançlarıyla ilişkili görönlörün oranı ise %78.6 olarak görölmüştür. Eğlence için fal baktıranlar %36.8 (112 kişi), eğlence için fal baktırmayanlar %56.6'dır (172 kişi). Yıldız, iskambil, tarot ve kahve falı türlerinden en çok tercih edilen kahve falıdır. Kahve falına baktıranların oranı %57.6'dır (175 kişi). Falın gelecek ile ilgili beklentilerine cevap vereceğini düşünönlör %3.3 iken (10 kişi), falın gelecek ile ilgili beklentilerine cevap vereceğini düşünmeyenler ise %91.1'dir (277 kişi). Fal ile cinsiyet arasında yapılan karşılaştırmada, bir ortamda içtiği kahve sonrası fincan kapatmanın kadınlara kıyasla erkeklerde daha fazla olduğu görölmüş, p değeri 0.22 çıkması sebebiyle anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı karşılaştırmada fal

baktıranların kırk gün namazı kabul olmayacağı konusunda kadınların bu görüşe erkeklerden daha fazla inandığı sonucu tespit edilmiştir. Kendini dindar bulma durumu ile fala inanma arasında ise p değeri 0.007 çıkması sebebiyle kendini dindar bulanların, kendilerini dindar bulmayanlara oranla daha çok fincan kapattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Astroloji, yıldızların hareket ve konumlarına bakarak gelecek hakkında tahminde bulunmaktır. Kadim dinlerden Yahudilikte dini liderlerin insanın hayatını göksel varlıkların belirlediği düşüncesini kabul etmemelerine rağmen bazı dönemlerde İbranice tercümelerle beraber Yahudi sanatında rastlanan Zodyak sembollerinden hareketle Yahudilerin astrolojiye inandığı düşünülmektedir. Ahd-i Atik'te yıldızbilimcilerin aybaşlarında hangi önemli olayların olacağını haber verdiği söylenen ayetlere rastlanmıştır. Yahudilerde olduğu gibi diğer kültürlerde de astroloji astronomiyle karıştırılmıştır. Yıldızları iklim, mevsim ve yol belirlemede kullanan insanlar daha sonra buna dinsel bir anlam verip yıldızları gelecekte haber veren cisimler olarak algılamışlardır. Yıldızlara ulûhiyyet atfetmek ve yıldızlara niyazda bulunup onları yücelten bu düşünceler, onların bazı tabiat olaylarının yaratıcıları olduğunu görmelerine sebep olmuştur. İslâm'da ise Allah'ın gökteki burçları (yıldız takımlarını) yarattığına dair ayetler vardır. İslâm âlimleri astrolojiye dikkatli bir tavır göstermekle beraber tasavvuf, edebiyat, felsefe ve kadim hikmetle ilgilenen âlimler, bu alanla ilgili sanatların İslâmî kurallar çerçevesinde kullanılabileceğini dile getirmişlerdir. Âlemi, mistik bir bakış açısıyla izah edilmesinde kullanılan astroloji, feleklerin ve manevi özelliklerinin meleklerle ilişkilendirilmesine sebep olmuştur. Feleklerin, gezegen, yıldızlar ve diğer gök cisimlerinin bir düzen içerisindeki hareketleri, yeryüzündeki hadiselerle ilişkilendirilmesi, İslâm'da kader anlayışındaki Levh, kader ve kaderin anlatılması ve anlaşılması konusunda sağlam bir teşbih unsuru olmuştur. İslâm'da uygun bir düşünce olmayan astroloji anlayışında, gök cisimleri “tanrı” veya kudrete sahip melekler olarak görülürken, İslâm'da hepsi Allah'ın hizmetinde olan melekler olarak, O'nun isimlerinin tecelli olduğu sebepler olarak görülmektedir. İslâm astroloji konusunda gaybı yalnızca Allah'ın bilmesi, tevhit ilkesine aykırı olması, kehanetin yasak olması gibi unsurlardan hareketle sınırlandırmalar getirmiştir.

Yapılan çalışmada insanların yıldız falı olarak da adlandırdıkları bu alanda burçlarını bilenlerin oranı %92.4 (281 kişi) olup, bunun yanında %35.5'i (108 kişi) astrolojiye inanmaktadır. Araştırmanın dikkat çeken yanı ise burcunu bilenlerin

oranın son derece yüksek olmasına karşın astrolojiye inanmayanların oranının (%44.7) oldukça yüksek olmasıdır. Bu astrolojiyi tam olarak ne olarak gördükleri bakımından da önem arz eder. Çünkü astrolojiden maksadın yıldızların karakter üzerindeki etkisiyse, buna inandıklarını söylemiş olabilirler. İnsan kâinatın bir parçasıdır. İnsana yedikleri ve içtikleri kadar yeryüzü ve gökyüzü de etki edebilirken, görülmeyen bir enerji olmasından dolayı bu delil gösterilemeyebilir. Dış faktörlerin güç alanının tesirini Allah'tan bilip etkisini kabul etmekte bir sakınca yoktur. Ama yıldızların bizzat kendisinin etki ettiğini düşünmek onlara bazı üstün özelliklerin verilmiş olması demek olur ki bu da tevhide aykırı bir durum olarak düşünülebilir. Çalışmaya katılanlar arasında okuduğu burç yorumlarının hayatını etkilemediğini düşünenler %92.5'dir (281 kişi). Yıldızlara bakılarak çıkarılan yorumların tahmini olduğunu düşünenler %48.0 (146 kişi), tahmini olduğunu düşünmeyenler %39.5'tir (120 kişi). Astrolojiye inanma konusu cinsiyet değişkeni ile karşılaştırıldığında p değerinin 0.008 olması sebebiyle erkeklerin kadınlara kıyasla astrolojiye daha çok inandığı saptanmıştır. Yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümlerin tahmini olduğu konusunda da p değeri 0.021 olmasından dolayı kadınların erkeklere kıyasla tahmini olduğunu düşünme oranı yüksektir. Astrolojiye inanma ile yaş değişkeni karşılaştırıldığında p değeri 0.006 çıkması manidar bir farklılık olduğunu göstermektedir. Yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümlerin tahmini olduğunu düşünme ile kendini dindar bulma değişkeni karşılaştırıldığında dindar olduğunu düşünenlerin dindar olduğunu düşünmeyenlere kıyasla yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümlerin tahmini olduğuna daha az inanmaktadır (p=0.012).

Araştırma sonucunda büyü, fal ve astroloji gibi okültistik inançların her dönemde kendine bir yer bulmuş olduğu ve insanların yaşamlarında hala varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Günümüzde insanların karşılaştığı durumları bilimle açıklamaya çalıştığı ve bilimle açıklayamadığı durumlarda ise sorularını bu yönelimlerle gidermeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Dinin bu tür alanlarda koruyucu bir etki gösterdiği ve insanları bu durumdan uzaklaştırdığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, R., Gizli İlim ve Bâtinî Te'vîl İddiaları, Akdoğan, R.(ed.) *Günümüz Kelam Problemleri*, Klm Yayınları, İstanbul, 2018, s.392-400.
- Aladar, N., *Büyüsel İşlemler Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2009.
- Alalu, S., Ardita K., Asayas E., Basmacı T., Ender F., Haleva B., Maya D., Pardo N., Yanarocak S., *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, 1996.
- Asımgil, S., *İnsanlık Tarihinin Gizemli Dünyası Büyü- Sihir- Fal- Yıldızname- Kehanet- Nazar*, İpek Yayınları, İstanbul, 1999.
- Arık, D., İslâm Öncesi Arap İnanışları , Arık, D., Eroğlu A. H. (ed.), *Halk İnanışları El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2017, s.210-234.
- Aslantürk, Z., *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma, Metot ve Teknikleri*, MÜİFV Yayınları, İstanbul, 1999.
- Ateş, A. O., *Kur'an ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2003.
- Aydın, C. B., *14-18 Yaş Arası Gençlerde Büyü, Sihir, Nazar vb. Tutumlar*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.
- Aydın, M., “Fal”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, (C. 12, s. 134-138).
- Bakıllanî, Ebu Bekir, *Olağanüstü Olaylar Ve Aralarındaki Farklar (Mucize, Keramet, Sihir)*, Çev. Adil Bebek, Rağbet Yayınları, İstanbul, 1998.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed İbn İsmâîl, *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*, (Çev.: M. Sofuoğlu), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1988.
- Crow, W.B., *Büyünün Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, (Çev.: F. Yavuz), Dharma Yayınları, İstanbul, 2002.
- Çakar, Y., *Gizli İlimler Hazinesi*, Yedirenk Yayınları, İstanbul, 2005.
- Çelebi, İ., “Sihir”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009, C. 37.
- , *İslâm İnancında Gayb Problemi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.

- , *Okült Eğilimlerin Dini İnançları Yozlaştıran Etkileri*, Günümüz İnanç Problemleri Sempozyumu, Erzurum, 2001.
- , “Fal”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995, C. 12.
- Çelebi, M., “Envâ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, (C. 11, s. 257- 258).
- Çelik, D., *Astroloji El Kitabı*, Star Yaprak Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- Çobanoğlu, A. “*Halk Arasında Yaşayan Hurafeler Üzerine Bir Alan Araştırması*”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Demirci, K., “Burç”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, (C. 6, s.421-422).
- D.İ.B. (Diyanet İşleri Başkanlığı), *Kur’ân-ı Kerîm Meali*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.
- Dinçol, B., “*Hititlerde Fal ve Kehanet*”, Arkeoloji ve Sanat, sy. 4-5, İstanbul, 1979.
- Doğan, M., *Büyük Türkçe Sözlük*, Ülke yayınları, İstanbul, 1994.
- Eliade, M., *Babil Simyası ve Kozmolojisi*, (Çev.: M. E. Özcan), Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2020.
- , *Okültizm, Büyücülük ve Kültürel Modalar*, (Çev.: C. Soydemir), Doğu Batı Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Ertaylan, H., *Falname*, Sucuoğlu Matbaası, İstanbul, 1951.
- Erzurumlu, İ. H., *Mârifetnâme*, (Çev. T. Ulusoy), Bahar Yayınevi, İstanbul 1974.
- Fârûkî İ. R., Fârûkî L. L., *İslâm Kültür Atlası*, (Çev.: M. O. Kibaroglu, Z. Kibaroglu), İnkılap Yayınları, İstanbul, 1991.
- Fehd, T., “İlm-i Ahkâm-ı Nücûm”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, (C. 22, s. 124-126).
- Gaon, S., *Tevrat (Tora) Tefsiri Tefsîru’t- Tevrât bi’l-Arabiyye*, (Çev.: N. Arslantaş), Türkiye Yazma Eserler Kurulu Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2018.
- Guenon, R., *Modern Dünyanın Bunalımı*, (Çev.: M. Kanık), İnsan Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- Gümüş S., *Kur’ân Yolu Tefsiri*, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.

- Gündüz, E., *Tarih Boyunca Gerçekleşen ve Gerçekleşmesi Beklenen Kehanetler ve Kâhinler*, Ege Meta Yayınları, İzmir, 1997.
- Gündüz, Ş., *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Samsun, 1998.
- Hançerlioğlu, Orhan, *Dünya İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Heinz, A., Kur F., “Astroloji”, *Gizli Bilimler Ansiklopedisi*, (Çev.: B. Atatanır), Omega Yayınları, İstanbul, 2000.
- , *Gizli Bilimler Ansiklopedisi Kâhinler, Falcılar, Teologlar, Parapsikologlar, İnisiyeler, Teozoflar, Medyumlar, Psişikler, Mistikler, Okülistler, Şifacılar, Simyacılar, Akımlar, Kavramlar, Mekânlar*, (Çev.: B. Atatanır), Omega Yayınları, İstanbul, 2004.
- İbn Haldûn, Ebu Zeyd Velîyyüddin Abdurrahman, *Mukaddime*, (Çev.: S. Uludağ), İstanbul, 1991.
- İbnü’l Manzûr, Ebu’l-Fazl Cemâleddîn Muhammed, *Lisânu’l- Arabî’l-Muhît*, Beyrut, 1970, C. 4.
- Karadağ C., *Büyü ve Din İslâmî Nokta-i Nazardan Bir Değerlendirme*, Dergi Park, Usûl, I, 2004.
- Karaman, H., *Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Karaman H., Çağrıçı M., Dönmez İ.K., Gümüş S., *Kur’ân Yolu Tefsiri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınevi, Ankara, 2007, C. 2.
- Kaşgarlı M., *Divan-ı Lügat-ı Türk*, (Çev.: B. Atalay), TTK Yayınları, Ankara, 1998.
- Kırbıyık, H., *Babillerden Günümüze Kozmoloji*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2001.
- Köse, A., *Kelam İlmi Açısından Yerli ve Yabancı Turistlerin Okülistik İnançlara Yaklaşımının Değerlendirilmesi (Uludağ Sarıalan Bölgesi Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2008.
- Ksenophon, *On Binlerin Dönüşü*, (Çev. S. Ceviz), Parola Yayınları, İstanbul, 2014.
- Kutluer, İ., “Burç”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, (C. 6, s.422-424).
- Kutsal Kitap Dizini (Geniş Kapsamlı), Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2004.
- Kutsal Kitap Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil), Kitabı Mukaddes Yayınları, İstanbul, 2003.
- Malinowski, B., *Büyü, Bilim ve Din*, (Çev.: E. Gürol), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 1964.

- Mansel, A. M., *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1971.
- Masino, M., *A'dan Z'ye Tarot Fal Kitabı*, (çev.:H. Şahin), Gün Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- Mâturîdî, Ebu Mansûr, *Te'vîlâtü'l- Kur'ân Tercümesi*, (Çev.: Bekir Topaloğlu,) İstanbul, 2016, C. 1.
- , *Te'vîlâtü'l- Kur'ân Tercümesi*, (Çev.: S. K. Sandıkçı,) İstanbul, 2016, C. 4.
- , *Te'vîlâtü'l- Kur'ân Tercümesi*, (Çev.: Bekir Topaloğlu,) İstanbul, 2016, C. 5.
- , *Te'vîlâtü'l- Kur'ân Tercümesi*, (Çev.: İ. Tüfekçi) İstanbul, 2019, C. 16.
- M.E.B. "Fal", *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Yayınları, Ankara, 1968, C. 16.
- Muallim Ö. N., *Lügati Naci*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1987.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn, *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi*, (Çev.: M. Sofuoğlu), İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1988, C. 7.
- , *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi*, (Çev.: M. Sofuoğlu), İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1988, C. 1.
- İloğlu, M., *Gizli İlimler Hazinesi*, Huzur Yayın Dağıtım, İstanbul, 1985.
- Örnek S., *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara, 1971.
- Özbek, Y, Ullmann M., *İslâm Açısından Sihir ve İslâm Kültür Tarihinde Maji*, (Çev.: Y. Özbek), İz Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- Polat, K., Modern Çağda Yaşayan Hurafeler, Arık, D., Eroğlu A. H. (ed.), *Halk İnanışları El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2017, s.442-495.
- Râzî, F., *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l-Gayb*, (Çev.: S. Yıldırım, S. Kılıç), Akçağ Yayınları, Ankara, 1988.
- Sâbûnî, M. A., *Ahkâm Tefsiri*, (Çev.: M. Taskesenlioğlu), Şamil Yayınevi, İstanbul, 1984.
- Salt, A., Çobanlı C., *Dharma Ansiklopedisi: Parapsikoloji, Mistisizm, Okültizm, Ezoterizm, Teozofî, Spiritüalizm, Neo-spiritüalizm*, Dharma Yayınları, İstanbul, 2001.
- Sarıkcıoğlu, E., *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2011.
- Scognamillo, G., *Geleceğimizin Anahtarları*, Koza Yayınları, İstanbul, 1975.

- Selvi, S., *Kelam İlmi Açısından Halkımızın Okülistik İnançlarına Yaklaşımının Değerlendirilmesi (İstanbul Küçükçekmece Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2006.
- Semerkandî, Ebu'l-Leys, *Tefsîru'l Kur'ân*, (Çev.: M. Karadeniz), Sezgin Neşriyat, İstanbul, 1993.
- Sezer, Sennur, *Osmanlı'da Fal ve Falnâmeler*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1988.
- Sifil, E., “Geleceği Görme Masalı: Fal, Kehanet, Astroloji”, *Semerkand Dergisi*, Yıl 8, Sayı 86, Mart 2006.
- Şahin, M. K., *İslâm ve Okülistik İnançlar: Dini Açısından Okülistik İnançlar*, Gnostik Akımlar ve Okültizm Sempozyumu, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2012.
- Şenödeyici, Ö., Koşık H. S., *Osmanlı'nın Gizemli İlimleri 1 Kur'ân Falı ve Uzun Firdevsî'ye Ait Bir Örnek*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2017.
- Şirin, T., “Metafizik Varlıklardan Cinlere İnançın Psiko-Sosyal Boyutları”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, 2006.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Taberi Tefsiri*, (Çev.: K. Aytekin, H. Karakaya), Hisar Yayınevi, İstanbul, 1996.
- Tanyu, H., “Büyü”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, (C. 6, s. 501-506).
- Topaloğlu, B., Çelebi İ., *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2019.
- Tuğlacı, P., *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1985.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, “Büyü”, TTK Yayınları, Ankara, 1998, C. 1.
- Uysal, V., *Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.
- Werner, H., *Ezoterik Sözlük*, (Çev.: B. Atatanır, M. Batmankaya, D. Demirbaş, U. Önver), Omega Yayınları, İstanbul, 2005.
- Yazır, E. H., *Hak Dini Kur'ân Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul, 1992.
- Yıldırım, C., *İlmin Işığında Asrın Kur'ân Tefsiri*, Anadolu Yayınları, İstanbul, 1991, C. 6.
- Yılmaz, F., “Kadınlar Arasındaki Hurafeler ve İslâm'ın Hurafelere Bakışı”, *Diyanet İlmi Dergi*, Cilt: 42, Sayı: 1, 2006.
- Yılmaz, S., *Nazar Büyü Fal*, Divan Kitap Yayınları, İstanbul, 2014.

Zbinden, E., *İslâm'da ve Eski Ortadoğu'da Cin ve Ruh İnançları*, (Çev.: E. Sarıkçioğlu),
Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1994.

<http://www.altinordu.gov.tr/tarihce> (2021-03-26)

EKLER

EK 1:Anket Formu

Değerli katılımcı; bu araştırma bilimsel amaçlarla yürütülmektedir. Cevaplarınız toplu olarak değerlendirilecek ve bilimsel araştırmalar dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Araştırmanın doğru sonuçlar vermesi, sizlerin samimi cevaplarına bağlıdır. Aşağıdaki maddeleri dikkatlice okumanızı ve size en uygun gelen seçeneği işaretlemenizi rica ederim.

Cansu YAZICI

*BÖLÜM 1

Ordu ili Altınordu ilçesinde yaşıyorum. 1.Evet 2.Hayır

Cinsiyetiniz. 1.Kadın 2.Erkek

Yaşınız._____

Medeni Durumunuz : 1.Evli 2.Bekar 3.Boşanmış 4.Eşi vefat etmiş 5.Nişanlı

Eğitim Durumunuz: 1.Okuma yazma yok 2.İlkokul 3.Ortaokul 4.Lise 5.Yüksek Okul 6.Lisans 7.Lisansüstü

Mesleğiniz: 1.Ev Hanımı 2.Öğrenci 3.Çiftçi 4.Esnaf 5.İşçi 6.Memur

Dini inanışınız aşağıdaki seçeneklerden hangisine uygundur?

1.İslâm 2.Hristiyanlık 3.Musevilik 4.Diğer:.....

*BÖLÜM 2

		Evet	Hayır	Kararsızım
D1	Allah'a inanıyorum.			
D2	Allah'ın her şeye gücü yettiğine inanıyorum.			
D3	Allah'ın eşi ve benzeri olmadığına inanıyorum.			
D4	Allah'ın her şeyi bildiğine inanıyorum.			
D5	Allah'ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığına inanıyorum.			
D6	Allah'ın peygamber gönderdiğine inanıyorum.			
D7	Allah'ın gönderdiği kitaplara inanıyorum.			
D8	Meleklerin varlığına inanıyorum.			
D9	Meleklerden başka görünmeyen varlıklar olduğuna inanıyorum.			
D10	Dünyanın bir sonu olduğuna inanıyorum.			
D11	Ölümünden sonra hayat olduğuna inanıyorum.			
D12	Öldükten sonra dirileceğimize inanıyorum.			
D13	Allah'ın bizim yapacaklarımızı önceden belirlediğine inanıyorum.			
D14	Hakikat bilgisi yalnızca sezgi ve tefekkürle elde edilebilir.			
D15	Kendimi dindar bulurum.			

***BÖLÜM 3**

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum
B1	Büyü ve fal gibi konuların dini hükmünü bilirim.					
B2	Büyü gerçektir ve etkisi bulunur.					
B3	Daha önce bana büyü yapıldığını düşünüyorum					
B4	Daha önce birine büyü yaptırdım.					
B5	Başkalarının büyü yaptığına şahit oldum.					
B6	Başkasına büyü yapıldığına şahit oldum.					
B7	Sevmediğim birine büyü yaptırırım.					
B8	Eşlerin arasını bozmak için büyüye başvurulabilir.					
B9	Eşlerin arasını düzeltmek için büyüye başvurulabilir.					
B10	Çocuk sahibi olmak için büyüye başvurulabilir					
B11	Cinlerin verdiği rahatsızlıktan korunmak için büyüye başvurulabilir					
B12	Büyünün etkin gücü Allah'tır.					
B13	Büyünün etkin gücü cinler veya ruhlardır.					
B14	Büyünün etkin bir gücü yoktur.					
B15	Yararlı işler için büyü yaptırılabilir.					
B16	Büyü yapılması uygun değildir.					
B17	Her konuda büyü yapılabilir.					
B18	Bir insana zarar verdiği inanan bir büyüü çözmek için büyüye başvurulabilir.					
B19	Büyüden korunmak için Kur'an ayetlerine sığınmak bir çözüm yoludur.					
B20	Doktorların çaresiz kaldığı durumlarda büyücülere başvurmak faydalı olabilir.					
B21	İçerisinde sihir veya büyü olan filmleri izlerim.					
B22	İzlediğim filmlerde yapılan sihir veya büyüü imkânım olsa yapardım.					
B23	Sıkıntı ve hastalıklardan korunmak için imkânım olsaydı sihir yapardım.					

***BÖLÜM 4**

		Evet	Hayır	Kararsızım
F1	Fala inanırım ancak baktırmam.			
F2	Eğlence için fala baktırırım.			
F3	Bir arkadaş ortamında içtiğim kahve sonrası fincan kapattığım olmuştur.			
F4	Kahve falından merak ettiklerimi öğrenirim.			
F5	Falın gerçek olduğuna ve günlük hayatta ortaya çıktığına şahit oldum.			
F6	Geleceğimle ilgili verilen haberlerin gerçekleşeceğine inanırım.			
F7	Daha önce kahve falıma baktırdım.			
F8	Daha önce yıldız falıma baktırdım.			
F9	Daha önce iskambil falıma baktırdım.			
F10	Daha önce tarot falı baktırdım.			
F11	Daha önce hiç fal baktırmadım.			
F12	Falın gelecek ile ilgili beklentilerime cevap verdiğine inanırım.			

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
F13	Fal baktırmak dini inançlarımla ilişkilidir.					
F14	Medyumların veya kâhinlerin gelecek ile ilgili söyledikleri doğrudur.					
F15	Fal baktıranların kırk gün namazı kabul olmaz.					

***BÖLÜM 5**

		Evet	Hayır	Kararsızım
A1	Astrolojiye inanırım.			
A2	Burcumu bilirim.			
A3	Gazetelerden veya internet yoluyla günlük burcumu okurum.			
A4	Sosyal medya platformlarında burç hesaplarını takip ederim.			

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
A5	Okuduğum burç yorumları günlük hayatımı etkiler.					
A6	Yıldızlara bakılarak çıkarılan hükümler sadece tahmindir.					
A7	Yıldızlara bakarak çıkarılan hükümler vardır.					

EK 2: İzin Belgesi

ÖZGEÇMİŞ

